

№ 20
1920

30/12 1918

ბისარყაღ

ქართული
პრინციპალიზმი

შ ი ნ ა ა რ ს ი

ბ. ა. ე. ზ. ი. ა.:

ს. აბაშელი — სალამოს ჰაერი

იასამანი — ხალხურ კილოზე

ობოლი მუშა { 1. ჩემი ტაძარი
2. ემილ ვერჰარნიდან — ქალაქის სული

ვარ. რუხაძე — მდიდრის შვილი

გ. ქუჩიშვილი — მე ზარი ვარ

ბ. ე. ლ. ე. ტ. რ. ი. ს. ტ. ი. კ. ა.:

შიო არაგვისპირელი — გაბზარული გული

დ. რ. ა. მ. ა.:

კ. გერგესელი — გზა-ჯვარედინზე

კ. რ. ი. ტ. ი. კ. ა.:

ვარლამ ხუროძე — ემილ ვერჰარნი

ავტორები მოთავსებულია ანბანზე

ს ი ს ა რ ტ ყ ე ლ ა

ყოველ-თვიური ჟურნალი

კომუნია ☆☆☆☆
ბელეტრისტიკა
დრამა ☆☆☆☆
კრიტიკა ☆☆☆
ბიბლიოგრაფია

კ მ ე ზ ი ე

ს. აბაშელი

სალამოს ჰაერი

მოვიდა ღამე უცნაურად ანაჩქარები
 და შემოსუდრა ქარვისფერი სახე მიწისა.
 შესცივდა მიწას და დაჰხურა ირგვლივ კარები;
 ლილისფერ ფარდით ჩამოჰბურა სარკმელი ცისა,
 და წამოისხა მთრთოლავ ტანზე სითბო ნისლისა.
 და ცისკიდებზე მიწვა ჩრდილით განაწვალები.
 და მისწყდა უცებ შეღამების ხმა ეყვნიანი.
 ჩაჰქრა ჰაერში ბრწყინვალება კაეშნიანი.
 დაჰხუჭა მიწამ დანისლოლი მწვანე თვალები.

ასე მწუხრის ჟამს ავადმყოფი ნაზი ქალწული
 იგრძნობს სიცივეს და სარკმელზე ჩამოსწევს ფარდას.
 და მოიხურავს თბილ მოსასხამს. და მოქანცული
 მიწვება ჩუმად. და უსიტყვოდ რომ არ იდარდოს
 დაიწყებს ლოცვას მყუდროებით სავსე ასული.
 და შემოსილი ტკბილი ლოცვით და მღუმარებით
 ავადმყოფ ქალის დამშვიდდება სულის კვეთება.
 და თეთრ ბალიშზე შეუმჩნევლად დაიკეტება
 სიზმრით დაბინდულ ცისფერ თვალთა ღია კარები.

იასამანი

ხალხურ კილოში

ენგურის პირათ პირი მზე
 მეგრელის ქოხში ვნახეო.
 თვალი გიყავი, მენიშნე,
 გულს ჩამრჩა შენი სახეო.
 სიმშვიდე უცბათ წამერთვა,
 მემატა სივაგლახეო;
 მაგრამ არ გეტყვი ჯერ სათქმელს:
 ის ჩემთვის შევინახეო.

ილორს მივდივარ სალოცათ:
 წმიდა გიორგის, ნათელსო,
 შენთვის და ჩემთვის ავუნთებ
 ურიცხვსა წმიდა სანთელსო.
 რომ დავბრუნდები ნალოცი,
 მაშინ ლა გეტყვი სათქმელსო.

მზეს მანათობელს დაგჩრდილავს
 პირმოზურული გორები.
 ამ ლატაკ ქვეყნათ რა გინდა:
 იხარებ მონაშორები!
 ტოლ-ამხანაგებს შემოვყრი,
 გადაიშლება სეფაო.
 მთელს თეკლათს ესმას მაყრული,
 ადესის ღვინის ჩქეფაო.
 გვერდს მიმშვენებდე პირ-ბადრი,
 ჩემი სიცოცხლის მეფაო.
 ქება-დიდება შენს მშობლებს:
 გაგზარდეს მაგისტანაო
 სვანურ ვაზივით გაშლილი
 თმა გახვევია თანაო.
 ეგ კაბა ფოჩებიანი
 მანდე—ვინ მოგიტანაო?
 სასიძომ? მითხარ—ის მიჯობს
 ყელს გავიყარო დანაო.
 მედიდურობა გეტყობა:
 აზნაური ხარ განაო!?

ოპოლი მუზა

ჩ ი მ ი ტ ა კ ა რ ი

მე თვით შევქმენი შორეულ მზის ნათელ არეში
 უცხო ფერებით დახატული ჩემი ტაძარი;
 უმანკო ლოცვის მონარნარე სიელვარეში
 ავანთე სული სხივ-გაშლილი, როგორც ლამპარი!

აქ, ვით სანთელი, იწვის ჩემი სიყრმის აჩრდილი,
 ლამაზ ოცნების ყვაველებით შემოსუდრული...
 ბრძოლის ქარცეცხლში გამოვლილი, ტანჯვით აღზრდილი,
 აქ ვილტვი მარად, სულს იტაცებს მხსნელი კუნძული!

როცა ქალაქის მძიმე სუნთქვით დავიქანცები,
 ტყვიისფერ კვამლში დაინთქება გალია რკინის,
 და ბნელ ბურუსში გაეხვევა ქუჩის ლანდები,
 იფეთქებს შავად სიველურე ბოროტა ღზინის:—

ღრუბლის ნელ რხევას სულის დეღვით ავედევნები,
 ცის მწვანე მდელოს აათრთოლებს ნაზი ფერია,
 უკვდავი გრძნობით დამათრობს მე შეგების მტევნები,
 სამოთხის ბაღში ცხოველ სხივს რომ დაუფერია!

მივალ, ვემთხვევი მოწიწებით სულის სალოცავს,
 გულში იელვებს რწმენის ალი დაუშრეტელი;
 იმედის სხივი შემომაცლის ტანჯვის სამოსავს,
 და ტკბილ ღიმილით შემომხედავს ბედის მტედელი!

მარადისობის სხივთა ელვით გავიმსჭვალევი,
 და ვიგრძნობ ძალას ცეცხლათ მფეთქავ შემომქმედისას.—
 გულს ვერ დაკაწრავს ლითონების ბასრი ბრჭყალები...
 და მე თვით დავსწერ მატეანეს ჩემის ბედისას!

მე თვით შევქმენი შორეულ მზის ნათელ არეში
 უცხო ფერებით დახატული ჩემი ტაძარი;
 უმანკო ლოცვის მონარნარე სიელვარეში
 ციმციმებს სული სხივ-გაშლილი, როგორც ლამპარი!

ემილ პერკარნიდან

ქალაქის სული

წყვდიადს დაუნთქავს სახურავები
 და სამრეკველოთა არ სჩანს მწვერვალი,
 სად კვამლ-მოხვეულ წითელ რიჟრაჟზე
 დახეტიალობს სიგნალთა ალი.

გრძლად გამბულ რკალით შავ-ბნელ ქუჩებში
 მატარებელი ახმაურდება,
 და სახლებს იქით—ნავთსადგურებში
 გემთა საყვირი აზუზუნდება.

სანაპიროებს ზღვისას, ხიდებს
 და ქუჩებს, გულის სევდით შემზარავს,
 ცივ შემოდგომის ყომრალ ბურუსში
 იქ მცხოვრებ ხალხთა ლანდები ჰფარავს.

ჰაერი სუნთქავს ნავთით, გოგირდით,
 და მზე ამოვა ბურთად გზნებული,
 შეუძლებელით და უცნაურით
 გაიმსჭვალემა უეცრივ სული.
 სიკეთის სწრაფვა, თუ ცოდვის ქულა—
 შენობათ შორის რა აღმართულა?
 თუ შავ უბნების სახურავებზე
 ამოდის იგი ზევით და ზევით,
 რკინის კოშკები, ყოფნას რო იპყრობს
 უღრმეს ოცნების სხივების რხევით?

დიად წარსულით ანთებულ ქალაქს
 საუკუნენი მედგარ ქენებით
 თავს დაჰყურებენ,—ვით ამ დილის ჟამს
 სავსეა იგი ურიცხვ ჩვენებით.
 ო, საუკუნე, კვლავ საუკუნე,
 თვისი უსაზღვრო ცოდვებით სავსე,
 ყოველ შენობას და ყოველ ქვასა

რაოდენ წლობით ზვირთებს სცემს ასე!
 შეწლილ სურვილთა ჰღელავს ტალღები,
 და რისხვა, სისხლში ამონავლები!

პირველად—ორ-სამ ქოხების ახლო—მწყემსობდა მღვდელი;
 ტაძარი ყველას თავ-შესაფარი, იქვე სარკმელი,—
 საყდრის მცნებათა სხივით შუქდება გონება ბნელი.
 მღვდელი და ბერი, მეფე, თავადი, მონა, და ყმები,
 ქრელი ჩაფხუტი, ანაფორა და ძვირფასი ქვები;
 ვნებათა ღელვა—დროშის პატივის დაცვის მდომელი;
 ერების ბრძოლა... და მეფეები დაუდგრომელი.
 ღერბთა ზამბახით სურთ რომ დაჰფარონ ბეჭვდა ფულების;
 მახვილთა ცემა სჭედს აქ რვეულს კანონ-უფლების,—
 და მოედნებზე ბრმა სამართალი—თავისუფლებას.

შემდეგ იშვება—როგორ ნელი-ნელ!—მოქალაქობა:
 ძალნი, რომელთაც მტკიცე სამართლით სურთ ამაყობა.
 ხალხთა ბრწყალები, თვითმპყრობელთა წინ აღმართული...
 ჭერ-ქვეშ ღრიალი, მძვინვარე დინგი ჩრდილში ფარული,
 ვინ იცის, რომელ უცხო იდეალს, ბურუსში დანთქმულს,
 რეკავს ნობათი, იღუმაღლ ღამეს მძვინვარედ აღთქმულს;
 რწმენა, იმედი, თავისუფლების სიტყვების ელვა;
 ჰაერსაც იპყრობს აჯანყებათა დუდილი, ღელვა;
 წიგნთა ფურცლები, ანაზღეულად გაშუქებული,
 სწვავს სათნო გრძნობით, ვითა მორწმუნეთ სამღვთო რვეული;
 ნათელ გამირებად, ვით კიდობნიდან, მოვლენ ძახილით,
 გულით მედგარნი და აღჭურვილნი ძღვევის მახვილით;
 ყველას გულს უნთებს გიჟური რწმენა,
 ეშაფოთები, კოცონთა ბრწყენა,—
 და ჯალათები, ხელთ რა უპყრიათ სისხლისა თასი...

მტკიცე ქალაქმა თავს გადიტარა წლები ათასი!
 მედგარ შეტევას დროთ ტრიალისას არ შეუდრკება
 და ფარულ ძალთან მუდმივ ბრძოლაში არ დაიღლებს!
 ქარიშხალია მისი ძარღვები
 და ოკეანე—იმისი გული!
 მის მტკიცე ნებას რამდენი ნასკვი
 ექნება ცეცხლით გადაჯაჭვული!
 საუნჯე ღებნა-ბედნიერების,

დარღვევა — ქვეყნის საშინელება;
 ყველგან, წინსვლა თუ დამარცხებაში,
 ისევ და ისევ გიგანტათ რჩება:
 მისი ხმა ჰკივის, სახელი ბრწყინავს
 და ღამეს ანთებს მისი სანთლები,
 ლითონის ცისკრად ცის კამარამდე
 ციმციმებს მისი სხივთა კანდლები.
 საუკუნეთა ჰფარავს მას რიდე!
 ამ შავ დილის ჟამს იმისი სული
 ნისლის ნაკვთებში სუნთქავს, და ღრუბლის
 დაწეწილ გუნდში არის დანთქმული:
 სული დიადი, მოუსვენარი,
 ვით ეს ტაძარი კვამლ-მოხვეული,
 სული მღვლვარე, ვით ეს ლანდები
 პირქუშ ქუჩებში მიმოზნეული;
 სული ამაყი, აზავთებული,
 სული, რომელშიც წარსული სახავს
 აწმყოს გადაღმა მომავალ დღეთა ბუნდოვან სახეს, —
 სამყარო თავხედ, გიჟურ სწრაფვათა,
 მძიმედ მსუნთქველი, აღ-მოდებული,
 წინ რო იტაცებს შორეულ მხარის
 უცხო ხატება, სხივად-გზნებული;
 მაგრამ სამყარო, რომელსაც ელის
 თვით სათნოება და სიყვარული, —
 თუმც მას არ იცნობს, მაგრამ ოდესმე
 გაარღვევს წყვდიადს მზე დაფარული.
 სამყარო კუშტი, გაფითრებული და ტრალიკული,
 მედგარ სწრაფვაში სიცოცხლეს ჰპირავს,
 ყოველ საათებს, დღეებს და ღამეს
 მარადისობის სამსხვერპლოს სწირავს.
 ო, თავხედ ქალაქს თავს დასტრიალებს წლები მრავალი!
 წარვიდა ძველი, და იქედება რწმენა ახალი;
 ის ჰფეთქავს ტვინში, ჰფეთქავს ძარღვებში
 და ორთქლად ადის მაშვრალთა ხელებს,
 ყრუდ ღელავს იგი მძლე შეგნებაში,
 და ამაყ გულებს მარად ახელებს;

ღელავს მათ სულში, ვინც თან ატარებს
 სურვილთა ტალ-კვესს, და ვინც მზათ არი,
 რომ მხნედ დასკექოს და გაარღვიოს
 ამაყ ქვითინით ცის ბნელი კარი!

ყოველი მხრიდან ილტვიან მისკენ,
 სტოვებენ ველებს, სოფლებს შორეულს,
 უხსოვარ დროდან მოდიან მარად,
 და წელთა დენა ნთქავს ხსოვნის რვეულს.
 გზათა მუდმივი მოტკეპნილობა
 მოწმეა მათი მისწრაფებისა:

ქალაქის მედგარ გულის ფეთქვაა
 დენა ამ ცოცხალ ნაკადებისა.
 მოშხამულ კვამლის ღრუბლებზე მალლა
 ციმციმებს მისი ოცნების ფრთები!
 და მაშინაც კი, როცა გულს სწამლავს
 სასოწარმკვეთი შავი იჭვები,—
 ის, ვით ვარსკვლავთა ცეცხლით მგზნებარე,
 და გვირგვინების ლამაზი წყება,
 პირქუში ლამის საფარველს ზევით—
 ცის კამარაზე ბრწყინავს, ენთება...

მაგრამ რად გინდათ მისი წყლოვლები?
 ის იყო წინეთ და ჩაიფერფლა...
 რას დასკქერთ იმ შავ გამოქვაბულებს,
 ბოროტი სული რომ დაძრწის ეხლა?
 თუ კი ოდესმე წითელ ღრუბლებში
 აციმციმდება სხივთა კანდელი
 და ძირს გადმოვა შარავანდელით
 სულ სხვანაირი ქრისტე ნათელი,
 და იხსნის იგი კაცობრიობას,—
 მაღლის, სიცოცხლის მომნიჭებელი,—
 ახალ ვარსკვლავთა მგზნებარე ცეცხლის
 ჩანჩქერში გაჰბანს ნათლისმცემელი

პარ. რუხაძე

მდიდრის შვილი

(ზღაპარი)

წოდებდნენ მღვდელ სვინაძე,
ისე წახვალ შინაძე.

ხალხური ანდაზა

I

იყო ერთი მდიდრის შვილი,
უღარდელი, მხიარული;
დღე და ღამე ქეიფობდა,
წინ უძღოდა ქიანური.
აქებდენ და ადიდებდენ
ვიდრე ჰქონდა სავესე ქისა;
მაგრამ როცა დაეფუკა,—
მეგობრებიც გაეთვისა.
დადიოდა მარტოთ მარტო,
დახეული, დაფლეთილი;
გროშიც კი არ უჭყვივოდა
ჯიბეში ყურ-გახვრეტილი.
წინანდელი მეგობრები
ახლა თავსაც არ უკრავდენ;
ყბა-მოღრეციტ დასცინოდენ
და ამ ქცევით გულს უკლავდენ.

II

ერთხელ, როცა მარტო იყო
და ახრჩობდა ბოღმა-დარდი,
უცბათ თავზე წამოადგა
მამა-მისის განაზარდი.
მიესალმა. მოიკითხა.
განვლილი დრო მოაგონა
და მით კიდევ უფრო დაქრა,
კიდევ უფრო დააღონა.

შემდეგ უთხრა: „როს წინ მიდვას
სიდუხჭირე შენი ყოფნის,—
სიბრალოებით გული მტკივა,
მოთმინება აღარ მყოფნის.
რა იყავი? ახლა რა ხარ?
დღეს კაცათაც არვინ გაგდებს;
დაგცინიან, როგორც სულელს,
ქუჩის მტვერში ნათრევ-ნაგდებს.
აფსუს! განა ეს შეშვენის
მამა-შენის შთამომავალს?
ეჰ, რა ვუთხრა წუთი სოფელს,
უკუღმართს და მრუდეთ მავალს!
განსვენებულ მამა შენსა
აქ ბადალი არვინ ყავდა:
მოძმეს ძმურად ექცეოდა,
გაჭირვებულს ხელს არ კრავდა.
ბევრი კარგი მახსოვს მისგან,
პატივს ვცემ, ვით მამას შვილი,
და მეც ამის აღსანიშნათ
მსურს მოგიძღვნა მცირე წვლილი.
მაგრამ უნდა გაგაფრთხილო:
არ გაფლანგო ძველებურად;
მუქთა-ხორა ლოთი-ფოთებს
კვლავ არ აყვე შენებურად.
მამის კვალზე გაიარე:
შენც ვაჭრობა გააჩაღე...

დანგრეული კარ-მიდამო
ააშენე, გააბაღე.“
და გადაცა ასი ოქრო
სულ ბაჯალლო დაყურსული.
ის სირცხვილით ხმას ვერ იღებს,
ზის თავისთვის გალურსული.
მხოლოდ ნიშნათ მადლობისა
მოწიწებით უხრის თავსა.
გულში ამბობს: „ახლა უკვე
კარგათ ვარჩევ თეთრს და შავსა.
ხვალვე წავალ საზღვარ გარეთ:
მამის საქმეს განვაახლებ.
უმნიშვნელოთ ცალ გროშსაც კი
არ დავხარჯავ, ხელს არ ვახლებ.“

III

მეორე დღეს დილით ადრე
გზას გაუდგა ჩვენი გმირი.
მიდის, მიდის... ვერ აშინებს
გზა გრძელი და ტყე-ღრე ხშირი.
მაგრამ, როცა შემოლამდა
და შიმშილიც იგრძნო ძალზე, —
ერთ ღუქანში შეუხვია
და თავისთვის მიჯდა განზე.
ზის და ხედავს მის გარშემო
ერთი აურ-ზაურია:
რიგი მღერის, რიგი დაობს...
ყურთ წამლები ხმაურია.
მხოლოდ ერთი მოხუცი კი
ზის თავისთვის, ვით ეული,
და აკვირვებს ყველას მისი
გამოხედვა თითოეული.
მედიდურად იყურება,
როგორც ბრძენი, ან სულელი
და ბუტბუტებს: „მოვა, მოვა
იგი, ვისაც მე სულ ველი.“
ხედავს ამას ჩვენი გმირი,

უკვირს მისი ყოფა-ქცევა,
გულში ფიქრობს: „ეს მოხუცი
აქ ყველასგან განირჩევა.“
და მეზობელს ეხვეწება:
„თუ ძმობა გრწამს, ამისხენი,
ვინ არის ის ბერიკაცი,
უცნაური სახის მჩენი?“
— ჩვენი სოფლის სალოსია,
უხუცესი, ჭკუით ბრძენი,
მაგრამ პასუხს არ გაღირსებს,
თუ ოქრო არ მიუძღვენი“
ისიც ფიქრობს: „მოდით ვშინჯავ,
ეგებ მითხრას კარგი რამე;
სულ ერთია, მაინც ხომ აქ
გავათიო უნდა ღამე.“
მოკრძალებით მიდის მისთან,
თანვე მიაქვს ოქრო სამი,
ეუბნება: ბრძენო კაცო,
შემომწირე ორი წამი:
მითხარ რამე საგულისხმო,
ცხადათ, ანუ არაკებით. —
და მოხუციც დინჯათ, მძიმეთ
პასუხს აძლევს ქარავმებით:
— როცა სადმე მიდიოდეთ,
თუ ცას აწვეს ღრუბელთ ქულა,
ფეხიც კი არ გადაადგათ,
ბრძენ კაცთაგან ასე თქმულა.
— ამხანაგათ ნუ გაიხდი
კაცს ღარიბს, გინდ ოქროთ ნამოსს,
ვიდრე შენთან ათი ჯამი
მან მარილი არ შესქამოს.
— არაფერი გაგიკვირდეს,
რა გინდ ნახო საკვირველი,
თითქო არაფერი იყოს,
ჩაიქნიე შენთვის ხელი!

მოისმინა ეს პასუხი,
 ეჭაშნიკა, დაიჯერა
 და სახსოვრათ სათითაოთ
 უბის წიგნში ჩაიწერა.

IV

რა გათენდა, სხვასთან ერთად
 გამოვიდა ისიც გარე,
 ცას შეხედა და რა ნახა
 თალხ-ჩაკმული, მგლოვიარე, —
 დაბრუნდა და არ წასულა,
 ვიდრე ცამ არ გადიკარა.
 მაგრამ როცა მხემ სხივები
 ძირს ისრებათ გადმოყარა,
 მაშინ ისიც გზას გაუდგა
 ისე სწრაფათ, ისე ჩქარა,
 რომ სავლელი ერთის დღისა
 სამ საათში გაიარა.

ხიდს მიადგა. ხედავს ხევში
 ჰგდია ვილაც მკვდარი კაცი,
 ყორნები თავს დაჩხავიან,
 თმას უბურძენის ქარი ანცი.
 დააკვირდა. იცნო მისი
 დილანდელი თანამგზავრი.
 სისხლში მოსვრილს პირის სახე
 შავი ჰქონდა, ვითა მავრი.

თურმე მეხი დაცემოდა
 და მოეკლა უბედური.
 „მადლობა ღმერთს, — თვის გულში თქვა,
 არ ვარ ბედის უმადური,
 რომ დავბრუნდი და ამ დილით
 ამ კაცს თან არ წამოვეყვი,
 თორემ მეც ხომ სასაფლაოვთ
 მექცეოდა ეს ღრმა ხევი!“
 და სამარე გაუთხარა,
 დამარხა და დაიტირა.
 შემდეგ ისევ წინ გასწია,
 გზა მიზნისკენ დაიჭირა.

V

უკან ქურდი მოეწია.
 „გამარჯობა, მეგობარო!

ნეტა სითკენ მიიჩქარი?
 მო, ვიაროთ მხარდამხარო.
 დამეგობრდენ. ერთმანეთსა
 გადუშალეს სული, გული
 და, უცნობმა რა გაიგო
 მისი ფიქრი დაფარული, —
 თქვა: „ეს კარგი შემთხვევაა,
 უკეთესი არ იქნება,
 და მეც უნდა ვისარგებლო,
 ავისრულო გულის ნება.
 მაგრამ ჯერ კი საჭიროა
 მოვაჩვენო ისე თავი,
 რომ დამენდოს, როგორც ძმა ძმას,
 ვერ გამიგოს ფიქრი ავი.“
 უთხრა: „მოდი, მეგობარო,
 ამხანაგათ ამიყვანე
 და იქ, სადაც შენ მიდიხარ
 სავაჭროთ, მეც წამიყვანე.
 ამ საქმეში მე ისე ვარ
 გამოცდილი, ჩახედილი,
 რომ უკეთეს ვერ ინატრებს
 კაცი ჰკუა-დახედილი“
 უპასუხა: „რატომ არა,
 თანახმა ვარ, დეე წამო;
 მაგრამ ერთის პირობით კი:
 ათ ჯამ მარილს თუ შესჭამო.
 სახტათ დარჩა ჩვენი ქურდი,
 ვერც „ჰო“ უთხრა და ვერც „არა,“
 და როდესაც დრო იჩელთა,
 შეუმჩნევლათ გაეპარა.

VI

უკვე საზღვარს გადასცილდა
 და მიადგა უცხო მხარეს.
 ხედავს წალკოტს აყვავებულს,
 ვარდ-ყვავილებს მონარნარეს;
 ეზოს ოქროთ შემომესრილს,
 შიგ სასახლეს ტურფათ ნაგებს,
 სად მარაოთ გაუშლიათ
 კუდი ფრთაჭრელ ფარშევანგებს.
 ხედავს, მაგრამ გაკვირვება

სახეზე არ ეხატება,
 ხელს იქნევს და კვლავ წინ მიდის,
 წინსვლის ჟინი ემატება.
 სალამს აძლევს კარის-კაცი,
 ეუბნება გაკვირვებით:
 „ოცი წელი აქა ვდგავარ,
 თვალს ვადევნებ დაკვირვებით,
 მაგრამ კაცი არ მინახავს
 აქ გამვლელი არასოდეს,
 რომ ნახულით განციფრება
 სახეზე არ აღბეჭდოდეს.
 დღეს პირველათ შენა გხედავ
 და, გთხოვ, მომცე მე ალუბა,
 რომ მეფესთან წაგიყვანო,
 შევასრულო დავალება.“
 ეს უთხრა და წინ წაუძღვა,
 ისიც გაყვა, არ დაზარდა,
 და მოხუცის ნათქვამ სიბრძნეს
 აეხადა აქ მთლად ფარდა.

VII

როცა მეფეს წარუდგინა, —
 ზოახსენა, რაც რომ ნახა.
 მეფემ თვისი აღტაცება
 ტაშის დაკვრით გამოსახა.
 უთხრა: „სიტყვა დამიდვია,
 რომ მას მივცე ჩემი ქალი,
 პირათ-მზე და ტანათ-სარო,
 ლაწ-ვარდი და მკერდ-ფიქალი, —
 ვინც ბრძენია: ვერ აკვირვებს
 ვერც სიმდიდრე, ვერც დიდება,
 და ცხოვრების მძიმე ჭაპანს
 უდრტვინველათ ეზიდება.“
 და თან ხელი დაუჭირა,
 თეთრ დარბაზში შეიყვანა,
 და უბრძანა გამდლოს: „ჩქარა
 აქ მომგვარე ჩემი ანა!“
 ტახტზე დასვა ორივე ერთად,

დალოცა და გადაკოცნა...
 და სახსოვრათ ამ დღად დღის
 მოკრულ ქისას თავი მოხსნა.
 სამი დღე და სამი ღამე
 ლხინი იყო გამართული...
 ჩანგი ჟღერდა, თარი ჰკენესდა,
 ერთმანეთში ჩახლართული.

VIII

დრო გავიდა. ჩვენი გმირი
 შინ დაბრუნდა სავსე ქისით.
 ნახა ძველი ნამოსახლი,
 ამაღლდა და დასტკბა მისით.
 დანგრეული ქონმახები
 შესცვალა დიდ დარბაზებით;
 მოქარგა და დაამშვენა
 ჩუქურთმებით ლამაზებით.
 სანადიმოთ მოემზადა:
 დაჰკლა ძროხა, დაჰკლა ცხვარი...
 დაპატიჟა, ვინც კი ყავდა
 ნაცნობი და მეგობარი.
 დასხდენ. ამბობს მასპინძელი:
 „ჯერ ხელს ჩაყოფს ჯამში ისა,
 ვისაც მხოლოდ მე უყვარვარ,
 არა ჩემი სავსე ქისა.“
 მაგრამ ერთიც არ აღმოჩნდა
 ამისთანა სტუმართ შორის
 და სუყველა სათითაოთ
 გაიპარა, გარდა ორის.
 დარჩა მხოლოდ მისი და და
 მამა-მისის განაზარდი,
 მისი ჭირის მოზიარე,
 მასთან ერთად შენაზარდი.
 გულიანათ ხარხარებდენ
 და ამბობდენ: „ჩვენო სვინა,
 რა გულითაც ჩვენთან მოდი,
 იმ გვარათვე მიხვალ შინა.“

8. ქუჩიზვილი

მე შარი შარ!

მე შარი ვარ მოგუგუნე,
 მტერთა გლოვის შარი;
 ჩემს რეკაზე ირაზმება
 შრომის შეილთა ჯარი!

მე შარი ვარ მოწყრიალე,
 სასოების შარი;
 ხან მწუხარი,
 ხან მქუხარი,
 ხან კი ხმა ნარნარი!

მე შარი ვარ მოგუგუნე,
 მოწოდების შარი,
 და ჩემს რეკას თხიზლად ისმენს
 ჩაგრულ ძმათა ჯარი!

ბელესტიკა

საქართველოს საბავშვო
ბიბლიოთეკის
ტფილისი
საშრომ ბიბლიოთეკა

ზიო. არაგვისპირელი

გაგზარული გული ¹⁾

(ქართული საზავი)

მესამე კარი

1

„მახარე!.. მახარე!..“ ხშირად იხმობდა თავის თავს მახარე, ეთერს განშორდა თუ არა, და მდინარის პირს ველარ ჰშორდებოდა. თუ რა უნდა ეთქვა თავის თავისთვის, რად იწვევდა, ვერ გეტყვოდათ... ან კი ფიქრობდა რამეს?!

არა და არა. ეხლა ის გახვეული იყო მხოლოდ გრძნობის ქსელში, როდესაც აზრი არ მუშაობს, და თუ რაშ ენის მოძრაობა, ან კიდევ სხეულისა ხდება, მხოლოდ უნებურად, უაზროდ.

აი, სწორედ ამ დონემდის იყო მახარე მისული...

ერთხელ კიდევაც ისე გაღიხარხარა, რომ ჩაბარუხის ხარხარს შეეჯიბრა... თითქოს კიდევაც ცდილობდა თავის ხარხარით ჩაბარუხის ხარხარი ჩაეხშო... მერე კიდევაც იკვილა და ამ სიჩუმეში „ჰეჰო“ ხუთ მუხლად გამოეხმაურა...

კარგია კიდევ მოწმედ არავინ იყო, თორემ გიჟად ჩასთვლიდნენ...

აგერ ახლა იღუმალის ღიმილით ცას თვალები მიაპყრო და თან ტანისამოსის ხდა დაიწყო... ჩქარა მთლად გაშიშვლდა...

წამს ასე იღვა გაშიშვლებული... თითქოს არე-მარეს არ ამჩნევსო!.. ნელ-ნელა ტანმა რხევა დაიწყო... ფეხებიც აამოძრავა... აათამაშა...

თანდათან გააძლიერა ტანის რხევა, ფეხების თამაში და...

უეცრივ მოსწყდა და იმის გვერდით მორევში გადაეშო...

წამს ჩაიმალა მახარე მორევში, მეორე წამს კი გამოჩნდა და ფრუტუნით და ხელების ფლასუნით ნაპირას გამოვიდა...

— ღმერთო, ეს რა ამბავია ჩემს თავს?!. წამოიძახა მახარემ და აქეთ-იქით მიიხედა...

1) იხილეთ „ცისარტყელა“ № 2.

ეხლა კი აუმუშავდა გონება. თავს ძალა დაატანა მოგონებინა, თუ აქ ასე შიშველი წყალში როგორ გაჩნდა, მაგრამ ვერა და ვერ მოიგონა...

„ნუ თუ კლდიდან გადმოვარდიო, ან კიდეც... იმან...“ მაგრამ ამ დროს თავის ტანისამოსს ფეხი წამოჰკრა და აღარ დაამთავრა თავისი ექვი...

საჩქაროდ ჩაიცვა ტანთ... განთიადი მოტანებული იყო. ცოტათი კიდეცა შესცივდა. ტანი აუკანკალდა... მაგრამ ადგილიდგან არ იძროდა, თავს ძალას ატანდა, მოგონებინა ყველაფერი...

კარგად ახსოვდა კლდეზე ასვლა. ეთერის ნახვა... იმასთან ვახშობა... პირველი კოცნაც კი მოაგონდა და ტანში ქრუანტელმა დაურბინა, გული გადაეფინა, ისე ესიამონა...

მაგრამ შემდეგ რა მოხდა?! ჩეკითხა თავის თავს და პასუხი კი ვერ მიიღო...

— არა, უნდა უკანვე ავიდე და ყველაფერი გავიგო!.. გადაქრით წამოსთქვა, სწრაფათ კლდეს მიაშურა... „იქნება ეთერი ჯერ იქ იყოსო“ დაუმატა, მაგრამ სწრაფად აწითლდა და გაიფიქრა: „თუ იქ არის, ხომ დამინახავდა შიშველს და ეხლა როგორღა ვეჩვენოვო...“

„ამ აზრის შემდეგ კლდეზე ასვლა ნელის ნაბიჯით დაიწყო. ფიქრობდა: ჩუმად მივათვალისწინებ; ეთერი თუ იქ არის, მაშინ... მაშინ...“ ფიქრობდა, და ვერ მოეფიქრა, თუ რას ეტყოდა, ან როგორ მოიქცეოდა...

ამ ფიქრით ავიდა კიდეცა ზევით და უეცრივ მოაგონდა ეთერის ნათქვამი სიტყვები: „ხვალ მთვარის ამოსვლისას აქვე ვიყოთო...“ და გაუხარდა... უსაზღვროდ გაუხარდა, მაგრამ ისაც მოაგონდა, რომ ეთერმა თითქმის ძალით გამოისტუმრა, და ფეხი შეუღდა...

„ხომ მითხრა მთვარის ამოსვლისას აქვე შევხვდეთო, და რაღას ეხლავე ვეჩრებიო“ გაიფიქრა და მაშინვე უკან დაბრუნდა.

საჩქაროდ ჩამოირბინა კლდე და საოქრო-მჭედლოსკენ გაეშურა.

მხოლოდ ეხლა მოაგონდა საოქრო-მჭედლო, მამისა და ნარგიზა. მოაგონდა თავისი ქმნილიც, რომელიც ეთერს უსასყიდლოდ გადასცა და...

როგორ თუ უსასყიდლოდ?! წყრომით შეუტია თავის თავს. „განა ეთერთან უოფნა, ეთერის გვერდით ჯდომა, იმისი კოცნა დაუფასებელი სასყიდელი არ არის?!“

ხა... ხა... ხა... ხა!.. საიდგანდაც წამოესკუპა გზაზედ პატარა მახარე, შევირდი მახარე და ხარხარი დააყარა თავს დიდ მახარეს: ვისია ის, რაც შენ ისე ადვილად უბოძე ეთერს?!.

— ჩემი!.. მოკლედ უპასუხა ხელოსანმა მახარემ...

— შენი?!. გაკვირვებით და დაცინვით შეეკითხა პატარა მახარე... საოქრო-

მკედლოც შენი იქნება, რომელშიაც რამდენიმე მისხალიც აღარ მოიპოვება ლითონი...

- ჩემია, მაშ!.. და ჰნახავ, საოქრო-მკედლო სავსე იქნება ლითონებით...
- ჩქარა წადი, თორემ, ვაი, თუ სხვა პატრონი მივიდეს და...
- სუუ, კარგი!.. წამოიძახა მახარემ და რისხვით შეჰხედა პატარას.

2

მამისა ოქრო-მკედელი დილა ადრინად ჩამოვიდა საოქრო-მკედლოში... ნახა, კარები გარედგან იყო გადარაზული...

„უთუოდ მდინარისკენ წავიღოდა მახარეო“, რაკი წყაროსთან არ მოჰჩნდა, გაიფიქრა და გულ დაშვიდებით კარები გააღო და იქავე ჩამოჯდა.

წინათაც ოქრო-მკედელს ესე კარები დაჰხვედრია, მაგრამ მაშინ ზაფხული იყო. მახარე სისხამ დილით მდინარისკენ გარბოდა საბანაოდ. იბანაგებდა, ოქრო-მკედლის ჩამოსვლისას ხანდახან მოასწრობდა, და ხან კი ოქრო-მკედელი, როცა მახარე ბრუნდებოდა, იქ უხვდებოდა... მაშინ ორივენი მხიარულად მუშაობას ერთად იწყობდნენ.

ესლა კი ოქრო-მკედელს ცოტათი ეუცხოვა. ჯერ ერთი, ამ ბოლო დროს მახარე გართული იყო „ზარის“ მუშაობით და ბანაობა არც ერთხელ არ მოჰგონებია, მეორე კიდევ, ესლა შემოდგომას ფეხი წამოეყო, და ბანაობისთვის ცოტა დაგვიანებული იყო, რადგანაც დილაობით კარგად ციოდა. ასე უეცრად, ამოდენა დროის უბანაობის შენდევ, საშიშო იყო.

— კი არ გაცივდეს ი ბალლი!.. გულ-მტკივნელობით ხმა-მალღივ წამოიძახა ოქრო-მკედელმა.

ამ დროს აჩრდილივით თავს წამოადგა პირ-აბურული მანდილოსანი, და მოსვლისათანავე წამოიძახა:

- მახარე აქ არის?!
- არა!.. უთუოდ მდინარეზე წავიდა საბანაოდ.
- კარგია, მარტოკა შენა გნახე!.. სთქვა და სწრაფად სავსე ქისა ხელში გადასცა.

— ეს რაა?!. შეეკითხა ოქრო-მკედელი მანდილოსანს.

— თვალ-მარგალიტი... ჩემი გაზრდილი გიგზავნის. მახარეს კი არ უთხრა. ნუ გამაყლავნებ!..

— ვერა გამიგია რა!..

— ამას რა ვაგება უნდა?!. მახარემ თავისი „ზარი“, ჩემი გაზრდილის ხმა,

უსასყიდლოდ უძღვნა... იმას ვერ მისცა სასყიდელი, რადგანაც არ აიღებდა ეხლა შენ გამოგიგზავნა, რომ იყიდო სამაგიერო ლითონები, და მახარემ მუშაობა შესძლოს...

— ეხლა კი მესმის!.. მაგრამ...

— მეჩქარება!.. მახარემ არ უნდა მნახოს!..

გატრიალდა ამ სიტყვებით და სასახლისკენ გაეშურა.

ოქრო-მქედელმა თვალი გააყოლა. შევიდა გალავანში, და ამ დროს პირველი მზის სხივი კოშკს, ეთერის კოშკს ეცა და სარკმელი ააპყურიალა. მახარეც ამ დროს საოქრო-მქედლოს დერეფანში შემოვიდა და მიესალმა ოქრო-მქედელს...

ოქრო-მქედელი შეკრთა. ქისა უბეში ჩაიდო და ისე შეჭხედა.

მახარეს სველი თმა რო დაინახა, უთხრა:

— შეილო, ეხლა დრო არ არის ბანაობისა. რამდენი ხანია არ გიბანავია და ეხლა...

— მე ვიბანავე?!. განცვიფრებით შეეკითხა, მაგრამ სწრაფად მოაგონდა, რომ მორევში იყო და დაუმატა: „მეც არ ვიცი, როგორ ჩავვარდი მორევში...“

— რას ამბობ, შეილო, როგორ ჩაჰვარდებოდი, როცა ტანისამოსი მშრალი გაქვს?!. რალაც არაკს მიამბობ...

— მართალს ამბობ, მამავ, ჩემ თავს რალაც არაკი მეორდება. სიცილით უთხრა მახარემ და შუბლი მოიწმინდა...

— მიამბე, შეილო, რა იყო შენ თავს?!. გეტყობა აღელვება... უთუოდ.

— ცოტა დრო მომეცი, მამავ, და მერე თითონ საქმე გამოაჩენს, რაც იყო და არის ჩემ თავს.

— შენი ნება იყოს, შეილო!..

— აი, მაგისტვის მიყვარხარ, მამავ, რო კრიქაში არ ჩამიდგები ხოლმე, როგორც ჩემი პატარა მახარე...

— ვინ შენი პატარა მახარე, შეილო, რას ჰბოდავ?!.

— ხახახახა!.. გულიანად გაღიხარხარა მახარემ და დაუმატა: მართალი ხარ, მამავ, ებოდამ... ებოდამ!..

— შეილო, როგორც გატყობ, ღამე გიტეხია!.. შევიდეთ საოქრო-მქედლოში... მე მივალაგ-მოვალაგებ, ცოტას ვიმუშავებ... შენ კი ჩაწექ ლოგინში და თვალი მოატყუე...

— გულთმისანი ჰყოფილხარ, მამავ... ღამე გავტეხე, მაგრამ კი არ მეძინება... მინდა...

— სუუ, ჩემო მახარე, წამოწეკი და მერე ვნახოთ...

— კარგი, მამავ, მაგრამ, ვეჭვობ, დამეძინოს...

— არ დაგეძინება, და სხეული მაინც დაისვენებს...

ამ ლაპარაკით შვედნენ საოქრო-მჭედლოში, მახარე ლოგინზე მიწვა, ოქრო-მჭედელი კი მიუჯდა მაგიდას და რაღაც ჩხირკედელაობა დაიწყო, რადგანაც იქ სამუშაო თითქმის არა ჰქონდა რა...

— რას აკეთებ, მამავ?!.

— ბევრს არაფერს... შენ ქინძისთავეებს ვსინჯავ... იქნება რამე გავაკეთო...

— მამავ... მამავ... ჩქარა... შენ აღარ უნდა იმუშავო... მე... ჩქარა ავაგსებ...

— დაიძინე, შვილო, იმედი მაქვს აავსებ საოქრო-მჭედლოს...

— საოქრო-მჭედლოსს... სასა... სახლე... ოქროს... ზო... ღრმად ჩაეძინა მახარეს...

თუმცა ეგონა მახარეს, არ მეძინებო, მაგრამ თავი ბალიშზე მიდვა თუ არა, მაშინვე თვალები მიეღულა და გონება აერია...

3

— ნარგიზა, აბა, აქ მოდი და ნახე!.. კი არ შეჰკივლო და მახარე არ გააღვიძო?!. მიიხმო თავისთან ოქრო-მჭედელმა, როცა ნარგიზამ შუადღისას სადილი ჩამოუტანა და ჩვეულ ადგილს დადგა საქმელი.

— რა დროს ეგებია, კაცო, ადგი პური ქამე, თორემ გაგიცივდება...

— არა, არ გეხუმრები, ადამიანო, მოდი მეთქი!.. ნარგიზა მივიდა ქმართან და უეცრივ იკივლა:

— უი!.. კაცო, ეგ ვინ გაგიცარცვამს?!.

— სუუ!.. აკი გითხარ: კი არ იკივლო მეთქი... წასჩურჩულა ოქრო-მჭედელმა და ნარგიზას ტუჩებზედ ხელი მიაფარა.

ნარგიზამ კი თითონ თავისი ხელები თვალეზე მიიფარა და წაიბუტბუტა.

— კი არ დავბრმავდი?!.

— ეს, ჩემო ნარგიზ, ჩვენმა შვილობილმა მახარემ შეგვიძინა...

— როგორ, კაცო?!.

— როგორა და თავის ხელობით!.. ოსტატობით, ამოდენა თვალ-მარგალიტი სოფელს დაიოკებს, თორემ ჩვენ ხომ სულ თავზე საყრელი გვექნება ყველაფერი, ესლა, ჩემო ნარგიზავ, უნდა კარგა ეცადო და...

— რას უნდა ვეცადო?!.

— რასა და მახარეს კარგი საცოლე აუჩინოთ.

— უიმე, შენ შემოგველოს თავს შენი ნარგიზა, ვინ უნდა მაგის საკადრისი

ამოვაჩინო. თუ კი მაგოდენა სარჩოს უნარი აქვს, მაგას ენაცვალოს ჩემი თავი, აბა მე როგორ აუჩინ საცოლეს?! ბატონის ქალი თუ ეკადრება, თორემ აბა სხვა ვის დავასახელებ.

ოქრო-მჭედელი ცოლის სიტყვებზედ ღრმად ჩაფიქრდა ..

მართალს ამბობ, ჩემო ნარგიზავ, სიტყვა არას დროს არ ჩამოუგდო.. მერე აი, რასა გთხოვ: ნურც ამ თვალ-მარგალიტზე ეტყვი რასმე.

— რატომა ქა?!.

— მაგან არ იცის, თუ ჩვენ ეს მაგის შრომაში მივიღეთ.

— ვერა გამიგია რა?!.

— ეგ არ აიღებდა ამ განძს, თუ პირდაპირ მაგას გადასცემდა, ამისთვის მე გამომიგზავნეს და დამავალეს: „მანარეს სამუშაო არ დააკლოვო.“

— ვინა და ბატონის ქალმა!

— ენამ ხომ არ მიყვილა ქა, წელან, მაგრამ, გაიგე, მეფისგან კაცი მოჰსვლია ჩვენ ბატონს და იპატიეებსო. სეფე წულს ეთერის შერთვა უნდაო,..

— გუშინ კი ვილაც მხედარი მოვიდა ბატონთან და ის კი არ ვიცი ვინ იყო.

— მაშ მართალი ყოფილა, დილას ეთერის გადიას თავის დისწულისთვის ეთქვა: „ბატონს და ჩემს გამზრდელს მეფე იწვევსო, და ისენიც ამაღამ წავლენო...“

ღმერთმა აბედნიეროს!.. წამოიძახა ოქრო-მჭედელმა გულ-წრფელად.

— კიდევ ეთქვა ჩემი გაზრდილი იქაურობას სულ მოაჯადოვებს, ისეთი რამ მიაქვს თანაო...“ ნეტა ისეთი რა უნდა წაიღოს ეთერმა?!

ოქრო-მჭედელმა მანარეს გადაჰხედა, რომელიც ისევ ისე იწვა; როგორც დილას, თავი მწარედ გაიქნია და შემდეგ ნარგიზას უთხრა:

— კმარა, ეხლა კი ვისადილებ, შენ კი, რაც მე გიამბე, მანარეს არ გაუმეორო

— უი, დამიდგეს თვალეზი. სულ გაცივდებოდა.

— არა უშავს რა!.. ამისთვის თვალეზს ნუ იყენებ... ამ სიტყვებით ოქრო-მჭედელი სადილის ჭამას შეუდგა.

ნარგიზამ კი ამ დროს, როგორც ჩვეულება ჰქონდა, საოქრო-მჭედლო მორწყო და ჩამოგავა და ნაგავი გარედ გაიტანა...

სადილის შემდეგ ოქრო-მჭედელი ვითომ სამუშაოს შეუდგა, რაღასაც ჩხირკედელაობდა მხოლოდ იმისთვის, რომ ნარგიზასთან აღარ ელაპარაკნა და სახლში გაესტუმრებინა.

მართლადაც ნარგიზამ ჩქარა ჭურჭელს ხელი წამოავლო და წასვლისას წაიტუტუნა:

— მანარეს კერძი იქა დვასო!

— კარგო! უპასუხა ოქრო-მჭედელმა, მაშინვე ხელის ფათურს ხელი აწება და ჩაფიქრდა.

„... რას მოაღწაფებს ეს?!. ამოდენა თვალ-მარგალიტი... მახარე ასე გადარეული... ღამის გატეხვა... ბანაობა... სად?!. ეთერი... გაღია... სეფე-წული... მეფე... დედოფლობა...“ ჭიანჭველებივით აუფუსფუსდნენ ტვინში ეს ამოდენა გაგონილი და ნახული და თავ-თავის ადგილს მოითხოვდნენ, მაგრამ ოქრო-მჭედელს ვერ მოეხერხებინა ეჩვენებინა თავისი ბინა... ამისთვის ორჯერ-სამჯერ საოქრო-მჭედლოდგანაც გავიდა, დიდხანს უმზერდა კოშკს, გალავანს, ეგონა იქ რასმე ამოიკითხავდა, მაგრამ არა.

მოიქანცა ოქრო-მჭედელი... მოსალამოვდა კიდევაც. მახარეს ჯერ კიდევ ეძინა. უნდოდა გაეღვიძებინა, მაგრამ თავის განზრახვა უკუ ავდო...

„სჯობს დროს მივანდოვო“ უკანასკნელად ეს გაიფიქრა და დამწვიდდა.

ეხლა უკვე გადაწყვეტილ აზრს დაადგა: გამოძიება მოესპო. მახარესთვის არა ეკათხნა რა, და არც სხვისთვის.

„საიდუმლო არ დაიმალება. ამის გამომქდავენებელი დრო არისო“.

დამწვიდებული ოქრო-მჭედელი ელოდა მახარეს გაღვიძებას, რომ შინ წასულიყო.

4

... უკვე კარგა შებინდებული იყო, როცა მახარე ელდა ნაკრავსავით ზეწამოიჭრა და თვალების ფშვინეტა დაიწყო... წამს ვერ მოიფიქრა თუ სად იყო.

ოქრო-მჭედელმა, რაკი მახარეს მოძრაობა შენიშნა, ხმა მიაშველა და დაეხმარა გამორკვევაში.

— შეილო მახარე, შინ მივიღვიარ და ახლა შენ უპატრონე საოქრო-მჭედლოს...

— უჰ, მამავ, რამოდენა მიძინებია?!.

— მა რა იქნებოდა, შეილო, ღამის ნათევს მთელ დღეს გეძინებოდა.

თუმცა ოქრო-მჭედელმა გარდასწყვიტა არა ეკითხნა რა, მაგრამ თავის და უნებურად ისე ელაპარაკებოდა, რომ გამოკითხვას ემგზავსებოდა. ლთუოდ ოქრო-მჭედლის ბუნება ეგეთი იყო.

— იქნება ამალამაც ვათიო! უნებურად უპასუხა მახარემ და ამით თითქმის საიდუმლო გასცა.

— თუ ათევ, შეილო, ხვალაც დღე დაიძინებ!.. ღიმილით უთხრა ოქრო-მჭედელმა და შემდეგ დაუმატა:

— ღამე მშვიდობისა!.. შენი სადიღ-ვახშამი მანდ არის.

ოქრო-მჭედელი თითქმის მიჰხვდა, რომ ეთერი და მახარე ერთად ყოფილან და ამალამაც ერთათ ყოფნას აპირობენ... და ცოტა დაკმაყოფილებული შინ წავიდა.

მახარე კი წყაროზე პირის დასაბანად გაქანდა, სწრაფად შეიბანა და იქვე ქანდაკებად გადიქა. ეთერის სარკმელს შესცქეროდა და წინა ღამის ამბავს იგონებდა.

ეხლა კი სულ ყველაფერი თავის სიგრძე-სიგანით და სიღრმით თვალ წინ გადაეშალა და მთლად მოაჯადოვა, შებოჭა თავის ნაზი ქსელებით და ნეტარების მორევეში შეითრია...

დიღხანს, დიღხანს ყურყუმალობდა მახარე შიგ და, თითქოს მეორდება ის ღამეო, თავის უსაზღვრო სიამით განიცდიდა ამ წამსაც. ავერ ეთერი სადღელოფლოდან ძირს ისტუმრებს, თითქმის ძალით აგდებს და უკანასკნელად ჰკოცნის... „მთვარის ამოსვლისას აქვე იყავიო!“ მკაფიოდ შემოსმა ეთერის სიტყვები და გამოერკვა...

იგრძნო საშინელი ძალა თავის სხეულში. ძარღვები ღვედებდა დაქიმა და ლომსაც კი ნეტარებით გაუძეკლავდებოდა, რო ამ წამს წინ სდგომოდა; დაქიმული მკლავების კუნთები მოაფონა და სიამით წამოიძახა:

— ახ, რა კარგია!..

— ჰაჰა, ჰაჰა, ჰაჰაჰა, ჰაჰაა!.. გარკვევით ჩაეწვეთა ყურში დაბალი, ნიავსავით მფრინავი დაცინვითი ხარხარი...

თითქოს წყაროს მიღმა წყალთან ერთად გაღმონთხია ეს უსიამოვნო ხარხარი...

მახარე წამს შეერთა... გაფითრდა... მაგრამ ეს წამით იყო. მეორე წამს კი ძლიერად მოავლო ხელი წყაროს მიღს და შესძახა მეხად:

— ვინ გაზედა ჩემ ბედნიერებას დასცინოს?! გამოდი?!.

პასუხად მხოლოდ წყაროს წყლის ნაზი ხმაურობა ეგალობებოდა...

დაწყნარდა მახარე, დამშვიდდა, წყაროს ხმაურობის მეტი არა მოესმოდა რა და საოქრო-მჭედლოსკენ წამოვიდა.

ეხლა ღი იგრძნო სიმშვილი... მერე რა სიმშვილი. შევიდა თუ არა საოქრო-მჭედლოში, მაშინვე ნახათ ღველფი გადაქეკა, ნაკვერჩხლები ამოაჩინა, ჩინჩხვარი დააყარა და გააჩაღა ცეცხლი. რამდენიმე ხმელი ნაქერი შეშა გუზგუზებდა ბუხარში, საოქრო-მჭედლოს აშუქებდა. ქრაქიც აღარ აანთო მახარემ ისე კარგად იყო გასინათლებული საოქრო-მჭედლო...

თავის წილ სადილ-სამხარ-ვანშამს იქვე შენახულს მოუჯდა, სულ ერთიანად გულიანათ შეექცა...

— ასე გემრიელად, მგონი, ჩემ დღეში არ მიკამია პურიო!.. წამოიძახა მახარემ, როცა წყალი დალია და ახლად გადამლილი წვერ-ულვაში ჩამოიწმინდა...

5

როდის გადმოარაზა საოქრო-მჭედლოს კარი, კიდევაც დაავიწყდა მახარეს მთელ საუკუნოდ ეჩვენება. დაჩქარდა მახარე, რათა ეთერისთვის სადედოფლოზე მიესწრო. იმაზე ადრე იქ ყოფილიყო. მიმალულიყო კლდის ძირას და ენახა ეთერისა და მთვარის ერთად ამოსვლა...

ჩაბარუხი დიდი ხანია თავის თავ-გარდასავალს უამბობს მახარეს... პირველში თუ დიდის გულმოდგინებით უსმენდა, ეხლა სულ ყურს აღარ უგდებს.

რაში ეპრიანებოდა ჩაბარუხის თავ-გადასავალი. თუ პირველში დიდის გულმოდგინებით ყურს უგდებდა მხოლოდ იმისთვის, რომ ეგონა, ეთერის შესახებ რამე წამოსცდებოდა, მაგრამ ის თავისას იმეორებდა და ეთერზედ კი, თითქოს ის არც კი არსებობსო, ხმას არ იღებდა, არე-მარეს ბევრჯერ შეეკითხა ეთერზე, მაგრამ მხოლოდ წუხანდელ ამბავს იმეორებდენ, სხვას არასფერს... არც ხე, არც ველი კრიტსაც არა სძრავდენ... საშინელი მესაიდუმლოენი იყვნენ... მხოლოდ ერთ წამს ხემ წამოიშრიალა და ჩასჩურჩულა ყურში: ეთერი წუხანდელ ლამეებს ხშირად ატარებსო...

— სუ!.. წამოიყვირა მახარემ და სწრაფად წამოიჭრა ფეხზე.

უნდოდა ხელი მოეფლო იმის ძირისთვის და ფესვიანად ამოეძრო, მაგრამ თავი შეიმაგრა და ისევ მიჯდა კლდის ძირას. ის ხომ დამალული იყო და ეთერის ამოჩენას, ამოსვლას ელოდა. მით უფრო ისევ მიჯდა, რომ მახარეს შეტევამ გასჭრა და ხე მიჩუმდა, და იმისი ფოთლები უხმოდ თრთოდნენ.

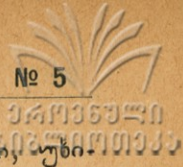
მახარე ხეს უმზერდა, იმის ფოთლებს, ტოტებს თვალის ისრებს უყრიდა და ელოდა, მაგრამ ხმა აღარ ამოუღია...

ეხლა თვალის ისარი სტყორცნა კლდის ნაპრალის კიდეს და შეეკითხა... მაგრამ იმანაც თავის თავ-გადასავალზე დაუწყო ამბავი. ზედ ნაპრალის პირას რაღაც ციხის ნანგრევი იყო. აი, იმის ამბავს მოუთხრობდა. ეთერის შესახებ კი სდუმდა. მარტო წუხანდელი ამბავი აგონდებოდა. იმას დაწვრილებით უამბობდა...

— ეთერი??

— ეთერი... ეთერსაც... და გაჩუმდა კლდე.

როგორც კატა მოგეპარებათ და სულ მოულოდნელად, სულ უჩუმრად თავს

წამოგადგებათ და წამოგკნაველებთ: „მიაუტ!..“ო, ისე მთვარემ თავისი ცივი, უნი
ლავი სხივებით გააშუქა არე-მარე.

მახარე შეერთა, თვალები დააქყიტა და კლდის ნაპრაღისკენ ოღნავად წაი-
ხარა. ეგონა ეთერის ამოსვლა გამომეპარაო...

მაგრამ ეთერი არა სჩანდა. მიაველო თვალი სადღეღოფლოს, ვერც იქ იხილა...

„იქმნება ისიც ჩემსავით სადმე ციხის კუთხეში მიიმალა, რაკი მომელოდაო“
გაიფიქრა და მაშინვე სწრაფად კლდის ნაპრაღის ციხის ნანგრევებს მიაშურა.

სულ გადაჩხრიკა ყველა კუთხე შიგნით და გარედ, ვერსად ჰპოვა. შემდეგ
ავიდა იმ მაღლობზედ, სადაც წუხელის ეთერი იდგა და მიათვალეირა არე-მარე
იმ იმედით, რომ უექველია მთვარის შუქის სივრცეში სადმე იშობებოდა ეთერი...

და, აი, ქვევით თვალი მოჰკრა რამდენსამე მხედარს...

— უჰ, წამოიძახა მახარემ: ეს რაა?!. ეთერის მაგივრად ამდენი ცხენოსნები?..

უნდოდა თვალი მოეშორებინა, მაგრამ ვერ ახერხებდა...

თითქოს სხვავან ძებნა არ შეიძლებოდა, გული ძალას ატანდა ამას!..

მახარეც დააცქერდა.

აგერ ორი მხედარი დაწინაურდა...

სწრაფად გაარღვია მდინარე... ერთმა მათგანმა კიდევაც შემოჰხედა მახა-
რეს... უცნაური ტანისამოსით იყვნენ ესენი...

იმათ მიჰყვა ორი მხედარი სხვა... მერე კიდევ სხვები...

და ჩქარა ყველა მხედრები იმის თვალს მიეფარნენ.

მახარე იმათ კვალს თვალს აშორებდა. გული ნებას არ აძლევდა... იმათ
კვალს აედევნა მახარეს გული...

გულს ძალა დაატანა კარგა ხნის შემდეგ და ისევ სადღეღოფლოს თვალიერება
დაუწყაო. თან ყოველ ნაბიჯზედ ყური მახვილად ექირა. ეგონა ეთერის, თუ ხმა
არა, მოძრაობა მაინც შემომესმისო.

მაგრამ არც ერთი და არც მეორე იმის ყურს არ ჰმენია. მხოლოდ ვერხვის
ქვეშ ახალ სუფრას წააწყდა.

6

გამხნეველა მახარე. „სუფრას რად გააწყობინებდა, თუ კი მოსვლა არ სდომ-
ნოდა“, ფიქრობდა მახარე და თან სუფრას ათვალიერებდა. ეგონა, ეხლა ან ერთ
მახარეს მოუჯდება ეთერი, ან კიდევ მეორესაო, და თან ცდილობდა გამოეცნო,
თუ რომელს მხარეს მოუჯდებოდა...

— მე დავასწრო!.. წამოიძახა მახარემ და სუფრას აღმოსავლეთით მოუჯდა...

აქიდგან უფრო კარგად დავინახავ ეთერს... დაუმატა და აჩქარებით არე-მარეს თვალი მიავლო...

მახარე ყოველ წუთს მოელოდა ეთერის მოსვლას. თვალის ძაფებს ძალას ატანდა და სწრაფად ირგვლივ ატრიალებდა თვალებს.

დაიქანცა, თვალები მილულა და ფიქრობდა: „უთუოდ ეხლა მომეპარება, თვალეზე ხელს მომიკერს და შემეკითხება: გამოიცან ვინა ვარო?“ და სიამის ქრუანტელი ტანში უვლიდა. მაგრამ ყოველ გაფაჩუნებაზე თვალებს ახელდა და ირგვლივ ატრიალებდა...

— ეხ, მახარე, ვერ ჰყოფილხარ მომთმენი!.. საყვედურით ეუბნებოდა თავის თავს და ისევ თვალებს მიჰლულავდა.

— უთუოდ ეხლა უნდოდა მომპარვოდა, და შენ კი შენი მოუთმენლობით დააფრთხე... იჯექი გაუნძრევლად... დაიწყნარე გული ..

მაგრამ ასეთი რჩევა არა ჰშველოდა.

სწრაფად გული აუტოკდებოდა ყოველივე ხმაურობაზე და თვალების ძაფებს ისევ დაჰკიბავდა ..

— იქნება ეთერი იმისთვის არ ჩნდება, რომ მთვარის ამოსვლას არ მოგუცადე, როგორც მითხრა და უფრო ადრე ამოველ სადედოფლოში?! უთუოდ შემნიშნა და...

გაფიქრების უმალ მახარე წამოხტა და დაეშო ქვევით... იქ პირდაპირ კლდის ძირიდგან დაუწყო ცქერა ზევით კლდის ნაპირას, სადაც წინა ღამეს ეთერი იდგა...

დიდხანს უმზირა, დიდხანს, მაგრამ რაკი ეთერი არ გამოჩნდა, ისევ აირბინა. კიდევ მოუთმენლობა უსაყვედურა თავის თავს და უკანვე დაბრუნდა...

რამდენჯერმე აირბინ-ჩამოირბინა. საშინლად მოიქანცა. როცა უკანასკნელად უკვე განთიადისას ავიდა ზევით, ველარ ჰსუნთქავდა, გული საგულიდგან გადმოვარდნას ჰლამობდა, ძლივას მილასლასდა სუფრამდის და მოწყვეტით მიეგდო იმის გვერდით.

ეხლა მახარე უხალისოდ ეგდო, განძრევაც ეზარებოდა. არ ამჩნევდა არავითარ ხმაურობასა, მარტო თავის გულის ბაგაბუგი ეყურებოდა და რაღაც შუილი...

უკვე მოშუადღეგებულებოდა, როცა მახარე წამოდგა. ეძინა, თუ გულ წასული იყო, ვერ გამოერკვია. თუ ეძინა, ასეთი უსაზმრო ძილი არას დროს არ ჰქონდა. ერთხელაც არ სძინებია, რომ სიზმარი არა ჰქონოდა. ეხლა კი...

— მაშ აქ არავინ მოსულა!.. გულის ტკენით წამოიძახა მახარემ, როცა ხელ-უხლებელ სუფრას თვალი გადაავლო, და ჩაფიქრდა...

— ღმერთო! წამოიძახა ცოტა ფიქრის შემდეგ მახარემ. იქნება ავად გახდა...
და მე კი აქ რაღაც ლობე-ყორეს ვედები... ავრბივარ-ჩავრბივარ და...

„მაგრამ, რას ვამბობ, გაიფიქრა მახარემ: თუ ავად გახდა, რატომ არ მაცნობა... გაღიაც ხომ იმასთან ერთად არ გახდა ავად?! ვინ იცის... იქმნება ორივეს რამე დაემართათ...“

წამოდგა მაშინვე მახარე და სუფრას ღმობიერად მიაპყრო თვალები:

„ეთერ, ეთერ!.. სუფრა კი დაამზადე... გინდოდა, ერთად გვესვა, გვექამა, მაგრამ ველარ მოხველი... აი, შენი ნაზი ხელი ეტყობა დოქს, თასს, საჭმელს...“

უეცრივ მუხლზე დავარდა და კოცნა დაუწყო სათითოდ ყველაფერს...

— შენც... შენც... შენც ხომ ხელი გახლო... შენც!.. პურსაც ემთხვია.

აიღო ხელში პური, რაზედაც რამდენიმე ქიანქველა დაცოცავდა, მოაშორა, აკოცა და შუაზე გადატეხა.

არ ჰგონებდა სიმშობს... მაინც ლუკმა პირში ჩაიდო, რომ ეთერის სიახლოვე უფრო მეტად ევრძნო, ამავე განზრახვით სხვა სანოვაგესაც ხელი მიჰყო და ჩქარა გულიანად შექცევა დაიწყო, თურმე ძალიანაც მოჰპივნოდა...

ვერც კი შეიტყო, თუ როგორ მოაოხრა სუფრა და დოქიც გამოცალა...

მახარე უკვე უკეთეს გუნებაზე დადგა და გაიფიქრა:

— ამაღამ უეჭველად მოვა ეთერიო!.. ეხლა კი შინ წავალ და სწორედ მთვარის ამოსვლისას იქ დავდგები, საცა პირველ ღამეს ვიდექიო...

შინ წასვლამდის მოუნდა ეთერის სადედოფლოს მოჩხრეკა... ხომ ჯერ დღისით აქ არ ყოფილა.

სწორედ მხხრეკავის თვალი მიავლო... კლდის ნაპრალის პირას ნაცნობი ციხის ნანგრევი დაინახა... მივიდა და აქედგან გადიხედა: აღმოსავლეთისკენ ჩაბარუხი ჩაქუხდა სწორედ ამ მდელის ნაპრალიდგან. სამხრეთისკენ ჩაბარუხი მიქანავდა მთებ შუა და სულ ერთ მუხლად ჩანდა, ჯვარედინად კი მთებ შუა სასოფლო შარა გზა მიდიოდა, რომლითაც თითონ მოვიდა ჩაბარუხამდის... ეს სულ მოკლედ მოსჩანდა, რადგანაც აღმოსავლეთ-დასავლეთის მთების ქიმები სჭრიდნენ. დასავლეთით მხოლოდ გონების თვალით დაინახა მდელისკენ ამოსავლელი ბილიკი, რადგანაც სულ შეუმჩნეველი იყო უბრალო თვალისთვის. მახარე ვერას დროს ვერ მოიფიქრებდა, რომ აქ ამოსვლა შეიძლებოდა, თუ ეთერი არ ასწავლიდა...

მოდო და ეთერის კოშკში ადი გარედგან, სწორედ ისე იყო აღესილი ეს ადგილი და ხეებით დაფარული.

ნანგრევ ციხეს მოჰშორდა და აღმოსავლეთით კლდის კონცხზე აბობდა. ეს კონცხი ჰვარავდა ჩაბარუხს.

კონცხის წვერიდგან მხოლოდ ჩაბარუხის ნაპირი დაინახა, საიდგანსც თან დაუქერლივ ქვევით რუხ-რუხით ჩადიოდა და ჰბანდა სალ კლდეს. ზევით ჩრდილოეთისკენ სწრაფად თვალს ეფარებოდა და სადღაც იკარგებოდა...

მახარე ეხლა ჩრდილოეთისკენ ჩავიდა... იქ შეფენილი ტყე იყო. ვერხვიდგან დასავლეთის და აღმოსავლეთის მთები ჩრდილოეთისკენ ტყით შემოსილი მკერდს წარმოადგენდა და ვერაფერ იფიქრებდა, რომ ეს ორი მთა ძუძუებით წამობურცული სადღაც შორს, მიუვალ ადგილას უერთდებოდნენ...

შევიდა თუ არა ტყის პირში უეცრივ შესდგა, რადგანაც თვალს ვადეშალა ანკარა სარკესავით უძრავი მორვეი, რომელსაც რამდენიმე ათი წყდა სიგანე ჰქონდა. სიგრძე კი არ ჩნდოდა.

მახარეს ისე მოეწონა ეს დაფარული უმანკო მორვეი, რომ მაშინვე გაიძრო ტანისამოსი და შეცურდა. ზევით და ზევით მიდიოდა მახარე. მორვეი ღრმა არ იყო. დაყურყმელავდა თუ არა, მაშინვე ფეხზე დადგა და წყალი მხოლოდ მკერდამდის სწვდებოდა... ფეხდაფეხ აჰყვა ზევით. თანდათან სიღრმე აკლდებოდა. მახარემ უეცრივ დასავლეთისკენ შენიშნა რაღაც გვირაბი... შეეცადა ასულიყო, მაგრამ ყოვლად შეუძლებელი გახდა... აბობღება შეუძლებელი იყო... აჰყვა მდინარეს ზევით... უკვე მუხლებამდის ლა ჰფარავდა. კალაპოტი თანდათან ვიწროვდებოდა და თან ზევიდგან წყლის შუილი მოისმოდა.

ჩქარა ჩაბარუხის მეორე მუხლს წააწყდა.

გაღმოსჩქებდა ჩაბარუხი ერთი სამოცი წყდის სიმაღლიდგან. ორსავ მხრივ კი ჩამოლესილი კლდეები ჰქონდა.

მახარე გამოტრიალდა უკან. მით უმეტეს, რომ სიცივე იგრძნო, და აჩქარებული ნაბიჯით წამოვიდა. გვირაბის კარი დაბრუნებისას მკაფიოდ ჩნდა, და აგრეთვე ოდნავად მოჰკრა თვალი გვირაბის პირას ქვევით მიმავალ ბილიკის დასაწყისს...

უფრო გამოაჩქარა ფეხი და ჩქარა შეიმოსა. მახარე თავის და უნებურად ეძებდა ეთერის კვალს. არ ფიქრობდა ამაზე, მაგრამ უნებური გრძნობა აიძულებდა გაეგო, თუ ეთერი ამ მდელოზე ისე უჩინრად როგორ გამოჩნდა.

ჩაიკო თუ არა ტანისამოსი, მაშინვე გვირაბის ბილიკის ძებნას შეუდგა, რადგანაც დარწმუნებული იყო, რომ იმ გვირაბს აქეთ ექნებოდა გზა...

ბუჩქებით მიმაღულ მშვენიერ ბილიკს ჩქარა წააწყდა. მარტო ბუნების ხელი არ ეტყობოდა ამ ბილიკს; აღამიანისაც... მახარე ჩქარა გვირაბის პირს მიაღწა. შეიხედა შიგ და დაინახა, რომ იქვე ქალის თავმანდილი ეგდო.

მაშინვე ხელში აიღო და, თითქოს თითონ ეთერი შეეფეთაო, აღარ იცოდა რა ექმნა: ხან გულში იკრავდა, ხან ჰკოცნიდა, ხან კიდევ უბეში იჭუქკავდა...

— ეხლა კი ვიცი, საიდგანაც მოსდინარ, ჩემო დედოფალო, ვიცი და გთხოვ, ნუ გამიწყრები!.. ნუ გამიწყრები აგრეთვე, რომ შენ საბანაოში მეც ჩავიყურეყმელავე... არ ვიცოდი, თორემ... აღარ დაათავა, რადგანაც შემოესმა რაღაც ხმაურობა.

მახარე სწრაფად მიიმალა ბუჩქებში და გატერინდა...

7

სისხამ დილას ერთ მთის კალთაზე დიდი მუხის ძირას ისხდნენ ეთერი, კაცია და სეფე-წული. წინ სუფრა ჰქონდათ გაშლილი. გადიც იქვე ახლოს იჯდა და იმასაც წინ ხორაგი ეწყო. ცოტა მოშორებით ტყის პირას მშვენიერი ცეცხლი გუზგუზებდა და მხლებლენი თხილის წამწვეტებულ ტოტებზე წამოცმულ ირმის ხორცს ნაკვერჩხლებზე აშხრიალებდნენ. ხაშლამად მოხარული ირმის ხორცი წინ ბევრი ეწყოთ, კარგადაც შეექცეოდნენ, მაგრამ მწვადის სუნი ცხვირის ნესტოებს უღიტინებდა და ძლიერ მადას უღვიძებდა, თუმცა არც ერთი იმათგანი უმადობას უიმისოდაც ვერ იჩივლებდა.

აგერ მოარბენინებს უკვე შემწვარ ორ თხილის ტოტს და ერთს კაციას გადასცემს და მეორეს კიდევ სეფე-წულს. ისენი სწრაფათ სთლიან, ლავაშები ღბებთან წვნისაგან. სეფე-წული ეთერს აწვდის. კაცია კი გადიას. მწვადი ჩქარა დნება იმათ ხელებსა და პირში. მორბის კიდევ მწვადებით ახლა მეორე მხლებელი. ამასაც ისევ ის დღე ადგება.

თავს მდგომი ირემა ფიალებს ავსებს ღვინით და აწვდის ჯერ ეთერს, შემდეგ კაციას, შემდეგ კიდევ სეფე-წულს. რამდენიმე ფიალა პატარა ხონჩაზე ეწყო. შეავსებდა ფიალებს და შემდეგ ჩამოურიგებდა.

ეთერი თუმცა არა ჰსვამდა, მხოლოდ ტუჩებს გაისველებდა ხოლმე და წინ დაიდგამდა, რომ მეორედ ირემას არ მოეწოდებინოს, მაგრამ ირემა მაშინვე აცლიდა ფიალას და ხონჩაზე სდგამდა. პირველად ეთერი კიდევაც წინააღუდგა...

— იდგეს აქ ეს ფიალა, მეტი არ მინდა! ხომ ჰხედავ ისევ ისე სავსეაო?!

— არა, დედოფალო, წამოესარჩლა სეფე-წული ირემას, „ჩვეულება რჯულზედ უმტკიცესია!“ ჩვენ ეგეთი ჩვეულება გვაქვს...

ეთერიც აღარ ეწინააღმდეგებოდა სავსე ფიალას ისევ უკან უბრუნდებოდა ირემას...

ჩვეულება კი არა... სეფე-წული დამთვრალი იყო ეთერის ნდომით და, რაკი ეს სურვილი ვერაფრით მოეკლა, ირემა დაარიგა, რომ ეთერის ფიალა იმისთვის მიეწოდებინა მეორე ჩამორიგებაზედ და იმისი კიდევ ეთერისთვის. ამით სე-

ფე-წული ოღნავად ჟინს იკლავდა. თითქოს ჰკოცნისო, ფილას ისე ეწაფებოდა, როდესაც ეთერის ფილა იმის ხელში გადადიოდა...

პირველ დღის ერთად მოგზაურობის უმალ სეფე-წულმა გადასწყვიტა: „მივიყვან თუ არა სასახლეში, იმავე დღეს ვიქორწილებ. მეტი მოთმენა აღარ შემიძლიანო“...

და ეს იყო იმის მიზეზი, რომ სეფე-წული საშინლად აჩქარებდა მგზავრებს... იმართლებდა თავს იმითი, რომ მეფე გამიწყრება, თუ თავის დროზე ფარშევანგის ამბავს არ შევატყობინებო...

მოიქანცნენ მგზავრები... ეთერი, შებინდდებოდა თუ არა და ბინას ამოირჩევდნენ, მაშინვე მკვდარსავით მიეგდებოდა, ღრმად ჩაიძინებდა. სხვებსაც ეგვივე ემართებოდათ...

მხოლოდ სეფე-წული ფხიზლობდა. ოღნავად თვალის მოტყუებაც კი კმაროდა, რომ ისევე ძალ-ღონით სავსე გზას გასდგომოდა. ჩვეული იყო ნადირობას და ტყე-ღრეს ღებნით სიარულს. არც ირემა ჩამორჩებოდა სეფე-წულს, მაგრამ ირემას არ ადარდებდა რა და ამისათვის კარგა ისვენებდა. მაგრამ სეფე-წულს ყოველთვის აასწრობდა, გააჩაღებდა ტალკვესით ცეცხლს და დააღვიძებდა მხლებლებს, რომლებიც ვერ მიხვედრილიყვნენ, თუ ასე აღრე რად აყენებდნენ.

გამაზადებდნენ თუ არა საუზმეს, მაშინვე სეფე-წული ხმაურობას დაიწყებდა. კაციას გააღვიძებდა და ის კიდევ ქალებს...

როცა სიცხე შეაწუხებდათ, მაშინ ცოტათი შეისვენებდნენ, შენაყრდებოდნენ და ისევე ჩქარა მიდიოდნენ...

ირემა და სეფე-წული ჰხოცდნენ ნადირს, ფრინველს... ან კიდევ მწყემსების ბინას რომ მივიდოდნენ, რძით, მაწვნით, ხბოს ხორციით... არც ცხვარი და ბატკანი აკლდათ. ხშირათ ამ მგზავრობაში იმათ ახალი ხორცი არ შემოჰკლევბიათ...

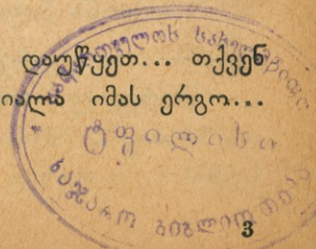
ეთერი ამ მგზავრობის დროს ერთ წუთსაც არ ეკუთვნოდა თავის თავს, რომ იმას ან წარსულზე ეფიქრნა, ან მომავალზე, ან კიდევ გადიასთვის ჩვეულებისამებრ გული გადაეშალა...

დღეს კი სეფე-წული არ აჩქარებდა... თუმცა აღრიანად დააღვიძა, მაგრამ საუზმეს ძალიან მძიმედ შეექცეოდნენ... მხოლოდ მხლებლები ჩქარობდნენ ჩვეულებრივ და მწვადები ზედი ზედ მიჰქონდათ...

— ცოტა მოიცადეთ, მწვადები ცეცხლს შორი-ახლოს დაუწყეთ... თქვენ კიდევ ისაუზმეთ... უბძანა სეფე-წულმა, როდესაც ეთერის ფილა იმას ერგო...

— ეს შენი სადღეგრძელო იყოს; დედოფალო...

— კიდევ დედოფალო!... ღიმილით უთხრა ეთერმა...

— უკაცრავად, რალაც მემართება და სულ დედოფალს გიწოდებ... შენი სადღეგრძელო იყოს... სურვილები ბევრი მაქვს, მაგრამ ვერ ვამჟღავნებ?..

— რა გიშლის?..

— თევზივით პირი წყლით სავსე მაქვს...

— არა მგონია, წყალში იმყოფებოდე?!

— უჰ, სულ ჩაყურყმევებული ვარ და, როცა მივალთ მეფესთან, მაშინ შეიტყობ, ეხლა კი ბატონ კაციასთან გადავდივარ ფიალით.

— ღმერთმა ადღეგრძელოს ჩვენი მეფე თავის წყლით, შენც დღეგრძელობა მოგცეს და ჩემ ეთერსაც!..

დაილოცა კაცია, და ფიალა იმანაც გამოცალა...

— ბატონო ნადირ, როგორც გეტყობა, დღეს ცოტა სულს ამოგვათქმევინებ, შენი სადღეგრძელო იყოს!.. ბოლოს წარმოსთქვა ეთერმა.

— მართალს ბძანებ, ბატონის ასულო, ეხლა აღარ ვჩქარობ, რადგანაც უკვე ახლო ვართ მეფესთან და მენანება, რომ უნდა დროებით მოგშორდეთ...

— როგორ?!

— მაშ მეფეს უეცრივ ხომ ვერ წაგაყენებთ თავს?!. უნდა ვაცნობო, რომ სტუმრად მოჰბძანდებით, და მერე სეფე-წულიც გავაფრთხილო. ხომ პირობა გვაქვს: სეფე-წული არ უნდა გეჩვენოს...

ეხლა და მოვიდნენ გონს ეთერიც და კაციაც, რა სახით წარუდგებიან მეფეს...

ორივენი აიწვნენ... ასეთი სტუმრობა არ შემზვენოდათ დიდ ბატონს კაციას და იმის ასულ ეთერს...

— იცი, ბატონო ნადირ, ჩვენ როგორღაც გავგამსახრავე?!. ცოტა წყრომით სთქვა კაციამ და ეთერს გადაჰხედა...

— როგორ?!. დაეკითხა ფერ წასული ამ სიტყვებით სეფე-წული.

— როგორა და რას ემგზავსება ეს, როგორც ჩვენ მივდივართ?!.

— მამავ, ჩვენ ხომ უგზო-უკვლოდ ვიარეთ. ნადირობით მოვდივართ და მასადამე ჩვენი ასეთი სახით შემთხვევით სტუმრობა სრულებით არას გვავალებს...

მამაზე აღრე გონს მოვიდა ეთერი და გამოსავალი გზა ჰპოვა.

— მგონი ბატონი ნადირაც დაგვეთანხმება, რომ შემთხვევითი სტუმრობაა!..

— ოჰ, დედოფალო!.. არა, არა, ბატონის ასულო, შენ სწორეთ ბრძენი ხარ და სწორედაც მოისაზრე... ეს შემთხვევითი სტუმრობაა და ამაზე თქვენ ვერ დაგზრახავს... ამისთვის მივეშურები მეფეს ვაუწყო ეს... თქვენ აქ კარგად დაისვენებთ, დილაზედ კი თქვენთან გავჩნდები...

როცა ნადირამ და ირემამ ცხენებით გაჰკრეს და თვალთ შიგვარნენ, ეხლა-
 და შენიშნეს იმათ თვალ წინ მდებარე თვალ უწყვეტელი მიდამო... ის იყო მა-
 შინ ჰტყორცნა პირველი ისარი ქვეყნის მნათობმა და მთლად გააცოცხლა არე-
 მარე, ააფერადა და დიდებული, დიადი სანახაობა გადაეშალათ თვალ წინ...

არც ეთერს, არც კაციას და მით უმეტესად გადიას ასეთი სიმშვენიერე არას
 დროს უნახავთ... მარჯენივ და მარცხნივ შორის-შორის ერთმანეთისაგან მთები, შუაში
 დაუსრულებელი მინდვრები, რომელსაც მიაპობდა დიდი ზღაზნია მდინარე. არც
 კი ეტყობოდა, მიდიოდა თუ არა, ისე წელი იყო იმისი დენა. დაუსრულებელი
 მინდვრები მთებსაც ჰკვეცავდნენ და სადღაც შორს... შორს ცას უერთდებოდნენ,
 რომელ შეერთებიდგანაც იშვებოდა ეხლა მნათობი... თითქოს მზე, მოცურავს
 ზღვაში და აქეთ-იქით აფრქვევს ათასად აფერადებულ ზღვის წინწყლებს...

აგერ მზე კარგად ამოცურდა... უკვე საგნებმა თავისი სახე მიიღეს... ეხლა
 მკაფიოდ მოჩანან სოფლები მარჯენივ მთის გრეხილზედ შეფენილი თავის ვენა-
 ხებით, გზებით და მინდვრად კიდევ ყვითლად, ოქროს ფრად მოდებულ ნამკლე-
 ბით. მდინარის მარცხენა ნაპირსაც ვიწრო მინდორი ნამკლებით მოჩანდა, უფრო
 კი ტყით შემოსილი მთები და ვენახები აქა-იქ გაბნევიით... მდინარე ეხლა მო-
 ლაპლაპებდა და სადღაც შორს იკარგებოდა... რასაც თვალი ვერ არჩევდა და
 ზღვად იმჩნევდა...

— რა ყოფილა მეფის ე დალოცვილი სამფლობელო!.. გული-უპყვრილოდ
 წამოიძახა გადიამ...

— განა, გადი, ჩემ დამტვრეულ საბატონოს არა ჰგავს?!

— რას მიბძანებ, ბატონო, შენი საბატონო ძალიან კარგია, მაგრამ ესაც
 კარგი ყოფილა!..

შეეცადა გაექარწყლებინა თავის უნებური წამოძახილი, რადგანაც ეგონა,
 ბატონს ეწყინაო...

— ნუ, ჩემო გადი, ნუ აქარწყლებ შენ სიტყვებს. ეს მთელი სამეფოს თვა-
 ლია. მეფე ტყუილად კი არ ევლება თავს... და ჰდარაჯობს...

ეთერი კი ხმა გაკმენდილი გატაცებით უმზერდა ამ დიად სურათს და ხმას
 არ იღებდა. არც კი გაუგონია იმათი ლაპარაკი...

კაცია დააქტერდა ეთერს. გული გადაეშალა ეთერის სიმშვენიერით... სია-
 მაყე იგრძნო, რომ ასეთი სიმშვენიერე იმისი ასული იყო და ნაზად ხელი შეახო:

— ჩემო ეთერ, როგორ მოგწონს ბატონ მეფის სამფლობელო?!.—ნაზადვე
 შეეკითხა.

— ჰა?!. ოჰ, მამავ, შენა ხარ?!

— მოგწონს, შვილო, მეფის სამფლობელო?!

— ამბობ მეფისაოო?!. მე კი მეგონა ჩემი იყო!..

— რას ჰბოდავ, შვილო?!

— არ ვიცი!.. ისე გაბნეული ვიყავი ამ სანახაობაში და ისე ამერია ჩემი სამეფო, რომ მეგონა, ჩემი იყო...

— რა შენი სამეფო, შვილო?!

— ჰო, მამავ, რა მიუხვედრალი გაჰხდი!.. გეუბნები ჩემ საბანაოზე...

— ჰოო!..

— ჰო და მე იქ მეგონა ჩემი თავი და...

— ეჰ, მამავ, რატომ მახარეც არ წამოვიყვანეთ?!. ის აქ დიდ ხმებს იპოვიდა და...

— რას ჰბოდავ, შვილო?!. იმისთვის ხომ არ გინდა მახარეს აქ ყოფნა, რომ გეყიდნა რალაც „ზარი“

— მამავ, ზარი აქა გვაქვს!..

— როგორ?

ეთერი სულ გამოერკვა ამ კითხვაზე... მამის კილომ გამოათხიზლა და განათებულის გონებით მტკიცეთ უპასუხა:

— მახარემ შემომთავაზა ჩემი ხმა...

— მერე არა მიეცით რა?!. ხომ დაჰლუპე ის საწყალი ოქრო-მჭედელი.

— გადი, ოქრო-მჭედელს გადაეცი ქისა?!. პასუხის მაგივრად შეეკითხა გადიას ეთერი.

— როგორ არა, ჩემო მშვენიერო!.. — უპასუხა გადიამ...

— მერე ქისაში რა იყო? დაეკითხა კაცია...

— თვალ-მარგალიტი... ჩემი თვალ-მარგალიტი...

— სულ მიეცი, რაც თვალ-მარგალიტი გქონდა?..

— დედისეულის გარდა, სულ!..

— კარგი სასყიდელი მიგიცია... სიკვდილამდის უზრუნველია მამისა და ნარგისა, თუ იმან კიდევ არა მოიგონა რა და აგრე ბედოვლათად არ გაასაჩუქრა, როგორც შენ შემოგთავაზა. ხომ შეიძლებოდა არა მიგეცა რა და მაშინ...

— მამავ, როგორ შეიძლებოდა?!

— რატომ თითონ მახარეს არ მიეცი?!

— არ მიიღებდა.

— არ მიიღებდა, მეც მანდა ვარ. შენ იცი, რო ნივთები მამისას იყო და იმას გაუგზავნე. დღეის შემდეგ მახარე თითონ არის ოქრო-მჭედელი. მამისა შე-

ნი თვალ-მარგალიტებით ლითონებს შეიძენს, ეს ყველაფერი მახარეს ხელთ ექმნება... გუშინ შენი ხმა მოეწონა, დღეს სხვისა ცხვირი მოეწონა, ხვალ სხვისა თვალი, ზეგ კიდევ ყური და...

— რას ამბობ, მამავ?! თითქმის წამოიკივლა ეთერმა.

ეთერს ელდათ ეცა მამის სიტყვები: მახარეს „დღეს სხვისა ცხვირი, ხვალ...“ და სხვა... „ნუ თუ მახარეს მოეწონოს სხვისა ცხვირი, სხვისა თვალი, ან ყური და...“ გაიფიქრა და დასკვნა ხმა მაღლივ წამოიძახა:

— მახარეს, მამავ, ეგ არ დაემართება!.. ის სხვისა ყურს, თვალს და ცხვირს ვერ გააკეთებს...“

— რატომ გგონია, შეილო?... თუ კი ყველაზე ძნელი შესძლო და შენი ხმა ლითონში გამოამწყვდია, თვალისა და ცხვირის გამოსახვა უფრო ადვილი არ უნდა იყოს მახარესთანა ადამიანისათვის?! აბა შენი ქინძისთავი ამოიძრე და დაჰხედე, მაშინ ჰნახავ, შეუძლიან რისამე გამოსახვა მახარეს, თუ არა?! მამისამ მითხრა, ქინძისთავი მახარეს გაკეთებულია...

— მამავ მახარეს ყველაფერი შეუძლიან, მაგრამ თითონ არ მოინდომებს სხვისა ცხვირის, ან თვალის გამოხატვას!..

— ჩემო ეთერ, მახარე, ეტყობა, ოცნების ახალგაზდაა... კაცია... ოცნების კაცებს კი ვერაფერს მიუხვდები... აბა, ვის მოუვიდოდა თავში, თუ არა მახარეს, რომ ქინძისთავი სამკაულად გაეხადნა... თუ კი ქინძი სათაყვანებლად გაიხადა, რატომ თვალი ლამაზი ქალისა არ გაუხვდება სათაყვანებლად...

— მერე?..

— მერე ისა, რომ შეუყვარდება ვისიმე თვალი, გააკეთებს, როგორც შენი ხმა შეუყვარდა და ლითონში გამოამწყვდია, და უთავაზებს... ყველა შენსავით ვერ მოიქცევა...

— ოცნება რა შუაშია, როცა თავის ოცნებას ახორციელებს და...

— იმის ოცნება სიყვარულია და, აი, სწორედ ეს ფუჭად ჩაუვლის და გააღატაკებს!.. ეთერს უნდა ებასუხნა, მაგრამ თავი შეიმაგრა...

ისე სასწრაფოდ მოხდა ყოველივე ეთერისთვის, რომ ვერ გამორკვეულიყო, ანგარიში ვერ მიეცა თავის თავისთვის, თუ ეხლა რა ასულდგმულვებდა... თუ მახარეზე ამ გვარმა ბაასმა რად აღელვა ესე და რად მიავიწყა თავისი პირვანდელი ოცნება, რომელსაც მთვარეს ანდობდა... ამავგე ოცნებამ მახარეს შეჰყარა, და, როცა კარებში იდგა, ეხლა სრულებით აღარ იტაცებდა...

რალაც ხმაურობაზედ დამფრთხალი მახარე ბუჩქებში მიმალული გულის ფანცქალით დიდხანს ელოდა, ეგონა, ეთერი გამოჩნდებაო, მაგრამ ხმაურობა მაშინვე მისწყდა და აღარც გამეორებულა... გამოვიდა ბილიკზე და ქვევით დაეშო.

მივიდა ვერხვის ქვეშ. ჩაჯდა და ვერხვის ძირს ზურგი მიაყუდა... თითქოს რაღასაც ფიქრობდა, მაგრამ მოუსვენრობა ეტყობოდა, ერთი აზრის დაქერაც ვერ შეეძლო, რომ ბოლომდის მიჰყოლოდა... ხან ეთერთან გატარებულ ღამეს ჩაებლაუქებოდა, ხან უიმისოდ გატარებულს, ხან „ზარის“ შექმნის დროს, ხან კიდევ აწმყოს. — „ეთერი ავად ხომ არ არისო...“

უკანასკნელმა ძალა დაატანა. მაშინვე ზეზე წამოდგა.

დაჰხედა სუფრას. წამს ჩაფიქრა. წამი ფიქრის შემდეგ ყოველივე ეს ალაგა, გამოჰკრა ბოხჩათ, ღვინის დოქიცი აიღო და გადაწყვეტილის აზრით გვირაბს მიაშურა.

გვირაბი სინათლიანი იყო. სანათურები ჰქონდა დატანებული. მახარე მაინც ფრთხილად მიდიოდა და აქეთ-იქით იცქირებოდა. „არავის წავაწყდეთ“, ფიქრობდა. მით უმეტესად უნდა გაფრთხილებულიყო, რომ არ იცოდა გვირაბის დასაწყისი. ეს კი ბოლოდგან მიდიოდა...

კარგა სიარულის შემდეგ მიაღდა კარებს, რომელიც ხელის შეხების უმალ გაიღო, და უეცრივ კიბეს წააწყდა. კიბესთანვე იყო დიდი კარები. მიაწვა... მერე გამოსწია, მაგრამ ვერა გააწყო რა.

შეფიქრიანდა მახარე... „სადა ვარო...“ დაეკითხა თავის თავს, მაგრამ პასუხი ვერ მიიღო...

ფეხ-აკრებით აჰყვა მახარე კიბეებს... კიბეებმა კი მიიყვანეს ოთახის ოღნავად ღია კარებთან...

გული აუტოკდა. შედგა კარების ახლოს და ფიქრი დაიწყო, თუ რა მოემოქმედა: უკან დაბრუნებულიყო, თუ...

— ერთი თვალთ მაინც შევიხედავ შიგ და... ვნახავ, თუ შიგ რაა?!.

მაშინვე დაიწყო ოღნავად ღია კარებიდგან ჰვრეტა, მაგრამ სიბნელის მეტი იმის თვალს არა ჰხვდებოდა რა... რაკი გადასწყვიტა ნახვა, ეხლა უკვე გაბედულად დაიწყო მოძრაობა. მეტად გაშოალო კარი, მაგრამ სიწყნარით კი, რომ არ ანმაურებულიყო, ეხლა მიჰხვდა, თუ რად იყო იმის თვალ წინ სიბნელე. შიგნიდან შესავალი სქლად ქსოვილ ორ ფარდით იყო აფარებული, რომლის ნაპირები შუაში ერთი მეორეს ეფინებოდა...

მოსწყინდა მახარეს ასეთი კეკე-მალულობით სიარული და სწრაფად ორ ფარდის შუა შეიქრა და წამს პირი ღია დარჩა...

კარგა დიდი ოთახი მორთული იყო მშვენიერი ხალებით, ქერი, იატაკი, კედლები სულ ხალებით იყო მოფენილი... ერთ კედლის გვერდით მიდგმული ტახტი ხომ საუცხოვო ოქრო-ქსოვილებით და ბალიშებით იყო მოწყობილი...

მახარე ჩქარა გონს მოვიდა. გადადგა წინ რამდენიმე ნაბიჯი. ფეხი წაღობდა...
 სიმსუქნეში ეფლობოდა...

— რა მომკლავდა, ასეთ ფუფუნებაში რო ვიყოფო, წამოიძახა და ერთ სარკმელთან მივიდა...

გადიხედა და ნახა გალაგნის შუა მომწყვდეული სასახლე თავის მოწყობილობით... გალაგნის შუა დიდი კაკლის ხე... მზე კარგად გადახრილიყო დასავლეთისკენ... მახარე გამოტრიალდა და ახლა მეორე მოპირდაპირე სარკმელთან მივიდა, გადიხედა და მიჰხვდა სად იყო, ვინც იყო და რა მოვალეობაც ჰქონდა.

სხეული აუთრთოლდა... გულის ცემა შეუდგა... და კედელს მიეყრდნო...

მახარემ სარკმლიდგან დაინახა მამისას საოქრო-მქედლო... დერეფნის წინ ქვაზე ჩამომჯდარი ღრმად ჩაფიქრებული მამისა და მიჰხვდა სადაც იყო...

სწორედ ამ სარკმლიდგან მოესმა პირველად მომჯადოებელი ხმა ეთერისა, ამ სარკმელმა გამოაჩინა ბროლად გამოკვეთილი ეთერის მკლავები...

სწრაფად გონების თვალ წინ გაურბინა ეთერის „ბაგის“ შექმნამ თავის შედეგებით და...

— მაშ სად არის ეთერი?! წაილულლულა მახარემ, მიიხედ-მოიხედა...

ეთერის სურნელობით იყო სავსე ეს ოთახი, და თითონ ეთერი კი არა ჰჩანდა...

მახარემ გადაჰხედა კიდევ საოქრო-მქედლოს... კიდევაც დააპირა სარკმელი გამოეღო და ეყვივნა ოქრო-მქედლისთვის, მაგრამ თავი შეიმაგრა... დიდ კადნიერებათ ეჩვენა ამის ჩადენა...

უარეს კადნიერებად ეჩვენა იმის ეთერის ოთახში შესვლა... სწრაფად მივიდა ტახტთან, ეამბორა, იქვე თავისი ბოხჩა დადო და გარედ გამოვიდა ოთახიდან...

საჩქაროდ ჩაირბინა კიბე, ფარული კარი ვაიარა, მიხურა და გვირაბში ჩაიფლო.

მახარეს ეხლა ერთი სურვილი ჰქონდა: ჩქარა მისულიყო ოქრო-მქედელთან და მოჰლაპარაკებოდა, გული გადაეშალა...

უკანასკნელად თვალი გადაავლო „სადედოფლოს“ და ქვევით დაეშო. ჩამოვიდა თუ არა და რამდენიმე ნაბიჯი გადადგა შარა გზისკენ, წინ შეეხეჩა ბატონ კაცის მოურავი.

— ოჰ, მახარე, სადა ჰყოფილხარ?! მამისა ძალიანა სწუხს!..

— რათა სწუხს, სად დავიკარგებოდი?! ცოტა დარცხვენით უპასუხა...

— მართლა, მახარე, რისთვის გაამწყრალე ბატონი?.. წუხელის მთვარის ამოსვლისას რო ვისტუმრებდი, მაშინაც კი წამომძახა: „ერთი ვნახავ, მახარე რას მოიგებს, რო გაყიდვავ უარს ამბობსო“!.. რა არ მიჰყიდე?!.

— რის გაყიდვაც არ შეიძლებოდა!.. მთვარის ამოსვლისას საღუნდა წასუნილი
ლიყო ბატონი?!

— მეფის კაცი რო იყო თავის მხლებლებით, იმათთან ერთად წავიდნენ.
უთუოდ მეფეს ესტუმრებოდნენ.

— ბატონი კაცია?!

— ჰო, თავის ქალით!.. გაღიაც კი თან წაიყვანა ეთერმა.

მახარეს სუნთქვა შეუდგა. ცივმა ოფლმა შებურა, გული დაეძაგრა, უეცრივ
მოსწყდა, რიყის ქვას დაეცა და მოკლედ გაჟღერიალდა ისე, როგორც ის ლითონ-
ნის ფირფიტას ძირ ისმოდა, ჟღერიალებდა...

ეხლა სწრაფად მოაგონდა ყოველივე ზაფხულის ხანა, ეთერის ვედრება:
„ჩემო ღვთაებავ, მეფის წულს უთხარ... იმის სურვილით თავბრუ მეხვევა... ბევრ
ვაქვაცთ უარის თქმით გული ჩაუკალ... შენ გელი... გელი, ჩემო საუნჯევ!..“
მაშინაც კი წამოაკვნესა მახარე ამ სიტყვების გაგონებამ და ეხლა ხომ თვალები
აუხილა...

„მაშ“...

— მახარე, რა დაგემართა?..

— არაფერი!.. ძლივს წამოიძახა ღრმად ამოსუნთქვის შემდეგ... სულ თვალთ-
მაქცობა ყოფილა!.. ჩაილულლულა თავისთვის მახარემ...

— რაა თვალთ-მაქცობა?!

— გულის კისკასი, თვალთა ისარი, ტუჩთა გადაშლა!..

— მახარე, მგონი ჰბოდავ, ალი ხომ არ გეჩვენა?!. ამ მდინარემ იცის... აქ
ბუდეა ალებისა. ღამე აქ არსად დარჩე...

— დავრჩი და კიდევაც მეჩვენა!..

— საწყალო მახარე, მგონი, შენი საქმე ცუდათ არის... მამისას მოველაპა-
რაკები...

— მე თითონაც მოველაპარაკები... თუ გინდა შენც... შენი ნებაა... ეუბ-
ნებოდა და თან ფიქრობდა: „როდის მომშორდებაო“?..

მაგრამ მოურავი მოშორებას არ ფიქრობდა.

— მახარე, მანდით რათ მიდიხარ?!

— საქმე მაქვს, ეხლავე დავბრუნდები.

მოურავმა თავი გაიქნივ-გამოიქნია და სოფლისკენ გაემგზავრა...

რაკი მახარემ თავი მარტოდ იგრძნო, მაშინვე გზის პირას ხის ქვეშ ჩაჯდა
და მოიფიქრა თავის გარემოება...

შავ ღრუბლებით მოიმოსა იმისი ცა. რა გზას უნდა დასდგომოდა, რომ ცა
მოეწმინდა. არ იცოდა. იქნება მართლა ალის მსხვერპლი გახდა?!. მაგრამ არა!..

ეთერი იგრძნო... ის მაშ ალად ქცეულა, ან ალი განხორციელებულა ეთერში, თორემ ასე მოლორება ადამიანისა როგორ შეიძლებაო!.. მამისას ხომ ვეჩვენები... რა ვუპასუხო, როდესაც გავცარცვე, და ეხლა სამუშაო ლითონებიც აღარ მოიპოვება საოქრო-მჭედლოში?!

მკერდი აეწო... იგრძნო საშინელი წვა. ჩაიყო ხელი უბეში და ამოიღო ძვირფასი მანდილი ეთერისა... წამს თავში გაუელვა აზრმა „დაეხია და გავცამტვერებინა“, მაგრამ მეორე წამს მოიფიქრა: „შეიძლება აჰან რამ უშველოს და მამისა გაჭირვებისგან დაიხსნასო“...

მოუვიდა თავში ეს აზრი თუ არა, მაშინვე გადასწყვიტა: მიეტანა იმ ლამეს საოქრო-მჭედლოში და სალითონოში ჩაედო.

„როგორც უნდა მოიხმაროსო“, გაიფიქრა და ასეც მოიქცა. შუალამისას საოქრო-მჭედლოში შეიტანა ეთერის თავმანდილი, გადარაზა ისევ საოქრომჭედლო და სთქვა: „სანამ არას ვიშოვი, ოქრო-მჭედელს ვერ ვეჩვენებო“...

ამ ლამემ ჩანთქა მახარე. იმის მნახველი მამისამ ველარავინ იხილა...

10

სულ სამი საათის სავალი იყო მეფის სასახლემდის იმ ადგილიდგან, სადაც სეფე-წულმა ეთერი დასტოვა. ცხენებით კი ერთ საათში მივიდნენ სასახლეში და მაშინვე მამა მეფე ინახულა...

— არც ის მოგწონებია, შვილო, როგორცა ჰჩანს?!

— მაგას ნუ მეტყვი, მამავ, მომეწონა კი არა, მეტიც დამემართა.

— როგორ, შვილო?..

— ხვალ თუ არ ვიქორწილე, ველარ ვიცოცხლებ... მეტის მოთმენა აღარ შემიძლიან.

მეფემ ააყოლ-ჩამოაყოლა გაკვირვებული თვალები შვილს... „თუ არ გადარეულაო“ გაიფიქრა და წყნარად უთხრა:

— მოხარული ვარ, შვილო, რო ძლივას იპოვე შენი შესაფერი საცოლოე... მო, გადამეხვიე... მინდა გულში ჩაგიკრა, მაგრამ ხვალვე ქორწილობაზე კი ხელი უნდა აიღო.

— რა მიზეზით, მამავ?.. ღიმილით დაეკითხა სეფე-წული და მხურვალედ გადაეხვია.

— მიზეზი ბევრია: ჯერ ერთი შენი სატრფოა ცხრა მთას იქით არის...

— მეორე?.. დაეკითხა სეფე-წული, როცა მეფე გაჩუმდა და აღარ განაგრძო მიზეზების ჩამოთვლა...

— უმთავრესი ეგ არის, შვილო, თუ შენი საცოლვე ფრთებს შეისხვას, მაშინ კი... მერე ამბობ, დიდებული ქორწილი უნდა გადვიხადო... დიდებულ ქორწილს დიდებულად მომზადება უნდა... უნდა ყველა მოიწვიო და ამას კი ისევ ის ფრთები უნდა. მესამეც მოფრენილთა დახვედრას და გამასპინძლებას ისევ დრო უნდა, ან კიდევ მფრენავივით ხელი და ფეხი... მიპასუხე და მერე გეტყვი, ხვალ შეიძლება, თუ არა.

სეფე-წული სულ ილიმებოდა ამ მიზეზების ჩამოთვლაზე... ამ გარემოებამ ცოტა არ იყოს მეფე შეაფიქრინა და დაინანა კიდევაც, რომ დასთანხმდა და კაციასთან თითონ ნადირა, თავის მემკვიდრე გაჰზახენა. ერჩინა თავმოყვარეობისთვის ეძლია და მოპატიჟე გაეგზახენა კაციასთვის...

— ეხლა მე გიპასუხებ, მამავ, დაიწყო ნადირამ, რაკი მამას დაღვრემილობა შეატყო. პირველი შენი მიზეზი უკვე დაძლეულია და მიზეზათ არ გამოდგება, რადგანაც ეთერი და იმისი მამა კაცია ცხრა მთას იქით კი არა, და ჩვენ შუა აი ეს პატარა გორაკი და ველია...

— როგორ?.. განა გადმოსახედში არიან?!

— სწორეთ იქ, მუხის ქვეშ... და მე მხოლოდ მახარობლად წამოველ, რადგანაც არ მინდოდა ჩემი ბედნიერება სხვას ეხარებინა შენთვის...

— ვეფო, თუ კი მაგრეა საქმე მაშინ სხვა მიზეზების დაძლევას შეეძლებო... მო კიდევ ჩაგიკრა გულში და ტახტიც გადმოგილოცო...

— არა, მამავ, მხოლოდ ხვალ, როცა ეთერი ჩემი იქნება. დღეს იმან არა იცის რა... მე, როგორც წასვლისას ვითხარ, მეფის კარის-კაცად გამოვაცხადე თავი. ძლივს დავიყოლიე წამოსულიყვნენ... ნამეტნავად ეთერს არ უნდოდა წამოსვლა, რადგანაც ჩემზე ბევრი ცუდი ხმა მიჰსვლია.

ვითომც ისეთ ხმას ვავრცელებ, რომ ქალები სტუმრად იმისთვის მოდიან, რომ თავი მომაწონონ და შევიერთო ცოლად. მე კი წუნია პატარძალივით ყველას ვისტუმრებ...

— მართალი უთქვამს, შვილო!.. ჭკვიანი გოგონა ყოფილა...

— აი, სწორედ ამისთვის, რო ჭკვიანი გოგონაა, დავბირდი, რო იმაზედაც არ იფიქრონ: „დაწუნებული უკან გამოისტუმრესო...“

— შენ მაშინვე ითხოვე და გამოუტყდი, ვინცა ხარ...

— არა, მამავ, ეგ არ ჩავიდინე, რადგანაც უკვე თითონ შემეშინდა, არ დამიწუნოს და უარით არ გამომისტუმროს... მერე კიდევ იქმნება არ დაეჯერებინათ, რადგანაც ჯერ ერთი ვუთხარ და მერე მეორე რო მეთქვა... ხვალ კი, როცა შენ დამლოცავ, სულ სხვა იქნება... მანამდის კი, ეთერს უნდა ვეგონო ისევ

კარის-კაცი. მხოლოდ ამ პირობით წამოვიდა, რომ სეფე-წული იმის სტუდენტობის დროს შინ არ იქმნება.

— ეჰ, მართლა ამაყი ყოფილა, ნამდვილი სადედოფლო, თუ სილამაზეც აქვს...

— მაგას იტყვი, მამავ, ციდგან მოწყვეტილი ვარსკვლავია. ჩემ საყვარელ დაია მარებს არ ჩამოუვარდება...

— იქმნება უკეთესია.

— არა მგონია!..

მეფეს ესიამოვნა, რომ იმის საყვარელ მარებსზე უკეთესი არ არის...

— მაშ ასე, მამავ, ვიდრე შენ არ დამლოცავ არც კაციამ, არც ეთერმა და არც იმისმა გადიამ არ უნდა იცოდნენ, თუ მე სეფე-წული ვარ. მარებიც უნდა გავაფრთხილოთ, ყველანი სასახლეში და მოწვეულნი.

— ეგ ადვილია, შვილო, მაგრამ კაცია და თითონ ეთერი რას იფიქრებენ, რას იტყვიან, როცა ყველაფერი გამომჟღავნდება?!

— რა უნდა სთქვან, როცა ეთერი დედოფალი იქმნება და იმისი მამა კიდევ დედოფლის მამა?!

მეფე ჩაფიქრდა. მოაგონდა თავის წარსული... თავის სათაყვანებელი ცოლი, რომელმაც დედოფლობა არად ჩააგდო, როდესაც მარები დაბადა, და ვილაც მეჯინიბე შეიყვარა... აკი ამ მეჯინიბის მსხვერპლი გახდა... დაივიწყა შვილები და უკვალოდ სადღაც გადიკარგა... რამოდენა ცდა დასჭირდა მეფეს, რომ ეს მიეფარა შვილების და ქვეშევრდომთა თვალთაგან...

ამას როგორ გამოუტყვადებდა ეხლა შვილს, ან ექვს შეატანინებდა, რომ დედოფლობა ისეთი თილისმა არ იყო.

— ეხლა ყველაფერი იცი, მამავ, და იმედია, ყველაფერი ასე იქმნება...

— შენი ბრძანება შესრულებული იქმნება...

— მამავ, ბრძანებელი შენა ხარ!..

— არა, შვილო, ძლივას მოვესწარ ამ დროს, როცა შემძლიან ბრძანებლობა გადმოგცე, და ეხლა გინდა უკანვე დამიბრუნოო?! არა, შვილო, ბრძანებლობა ჩემთვის დიდი ტვირთი იყო... ეხლა შენ იტვირთე...

— ხვალამდის მაინც, მამავ! ვიცი, გინდა ტვირთი ზურგიდან მოიხსნა, და, აჰა, მეც ვცდილობ ზურგი მოგიშველო... მაგრამ ხვალამდის. მე კიდევ უკანვე უნდა დაგბრუნდე ამაღამ. მაყრიონი წაიყვანო. მთელი ღამეს კი უღარაჯო ჩემ ეთერს და დილაზე შესაფერისად დაგბრუნდე. ტრახტევანი უნდა წაწლო ეთერისთვის.

უკვე ჰამეს ვახშამი გადმოსახედზედ დატოვებულებმა მხლებლებმა მაშინვე დაიძინეს... კაცია ბატონიც მიეცა ძილს... არ სძინავთ ჯერ ეთერს და გადიას... თუმცა გადიას ეძინება, მაგრამ ეთერი არ აძინებს მალი-მალ შეკითხვით.

— დაიძინე, ჩემო თვალის ჩინო, ეშუდარება გადია ეთერს... დარწმუნებული იყავი, ჩემო გვრიტო, ნადირა დაპირებას შეასრულებს და დილაზე გაუთენებლივ თავს დაგვადგება... უძილობა შეგეტყობა სახეზე, და აბა, როგორ წაუდგები მეფეს...

— ჩემო გადი, ეგ სრულებით არ მადარდებს!..

— მაშ რა გადარდებს... შენი ოცნება... ეს დღე იყო, და, ეხლა მეუბნები: ეგ სრულებით არ მადარდებსო!..“ მაშ რა გადარდებს, ჩემო კარგო?!. მითხარი... დღეს სულ გატყობ რაღაც გაწუხებს... ბარემ მიაშვებ და...

— მეც არ ვიცი, გადი, რა მადარდებს!.. მხოლოდ ერთი ვიცი, როგორ წავიდეთ შინ... უკან დაბრუნება მინდა... ამაღამვე რო დავბრუნდეთ შინ, ოჰ, რა კარგი იქმნებოდა.

— გენაცვა, მაგას რას მეუბნები?!.

— არ ვიცი, გადი, არა ვოცი რა... სურვილი მაქვს შინ დაბრუნების... ვიში.. უეცრივ წამოიძახა ეთერმა.

— რა იყო?!.

— ჰხედავ?!. და ხელით გადასახედის წინ ალაგ ალაგ ველზედ გაჩაღებულ ცეცხლზედ უჩვენა...

— თუ რამ დღეობაა!.. დაუმატა ეთერმა და ისევ ჩაჯდა.

ცეცხლების გარშემო ხალხი მოძრაობდა. ჩქარა სიმღერაც შემოესმათ...

მეტათ წარმტაცი იყო ეს სურათი. ეთერს თვალი აღარ მოუშორებია...

— ამ დროს არ ვიცი, რა დღეობა უნდა იყოს?.. წამოიძახა გადიამ და, რაკი ეთერმა პასუხი არ მისცა, მიწვა...

ჩქარა ჩაეძინა გადიას. ეთერი კი, გატაცებული ამ სურათზე აშენებულ სურათებით, არას ამჩნევდა...

მთელ დღეს გამოურკვეველ მდგომარეობაში იყო. აწუხებდა რაღაც, მაგრამ ვერ გამოერკვია, თუ რა?!. უკმაყოფილო იყო თავის თავათ და კი ვერ გაეგო, თუ რად?.. მოუსვენრობა ყოველ იმის მოძრაობას ეტყობოდა. წამს მივიდოდა დასკვნამდის, ეამზნო გადიასთვის, როგორც წინად იცოდა, მაგრამ მეორე წამს სულ სხვა აზრი გაურბენდა თავში, და ისევ შეაყენებდა... იმის გონე-

ბაში მახარე და სეფე-წული იბრძოდნენ... თუ ერთ წამს სეფე-წული გამოუგებდა და, მეორე წამს მახარე...

სრულებით მარტოკა რო ყოფილიყო, იქნება გარდაწყვეტილ დასკვნამდის მისულიყო, მერე კიდევ შინ... მაგრამ მთელ ღღეს მამა, გაღია და მხლებლები ერთ წუთს არ მოჰშორებიან...

კიდევაც დააპირა განმარტოვება შუადღისას, ტყეს მიაშურა, მაგრამ უკან მამა, გაღია და ერთი მხლებელი აედევნენ...

„საშიშოა ტყეში მარტოკას შესვლაო“!.. უპასუხა კაცია ბატონმა, როცა ეთერმა უკმაყოფილობა გამოაცხადა...

და მართალი იყო ეთერი, როცა გაღიას უპასუხა: „მეც არ ვიცი, გაღი, რა მადარდებსო“...

მხოლოდ ეხლა, როდესაც აქა-იქ გადასახედის წინ გაჩაღებული ცეცხლი მოჰჩანდა და არავინ აწუხებდა, თავი ოცნებას მისცა...

ოცნება კი... მახარეზე შორს არ მიდიოდა... სულ უკლებლივ მოაგონდა მახარესთან გატარებული დრო... ტანში ქრუნტელმა დაუარა და მიწვა... მოაგონდა ისიც, თუ როგორ თავის ხელით სუფრა გაშალა მეორე ღღეს ვერხვის ქვეშ... ვახშამი მოამზადა, რომ მახარეს ეთერის მისვლის იმედი ჰქონოდა და...

— ღმერთო, რა საზიზღარი ვყოფილვარ!.. წამოიკვნესა ეთერმა...

„ეს ხომ მახარეს თვალის ასახვევად ჩავიდინე?!. რო გზა და კვალი ამერია... მახარე!.. მახარე!..“

— რისთვის მომიწოდე, რა გინდა?..

— როგორ თუ რა მინდა?!

— მიმატოვე და...

— არა... არა .. მიგატოვე კი არა... ვახშამი დაგიმზადე!.. და, გეფიცები, მეც არ ვიცი რად დამიგვიანდა...

— არ იცი?!. რათა სტყუი?!.

— ვსტყუვი?!.

— ჰო!.. თუ არა სტყუი, მაშ რა არის?.. გული შენსკენ მომირბოდა... მთვარის ამოსვლისას კლდის პირას გადმოვეკიდე, შენ კი...

— მართალს ამბობ, მახარე, მართალს, მომიტაცეს შეფის მხლებლებმა და გემუდარები: დამიხსენ!..

— შეილო, ეთერ, ადექ!.. დროა... ნადირა უკვე აქ არის და გელის...

— ეეს, მამავ, წავიდეს უკანვე ნადირა, ჩვენ კი შინ დავბრუნდეთ...

— როგორ, ეთერ, მეფეს შენთვის ტრახტრევიანი გამოუგზავნია და ეხლა ამბობ—შინ წავიდეთო?!.

ეთერი წამოდგა... მიიხედ-მოიხედა და გონს მოვიდა... გამოერკვა... ეხლა დრო არ იყო სიზმრისთვის ანგარიში გაეწია... მახარეს მაგივრად ნადირა დაინახა და სულთამხუთველად ეჩვენა. მაგრამ, ჰხედავდა, უნდა დამორჩილებულიყო, როგორც სულთამხუთველს...

სწრაფი საუზმის შემდეგ ეთერი და გაღია ტრახტრევანში მოათავსეს, ნადირა ცხენით ერთ მხარეს ამოუდგა და კაცია კიდევ მეორე მხარეს...

დაბლობში რო ჩავიდნენ, იწყეს სიმღერა...

ეთერი ჯერ კიდევ არ გამორკვეულიყო, თუ იმის თავს რა იყო. იჯდა გაჩუმებული და ისმენდა მგზავრულ სიმღერებს...

როცა შემოესმა მაყრული სიმღერა: „მოვდივართ, მოგვიხარინ, მოგვყავს ხოხობი დედალიო...“ მაშინ კი შეკრთა ეთერი და დაეკითხა გაღიას:

— გაღი, ეს რა ამბავია ჩემ თავს?!

— რა ამბავი უნდა იყოს, დედოფლად მიჰყევხართ!..

— ეს ხომ შეუძლებელია! სეფე-წულს არ ვუნახავივარ და... მგონი, სხვისა სიმღერა უნდა იყოს... სხვა ვინმე მიჰყავთ საქორწილოდ...

მეფე წინ მიეგება... მარცხმა ტრახტრევანიდგან გადმოიყვანა ეთერი და შეიპატიჟა სასახლეში.

კაციაც გონს ვერ მოსულიყო, თუ ასეთი ყურადღებით რად მოექცა მეფე, როცა ეთერი მეფემ მარცხის მფლობელობის ქვეშ სასახლეში გაისტუმრა, კაციას მკლავში ხელი წააფლო და სასიყვარულო კილოთი მიჰმართა: „ეჰ, ჩემო კაციავ, არ მეგონა, რომ ასეთი განძის პატრონი იყავი?!“

კაცია ვერ მიჰხედა მეფის აზრს და შეეკითხა?!

— დიდებულო მეფევ, მყავს მრავალი ყმა... მომდურავი არ არის ჩემი ყმა... სხვა განძი კი არა მაქვს რა...

— კმარა... კმარა... შეაწყვეტინა სიტყვა მეფემ...

12

უზარ-მაზარი სასახლის ეზო სულ სხვა და სხვა დიდრონი ხეებით იყო შემკული. ხეებსა და ხეებ შუა გზები მარმალისლოთი იყო ფენილი.

დიდი მხიარულება ტრიალებდა დღეს ამ ეზოში. თითქმის ყველა ხის ძირას სუფრა იყო გაშლილი, და რას მოინატრიდი სულო და გულო, რომ იქ არ ყოფილიყოს... „ჩიტის რძესაც კი“ იპოვიდი სუფრაზედ, და, აბა, სხვა ამაზე მეტი რა იქნებოდა იშვიათი?!

აუარებელი ქალი და კაცი ამ დღისთვის მოწვეული, ყველა თავის ადგილას

იჯდა და ყველა ერთად ეძლეოდა საზოგადო სიმბიარულეს... ყველგან ერთი და ერთი გული ეტყობოდა, თუმცა ყოველ ხის ქვეშ ცალკე სუფრა იყო გაშლილი...

ეზოს დაჰამშვენებელ დიდ კაკლის ხის ქვეშ პირველი სუფრა იყო გაშლილი. იქ მეფე, კაცია, ეთერი, მარეხი, სეფე-წული ნადირა და რჩეულნი ისხდნენ...

და, აი, ეს სუფრა აერთიანებდა ყველა იქ მყოფთ... ყველას თვალის და გულის ძაფი ამ სუფრას უერთდებოდა და ექსოვდა, და აქედგან ისრუტავდა სიმბიარულეს... ან თუ თითონ რამ მიუვიდოდა სასიამო, აქით ჰგზავნიდა და ეს კი ყველას აწვდიდა...

სიმღერა, სიცილი, სადღეგრძელო ერთი მეორეს მისდევდა...

ეთერსაც დაუბრუნდა თავისი გაბედულობა, სიმბიარულე. დაითვრა ამოდენა პატივისცემით და დაიწყო თითონაც ბაასში მონაწილეობის მიღება; იმისი მოსწრებული სიტყვა-პასუხები სწრაფად ყველას ხვედრად ხდებოდა...

მარტო ერთი და აფიქრებდა... სეფე-წული სად უნდა ყოფილიყოს?! „ნუ თუ ისე წავალ, რომ სეფე-წულს ვერ ვნახავო“... მხოლოდ იმისთვის კი წამოვიდა აქ... პირველმა თავის ოცნებამ გაიტაცა ეხლა ეთერი და შეაცურა უფრო ღრმად...

— შეილო, ეთერ, შენ კი არ იმღერებ?!. აი, მარეხი რა მშვენებლად მღერის...

— მარეხს მშვენებერი ხმა ჰქონია!.. წამოიძხა ეთერმა, როცა მარეხმა სიმღერა დაასრულა...

მეფემ ალტაცებით შეჰხედა მარეხს და ეთერის პასუხად წარმოსთქვა:

— მარეხი ჩემი იაღონია!..

— ოჰ, მამავ, ნუ გამაწითლებ!..

მართლა წამოწითლდა მარეხი... კარგა გადახრილი მზე კაკლის ხის ხშირ ფოთლებს არღვევდა და აფენდა იქ მსხდომთ თავის სხივებს... მარეხის ნაზი ლოყების გაშუქებული ნაწილები წამს პარტახებდა იქცა...

ეთერს გული გადაეფერფლა... მარეხი მეტად ნაზი და ლამაზი იყო... გონების თვალით შეადარა თავისი თავი მარეხს და...

— ეთერ, რატომ ჩაჰფიქრდი?!. შეეკითხა მგფე-წული: მამამ გთხოვა სიმღერა... ველით!..

— ჰო, შეილო, შენი ხმაც აიყოლიე!.. უთხრა მამამ...

ეთერი სწრაფად გონს მოვიდა. გაუბრწყინდა თვალეები, ბაგე ღიმილად გაეპო და გადიას გადაჰხედა, რომელიც იმის ზურგს უკან იჯდა და ხან თმას უსწორებდა, და ხან კიდევ მოძრაობის დროს შენაოქებულ კაბას...

გაღია მიჰხვდა ეთერის სურვილს და სწრაფად სასახლისკენ გატრიალდა...

— სულსწრაფი ჰყოფილხარ, ბ-ნო ნადირ, ცოტა მოითმინე.

— ოჰ, ეთერ, თუნდ სულ მოითმინებად გარდვიქცევი, ოღონდ შენი სიმღერა გავიგონო...

— ეს რას ჰნიშნავს, ბატონო ნადირ?..

— ყველაფერს!.. და გაღიხარხარა...

მეფემაც ბანი მისცა ნადირას და ამათ კიდევ ყველამ...

ყველამ იცოდა განზრახი თვალთმაქცობა. არ იცოდნენ მხოლოდ კაცობა, ეთერმა და გაღიამ. ეთერი ამ წამს ყველას სადღეოფლოდ მიაჩნდა, და მხიარულობდა დედოფლის ასეთ გარემოებით... თითონ სეფე-წული, მეფე, მარეხი და ამათთან ყველა სიამოვნებდა ეთერის გულ-უპყვრილობით.

ვერც თუ კაცია მოსულიყო გონს... ბევრი რამ ეუცხოვებოდა, მაგრამ ვერ ჰბედავდა მეფის შეწუხებას თავის გამოკითხვით... ჯერ ერთი, რომ ამ ნადირის დროს არც კი უხსენებიათ სეფე-წული. მართალია, ნადირა დაჰპირდა ეთერს: „სეფე-წული არ გეჩვენებო“, მაგრამ ხსენებაზე კრინტი არ დაძრულა... ესენი კი არც-კი ახსენებენ...

ეთერისთვის კი სულ ერთი იყო. ეთერმა ნადირას სიტყვა ჩამოართვა, ვიდრე მახარეს შეჰხვდებოდა. ეხლა ნანობდა, რად ჩამოვართვი სიტყვაო... „მენახა მაინცო“, ფიქრობდა ეთერი... „დედოფლობა სრულებით აღარ მასულდგმულებს“... მხოლოდ სურვილი ჰქონდა ენახა სეფე-წული... მეტი არაფერი.

ნადირა რო იმ სუფრაზე არ ყოფილიყო, დიდი ხანია ჰკითხავდა მარეხს, მაგრამ ნადირას ჰსცხვენოდა...

გაღიამ მოიტანა რაღაც სუზანში გახვეული.

ეთერს სახე აუფერადდა... სწრაფად სუზნის სუფრა გადაჰხსნა, გაღიას დააქერინა ხელში, თითონ მარჯვენა ხელი ენას წაავლო და გაიფიქრა: „ეხლა კი ხვრელშიაც რო იყვეს დამალული სეფე-წული აქ გაჩნდებო!..“

მაგრამ რისთვის?.. ხომ ეთერს ამ წამს სეფე-წულის ხილვა იმისთვის არ უნდა, რისთვისაც თავის ქალწულობის დროს იხმობდა და მთვარეს ემუდარებოდა?.. მაშ... ან რა უნდა, ემღერა?! „შიშის ზარმა“ გაახსენა თავ-დავიწყების დამე... ამაყად ასწია თავი, ჩამავალ მზეს, რომელიც ფოთლებს არღვევდა და უგზავნიდა სხვივებს, მიაპყრო თვალი და მედგრად ამეტყველდა და აამეტყველა „შიშის ზარიც:“

„მხოლოდ ერთხელ, ერთის წამით შენთან ვიყავ, შენ გეგუე, და ის წამი ნეტარებად მექმნება ნაზ ქსოვილით შემოსილი!..“

წამს არე-მარე განცვიფრებაში მოვიდა... პირი ღია დაჰრჩა ყველას და სა-

მარსებური სიჩუმე ჩამოვარდა. მღეროდა მხოლოდ ეთერი და თან მისიველი იმისი მეორე ხმა... მხოლოდ კაცია და გაღია ილიმებოდნენ ასეთ შთაბეჭდილებით...

სეფე-წული ჩქარა გამოერკვია. აუტეგრდა გული და ის იყო უნდა წაეგლიჯა ხელიდგან რაღაც ჯადო და ეტყორცნა შორს, რადგანაც იგრძნო, ეთერის გული სადღაც მიფრინავდა და ჰშორდებოდა...

— ეთერ!.. წამოიძახა მარეხმა და ეთერს მკლავი დაუქირა: გეთაყვა შენ დაჩუმდი და მხოლოდ ეს ამღერე... შენ ხმას ჰკავს, მაგრამ თითქოს სხვა მღერისო, სხვა სული უდგასო!..

ეთერმა შეწყვიტა მღერა... ყველამ თავისუფლად ამოისუნთქა... სხეული გაუნთავისუფლდათ მოჯადოვებისგან...

სეფე-წული მაშინვე მივიდა ეთერთან. გაღიას ხელიდგან წაჰგლიჯა „შიშის ზარი“ და მიჰმართა თავის დას:

— ჩემო დაო მარეხ, ამის სულის ძებნას შენ შეუდექ და დაეპატრონე, შენი იყოს და ეთერი კი თავის ხმით და სულით ჩემი!.. მეფე-მამავ, დაგვლოცე!..

უკანასკნელ სიტყვებთან ერთათ სეფე-წულმა „შიშის ზარი“ მიწოდების მაგივრად გადააგდო მარეხისკენ...

„შიშის ზარი“ ცერად დაეცა მარმალილოს ქვას და ეთერის ტკბილი ხმის მაგივრად ჟღერიალი გამოიღო და მიჩუმდა...

— აჰ!.. თითქმის ყველამ ერთად წამოიძახა ამ ჟღერიალზედ, გარდა სეფე-წულისა.

სეფე-წულს კიდევაც გაუხარდა ასეთი დამარცხება იმ ქაჯისა...

ეთერი იქვე წაიქცევოდა ამ ხმაზედ, რო ნადირას მარცხენა ხელი არ მიეშველებინა და არ მიესვენა თავის მკერდზედ...

მარეხი და გაღია კი მაშინვე დასწვდნენ და ორივემ ერთად აიღეს „შიშის ზარი...“

მეფე მიუხვდა შვილის წადილს... წამოდგა... იმის წინ წინათვე გამზადებულ სუხნით წაფარებულ გვირგვინებს ხელი წამოავლო და ხმა მალლივ დაიძახა:

— სმენა იყოს და გაგონება!..

ყველა ფეხზე წამოდგა.

— დღეის შემდეგ თქვენი მეფე იქმნება ნადირა, ჩემი წული და, აი, ჩემი გვირგვინით იმის თავს ვამკობ, დავილაღე... დასვენება მჭირდება... და, აი, ეს კიდევ ჩვენი საყვარელ კაციას ასული თქვენი დედოფალია და იმის თავსაც ჩემი მეუღლის გვირგვინით ვამკობ.

თითქმის ტირილით წამოიძახა და ორთავეს თავი გვირგვინით შეამკობდა. ეთერი გარინდებული მიჰსვენებოდა ნადირას მკერდს და სრულებით არა გაეგებოდა რა... არ უგრძენია არც გვირგვინი და არც მამის მილოცვა...

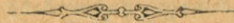
— გენაცვა ეთერ, შეემუდარა მარეხი, რომელსაც „შიშის ზარი“ ხელში აეღო და ისე დაეჭირა, როგორც გადიას, აბა, კდევე ხელი შეახე!..

ეთერმა ხელი ენას მოსდო და შემოჰკრა... ნაზი ხმის მაგივრად რაღაც ჟღერიალი გამოიღო...

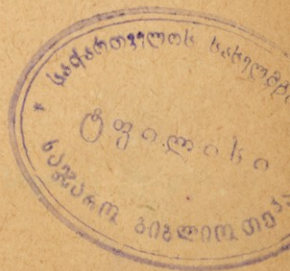
ამ ხმაზე შეთრთოლდა, ტანი შეუსვენდა, ყურებში წაეშრიალა, და გონება დაკარგა.

მარეხი კი ამ ხმაზე ერთი წამოკვივის შემდეგ გულ-წასული მამას მიესვენა... „შიშის ზარი“ ხელიდგან გაჰვარდა, და ისევ ის ჟღერიალი გამოიღო...

(შემდეგი იქნება)

ქსეძე

კ. გერგესელი

გზა-ჯვარედინზე¹⁾

დრამა ოთხ მოქმედებათ

მოქმედება მესამე

(ვლადიმერის კაბინეტი, მდიდრულად მორთული, სუბი კარები აქვს).

- ვლად.** (მაგიდას უზის და სწებს. ეტეობა ადგეგებულა. კითხულობს) „პასუხად გარეწარებს“. არა, ეს სათაური... მაგრამ ღირსნი არიან. (წერაღს ჩადებს კანფერტში. ზარს რეკავს, შემოდის მსახური) ეს ბარათი წაიღე ჩვენს რედაქციაში.
- მსახური** მესმის, ბატონო. იოსები გახლავს, გელოდებთ.
- ვლად.** იოსები? მოიტა კონვერტი. (გამართმევს) უთხარი შემოვიდეს. (მსახური გადის, შემოდის იოსები. დადგრეშილია).
- იოსებ** დილა მშვიდობისა, ბ-ნო ვლადიმერ!
- ვლად.** (დადის) გამარჯობა. აი ეხლა რედაქციაში საპასუხო წერილს ვაგზავნი-დი, მაგრამ შეეჩერდი. მე მინდა ვიცოდე ავტორი იმ წერილისა, რომელიც ჩემს წინააღმდეგ არის მოთავსებული.
- იოსებ** ავტორი?
- ვლად.** შენ დაგავალე გაგეგო.
- იოსებ** საიდან უნდა გამეგო, მე მგონია ის იქნება, რომელზედაც მე ვთქვი.
- ვლად.** ლეო?!
- იოსებ** ასე მგონია.
- ვლად.** დარწმუნებული ხარ?
- იოსებ** ეს სახელი ხომ არის წერილის ქვევით?
- ვლად.** რისთვის არ შეიძლება, რომ ლეო პსევდონომად სხვასაც ქონდეს... მაგრამ შეიძლება ასეც არის. (გაჯვარებული დადის).

1) ამ მომენტის დადგმა ავტორის ნება-დაურთველად აკრძალულია.

- იოსებ ვლად.** გეტყობათ, ბ. ვლადიმერ, ძლიერ გაჯავრებული უნდა ბრძანდებოდეთ. და შეიძლება არ გაჯავრდეს ადამიანი? ჩემზე ყოველ მხრივ მოაქვთ იერიში, როგორც პრესით, ისე ოჯახშიაც კი, და ყველა ამის ღირეფორი ის გათახსირებული ლეოა.
- იოსებ ვლად.** მერე ოჯახი რა შუაშია?
- იოსებ ვლად.** შენ იოსებ, ახლო ხარ ჩემს ოჯახთან, მე ვატყობ, რომ ლეო აქ კუნჭულებს იჩენს, გავიგე, რომ ლენას ის ყვარებია, წინად არ მწამდა.
- იოსებ ვლად.** მე ხომ გელაპარაკებოდი.
- იოსებ ვლად.** არ დავიჯერე... როცა გაზეთებს მოვიტან, ლენა მუდამ ერთს დაეძებს. აბა თუ არის ლეოს მოხსენება, ან მისი წერილი და სხვა. ამას მე ვამჩნევ...
- იოსებ ვლად.** (კვბით გადაქნევს თავს) არ ვიცი ..
- იოსებ ვლად.** შენ არა გჯერა?
- იოსებ ვლად.** მე ასე მგონია, ლენა ამას არ ჩაიდენს, ლეოც არ იკადრებს.
- იოსებ ვლად.** მაშ რა არის, ნუ თუ ლენა ბედნიერი არ არის. მაგრამ... სხვაზე ფიქრობს. ეს წერილი უნდა დავებუტლოთ.
- იოსებ ვლად.** არ გირჩევ, ცეცხლზე ნავთს დაასხამთ, ხომ ხედავთ ყველაფერი მათ ხელშია, მათთან ბრძოლა ჯერჯერობით არ იქნება კარგი. მე მგონია, მუდამ ვერ ითარეშებენ. გუშინ მიტინგზე სანდრომ და ლეომ ერთმანეთის საწინააღმდეგოთ გამოვიდნენ, ეტყობა განხეთქილება იწყება.
- იოსებ ვლად.** რაში გამოიხატებოდა წინააღმდეგობა?
- იოსებ ვლად.** სანდრო გადაჭრით მოითხოვდა ყველა სტამბები, ქარხნები, ერთი სიტყვით საწარმოო დარგები, ხალხს გადასცემოდა,—მუშათა კანტროლს მოითხოვდა, ლეო კი წინააღმდეგი იყო.
- იოსებ ვლად.** ლეო წინააღმდეგი იყო?
- იოსებ ვლად.** ზოგიერთმა მუშებმა ბურჟუაზიის გამოსარჩლება კი დასწამეს, მაგრამ მერე კენჭი უყარეს წინადადებას და ლეოს აზრმა გაიმარჯვა.
- იოსებ ვლად.** მაშ ეს კითხვა კი დგას მუშებში?
- იოსებ ვლად.** მერე როგორ, გადაწყვიტეს, ყველა ის გამგეები, რომელთაც რაიმე დანაშაული მიუძღვის მუშების წინაშე, უნდა დათხოვნილი იქნანო.
- იოსებ ვლად.** და თუ არ დაფთანხმდი?
- იოსებ ვლად.** ძალა მის ხელშია. მეც ამისათვის გიახელით.
- იოსებ ვლად.** შენ რალა გინდა?
- იოსებ ვლად.** უნდა დავანებო თავი თქვენთან სამსახურს (ამოაღებს გაზეთებს) აი რას სწერენ ჩემს შესახებ გაზეთში.

- ვლად.** რას?..
- იოსებ.** ასეთი ალაგია შიგ (კითხულობს) „ასეთი მუწუკები, როგორც არის იოსები და მგზავსი მათი, დროზე უნდა იქმნან ყველა საწარმოვო დარგებიდან გაძევებულნი და მათი შავი საქმენი დღის სინათლეზე გამოტანილი“. ეს მე შემეხება.
- ვლად.** ეს უმნიშვნელოა!
- იოსებ.** გუშინ კრება იყო, თქვენმა ცოლის ძმამ საჯაროთ ჯაშუშიც კი მიწოდა.
- ვლად.** მერე რისთვის პასუხი არ მოთხოვე?
- იოსებ.** ის იყო დავაპირე, დამასწრო და წამოიძახა: შენი და ვლადიმერის „დაბეზღების ქაღალდები“ ჩვენთან ინახება, მალე გამოვააშკარავებთო.
- ვლად.** რომელი ქაღალდები?!
- იოსებ.** ალბათ ის იქნება „ლეოს შესახებ“. რომ...
- ვლად.** (გაიფლას) მერე მე... რა იციან?
- იოსებ.** ეხლა მე მინდა სრულებით წავიდე თქვენგან, ან და საქმე როგორმე მოვაგვაროთ.
- ვლად.** რა უნდა მოვაგვაროთ, ჩემ შესახებ არავითარი დოკუმენტები არ ექნებათ.
- იოსებ.** მე რა უნდა ვქნა, არ შედგომება. ხსნის გზა მარტო ერთი-და დარჩენილა.
- ვლად.** რომელი?
- იოსებ.** ლენა მივაგზავნოთ სანდროსთან, იქნებ რასმეს გავხდეთ.
- ვლად.** ეგ მიუღებელია, მე მათ ვთხოვო?! არა!..
- იოსებ.** ეს მე უნდა დამავალოთ.
- ვლად.** შეუძლებელია... სანდრო ჯერ ჩემს სახლში არც კი ყოფილა. ლენას ახლოსაც არ ეკარება.
- იოსებ.** ნუ თუ არ შეიძლება შეირიგოთ?
- ვლად.** არა, ეს დაუშვებელია.
- იოსებ.** ლენას ძალიან გულით უნდა, რომ სანდრო შეირიგოს.
- ვლად.** ლეოსაც არა?!.
- იოსებ.** მას ეს არ უთქვამს. ლუკამ კი მითხრა მასზედაც.
- ვლად.** ვიცი... რასაც ლენა მაღავეს, ალბათ იმას მისი ინვალიდი მამა აკეთებს. ჩემი შეხედულება მართალია: ჩემს სახლში გველები ბუდობს.
- იოსებ.** ჩემს შესახებ მაინც...
- ვლად.** ალბათ ლენას წუხანდელი საქციელი ბევრი რამეს მოქმელია.

- იოსებ** ბ-ნო ვლადიმერ, გთხოვთ ჩემს შესახებ იფიქროთ. იყო დრო, მე გებლო კაცი ვიყავი თქვენთვის.
- ვლად.** ეხლა წადი, მერე მოვილაპარაკოთ, წადი...
- იოსებ** მე წავალ, მაგრამ...
- ვლად.** კარგი, კარგი ყველაფერი გაკეთდება.
- იოსებ** სანდროს თუ შეირიგებთ, მაშინ ყველაფერი მოეწყობა (გადის).
- ვლად.** არ ვცდები (ზაზს რეკავს. შემადის მსახური). სად არის ლენა?
- მსახური** ბაღში გახლავთ.
- ვლად.** რას აკეთებს?
- მსახური** ფრინველის გალობას ისმენს, გალია ჩაიტანა ქვევით.
- ვლად.** წადი და დაუძახე! (მსახური გადის. ვლადიმერი ფანჯრიდან გადახედავს. შემადის ლენა).
- ლენა** (უკმაყოფილო და სევდიანი სხე აქვს) რისთვის მეძახით?
- ვლად.** არ გესიამოვნათ?
- ლენა** ახირებული შეკითხვაა.
- ვლად.** ალბათ წუხანდელი ტემპერამენტი კიდევ გაწუხებთ.
- ლენა** სჩანს ასეთი შესავალით წუხანდელ ამბავს უბრუნდებით.
- ვლად.** შენი აზრით საჭიროა, არა?
- ლენა** ჩემი აზრი? მერე გწამს, რომ მე აზრი მაქვს?
- ვლად.** დავანებოთ თავი რეპლიკებს. მე მინდა ეხლა საფუძლიანათ მოგელაპარაკო.
- ლენა** გისმენთ.
- ვლად.** ვერ ამიხსნია, თუ რას მიეწერება წუხანდელი შენი საქციელი.
- ლენა** რისთვის მარტო წუხანდელი დაგამახსოვრდათ.
- ვლად.** ამ შემთხვევაში თითქოს ლოლიკურ დასკვნას ვხედავ; შენი პირადობა ჩემთვის დღეს აშკარაა.
- ლენა** სავსებით შემთხვევით არა?
- ვლად.** სავსებით.
- ლენა** (მწარეთ გადაიმება).
- ვლად.** სარკასტიობის გარეშე!
- ლენა** ყოველ დღე ახალი ტერმინები.
- ვლად.** იმ დროს, როცა მატყობ ველთა, შენ გინდა უადგილო თავისებურობით გული მომიკლა. მე პასუხს გთხოვ!
- ლენა** და ვალდებული ვარ, როგორც ქმარს, სასწრაფოთ გიპასუხოთ! მაგრამ ერთ წუთს მომეცი ნება შეგეკითხო.

- ვლად.** ჩემს შეკითხვას კი გვერდს უვლი.
- ლენა** დამწვინდით, — მასთან არის დაკავშირებული.
- ვლად.** რა უნდა შემეკითხო?
- ლენა** მე მინდა გავიგო, ჩემს პიროვნებაში ვის ხედავ?
- ვლად.** უცნაური შეკითხვაა და თანაც უაზრო.
- ლენა** უაზროც, არა?! როგორ მოხდა, რომ „პოტენციური“ ძალის მატარებელს ასეთი უაზრობა დასჩემდა.
- ვლად.** (იზიზიით) პოტენცია.
- ლენა** ნუ იუცხოვებთ. ეს შენი საყვარელი სიტყვა იყო ერთ დროს, მაგრამ ამას თავი დავენებოთ. მე თავიდან გატყობდი, რომ ცდილობდი შენი „აღზრდის“ მეთოდი ჩემდამი ისეთი ყოფილიყო, რომელშიც ჩემი საკუთარი ნების-ყოფა უნდა გამოემწყვდებოდა, პირველ შემთხვევაში მე საშინელი სულის ტყვეობა ვიგრძენი, თითქოს დავრწმუნდი, რომ ჩვენს დამოკიდულებაში ამ საფეხურს აუცილებელიც უნდა გავყო. თუმც მუდამ ამ დროს თან ვატარებდი ჩემს სუსტს, მაგრამ დამოუკიდებელ აზრს, რომელიც კრიტიკა იყო ჩემივე მოქმედების და ეს დღემდის მომყვა.
- ვლად.** და დარწმუნდი იმაში, რომ შენი კრიტიკა საღი იყო?
- ლენა** დამაცადე... შენ კი ამ დროს ისე შეტოპე უფლების განსაზღვრულ სივრცეში, რომ სრულიად დაგვაფიწყდა ჩემი პიროვნება, დაგვაფიწყდა, რომ მეც შემწევს უნარი საგნების გარჩევისა.
- ვლად.** მეზე რაში დაგარწმუნა ასეთმა გარჩევამ.
- ლენა** ბევრ რამეში, მაგრამ გვიანლა... ერთი მრავალთაგანი ჩემი პირადობის დამცირებისა წუხანდელი შემთხვევა იყო.
- ვლად.** შენი დამცირებისა?!
- ლენა** სჩანს შენთვის ესეც გამოურკვეველი ყოფილა. შენ ამაყათ, მრისხანეთ, ვით მონას უბრძანებენ, სასტიკი კილოთი საზოგადოების თვალ-წინ, საკრებულოში იძულებულს მყოფდი შენი სიტყვები ამესრულებინა და ილიასთან ვალსი მეთამაშნა.
- ვლად.** და იმის მაგიერ, რომ წესიერად გეპასუხნა...
- ლენა** მართალია, ჩემი კილო არ იყო დარბაისლური, მაგრამ მე იმ დროს შენი „უფლებიანი“ გამოსვლით ისე ავირიე, რომ მეც არ ვიცი, ვინ წარმოსდგა ჩემი სახით; როცა მომაგონდება წუხანდელი ლენა, მზათ ვარ ვილოცო მასზე.

- ვლად.** რა ფანტაზიაა... ზე-ქალღური განცდაა... და ასეთმა კი უბრალო მო-
რალის ელემენტარული მცნებაც ვერ შეიგნო.
- ლენა** მორალი დაირღვა არა?!
- ვლად.** ილიას პიროვნებას შეურაცყოფა მიაყენე.
- ლენა** ილიას, პიროვნება? მაგრამ, არა! დარჩეს (გააფლას).
- ვლად.** რაღაც უნდა გეთქვა?
- ლენა** მერე რა უნდა ვთქვა! ის ხომ უენი მეგობარია, კარგათ იცნობ. გაიხ-
სენე კიდევ წუხანდელი მეორე შემთხვევა, როგორ გინდოდა ბაღში,
სეირნობის დროს, ჩემი მოშორება! ეს ისე ხელოვნურად გამოგვივიდა,
რომ უენმა საქციელმა თითონვე გაგაწითლა და ჩემთვისაც სამძიმო
შეიქმნა.
- ვლად.** (აენთებს ბრაზით) აუტანელია, ლენა! ასეთი მეშხანობა! ნუ თუ უენს
კანტროლ ქვეშ უნდა ვიყვე?!
ლენა „მეშხანობა!“ კიდევ რა?
- ვლად.** კიდევ ის, რომ უენ საშინლად არ გეხერხება ჩვენს წრეში რიგიანად
თავი დაიჭრო. უენი ტრადიციული ჟინიანობა ზოგჯერ ისეთს მდგრ-
მარეობაში მაცენებს, რომ გამოსასვლელს ვერ ვპოულობ, უენ კიდევ
გაკლია არისტოკრატიული აღზრდა და შესაფერი მორიდება—სიღარ-
ბაისლე.
- ლენა** „ჩვენი წრე“, „ტრადიციული ჟინიანობა“, „არისტოკრატიული აღზრ-
და“ და შეიძლება აქედან ბუნებრივად გადმომდინარეობს ჩვენი სულის
გათიშვა.
- ვლად.** არ ვიცი, მაგრამ ასეთი აღზრდა კი უენთვის აუცილებელი იყო.
- ლენა** (დრამაღ დაფიქრდება. ზაუსა).
- ვლად.** დიახ, ეს მდგომარეობა ღრმა დაფ ქრებას მოითხოვს.
- ლენა** როგორ გარკვევით, მკაფიოთ გამწვიან ის სიტყვები, ხომ გახსოვს,
როგორ გატაცებით, მქერმეტყველურად მომითხრობდი, რომ ჩემში ახა-
ლი ერა უნდა შეგექმნა. მე მწამდა უენი სიტყვები, ისე გულწრფე-
ლად, თითქმის დაუფიქრებლად უარვყავ აღმზრდელი კერა. (მწუხრეთ)
ყველა ჩამომშორდა, სანდრომაც შემიძულა.
- ვლად** (შაინჯრდება) კიდევ ვინ?
- ლენა** ნაცნობ-მეგობრები რაღაც უურით მიცქერიან. მუდამ, ყოველ წუთში
ვგრძნობ სულის ობლობას. მორთულობა, ადამიანები დეკორაციები
მგონია. უენ, ვლადიმერ, ჩემს წარმოდგენაში თითქოს დაცალიერდი,
უენგან რაღაცას მოველოდი და იმის მაგიერ ჩემი საკუთარი ნების-

ყოფა დავკარგე. მე აღარა ვარ ის ლენა, როგორც წინათ ვიყავი.

ვლად. წარსულს მაშინ დატირიან, როცა ის დიდებულია.

ლენა ჩემთვის დიდებული ყოფილა, ის შენ წამართვი და სამაგიეროდ კი არაფერი... სიცალიერე...

ვლად. არ ვიცი! რას მოელოდი არა ჩვეულებრივს?

ლენა მართალია, მაშინ როლში იყავი. მოხდენილად თამაშობდი.

ვლად. რა გულუბრყვილო პერესპექტივით ყოფილხარ გატაცებული.

ლენა შენ კი მოხერხებულად ისარგებლე ჩემი გულუბრყვილობით, არა?

ვლად. ასეთი გრძნობები ცხოვრების ორონ-ტრიალში არ არის მისაღები. საჭიროა მეტი ინიციატივა, აქტიური ნება. სულ ერთია ეს რა დარგშიც უნდა იყოს. შენ კი ჩემს ოჯახში დედოფალს სახე მიიღე. განუსაზღვრელი ხარჯები შენი გამშვენებებისთვის და ამავე დროს გარდაუქმნელობა.

ლენა დედოფალა, უსულო, რომელსაც მექანიკურად ათამაშებენ.

ვლად. და ამ დროს უხეში სიამაყე, სწორი ღირებულებების მიუღებლობა.

ლენა (ღრმად დაფიქრდება) მართალი ხარ, ვლადიმერ, ცუდი მოწაფე გამოვდექი.

ვლად. უბედურება ის არის, რომ ასეთი სიცუდე შენვე ვერ შეგვიგნია.

ლენა შენ ასე გგონია?..

ვლად. ნათლად სჩანს.

ლენა და ყველაფერი გათავდა... წერტილი დავსვა? (შემოდის მისხურა, ვლადამერს წეკრძის გადასცემს. წაიკითხავს).

ვლად. (მისხურას) ილია თუ მოვიდეს, ცოტა შემიცადოს, ეხლავე დავბრუნდები (გადას. ლენას ფიქრები გაიტაცებს, ჩამოჯდება ფანჯარასთან და გარეთ იჭიკრება. მისხურა გადას, მაგრამ ზატარა ზაუსის შემდეგ ისევ შემოდის).

მსახური ქალბატონო, კარებში მამა თქვენი დგას.

ლენა როგორ თუ კარებში?

მსახური შეიძლება თუ არა შემოსვლაო?

ლენა (სწრაფად წამოვარდება). ღმერთო, რა უბედურებაა, როგორ შეკითხება? (გაადებს კარებს) რა არის, მამა ჩემო, ასეთი შეკითხვით გულს რომ მიკლავ, ნუ თუ ჩემთან შემოსვლისთვის ნებართვა გინდა?

ლუკა (დასუსტებული) აღბათ, შვილო, ამასაც უნდა მოესწრებოდი. ამ ოთხი თვის განმავლობაში ამ ოთახში მეორეხელ მიხდება შემოსვლა, როცა პირველად დაუკითხავად შემოვედი, ვლადიმერი გაჯავრდა.

- ლენა** მერე რა გითხრა ისეთი, რომ საწყენია იყო?
- ლუპა** არაფერი არ უთქვამს, მაგრამ ზოგჯერ უსიტყვოთაც ბევრი ითქმის.
- ლენა** მე მგონია, მამა ჩემო, კმაყოფილი უნდა იყვე აქ? ხომ კარგი მოვლა გაქვს? დღეიდან საკუთარი მოსამსახურე გეყოლებო.
- ლუპა** სულ წინააღმდეგ მოხდა, შეილო! მეც მეგონა, რომ კარგ ცხოვრებას შეეძლო ყველაფერი შეექმნა ადამიანში, მაგრამ ეხლა დავრწმუნდი, რომ ძნელი ყოფილა სულიერი მარტოობა.
- ლენა** ძალიან გიჭირს, მამა, სანდროს მოშორება?
- ლუპა** სანდროს წინად ღვინის სმა უყვარდა, მეშინოდა სადმე ქუჩაში უბატონოდ და სასირცხოდ არ მომკვდარიყავი და ამ გრძობამ ძალიანი შემაშინა. დღეს სანდრო ღირსეული წევრია საზოგადოების, ლეოც თავისუფალია. ჩვენები მხიარულად არიან, მე კი აქ რაღაც მარტოობას განვიცდი.
- ლენა** რისთვის ასე ლაპარაკობ, მამა?... განა მე, შენი შვილი აქ არა ვარ?
- ლუპა** აქ ხარ, შეილო, მაგრამ ჩემთან მოსვლას ვერ ახერხებ. ასე მგონია თითქოს წინანდელი ღენა არ ხარ. ძალიანი გამოიცვალე, ჩემთვის ყველანი უცნობი შეიქმენით.
- ლენა** აბა რას ლაპარაკობ, მამა. ნუ თუ მე, შენი, ღენა უცნობი ვარ?!
- ლუპა** არ ვიცი, ასე მგონია რაღაც გაწუხებს, შენ უფრო მხიარული იყავი, თვალები მუდამ გიციინოდა, იქნება მე მეჩვენება.
- ლენა** მე ხომ ხშირად მოვდივარ შენს ოთახში?
- ლუპა** მუდამ თვალები ცრემლებით გაქვს სავსე, მამის გული მუდამ მიხვდება შეილის სულიერ ცვლილებას.
- ლენა** მამა-ჩემო, ძვირფასო (კოცნას) სჩანს მუდამ ჩემზე ფიქრობ!
- ლუპა** სანდრომ დაგვივიწყა... ძნელი ყოფილა ნაცნობ-მეგობრების მოშორება, ნუ თუ ვერ შევირიგებთ?
- ლენა** როცა გზაში შემხვდება, გადაუხვევს, ვლადიმერი თვალის დასანახავად ეჯავრება.
- ლუპა** კერპია... (ჰაყუხა) გუშინ ვერ მოვითმინე და გავიარე. ლეო შემხვდა.
- ლენა** ლეო?!
- ლუპა** როგორც დამინახა, გადამეხვია, მუშათა გამარჯვება მომილოცა. ჩვენთან რისთვის არ ხარო. ჩვენ ვლადიმერივით მდიდრები არა ვართ, მაგრამ სიხარული, აღფრთოვანება ჩვენში მეტიაო. ბევრი მელაპარაკა ახალ წესწყობილებაზე. თვალები ცრემლებით ამევსო. მომაგონდა ჩვენი ღარიბული ცხოვრება. თვალ წინ წამომიდგა ჩემი პატარა სამუშაო დაზ-

- გა. და ისე მომესურვა მუშაობა, რომ... სიღარიბეშიც ყოფილა, სწავლა, სიყვარული, გატაცება.
- ლენა** სანდროზე რა გითხრა?
- ლუკა** ბევრი რამ, ესლა სანდრო ჩემთვის უფრო ძვირფასიაო.
- ლენა** ვლადიმერი არ უხსენებია?
- ლუკა** არა. (შიაჩნდებათ ერთი შეფრეს).
- ლენა** მამა, შენს თვალეში ცრემლები...
- ლუკა** თითქოს შენცა სტირი...
- ლენა** მეც... (ჩაკვრება გულში).
- ლუკა** ლენა, შეილო, რაღაცას მიმალავ?
- ლენა** არაფერს, მამა... (შემოდის მსახური).
- მსახური** ქ-ნო, მამა თქვენს ექიმი ელოდება (გადას).
- ლენა** წადი, მამა-ჩემო. (აკცეპს. ისმის ქუჩიდან რეალთეატრული სიმღერა. ზაუსა. ლუკა და ლენა ფანჯარაში ისე დებან).
- ლენა** სანდროს ხმა არის!
- ლუკა** ლეო ტრიბუნაზე ადის... დღეს დიდი მიტინგია. ნეტავ შემეძლოს დასწრება. (ლუკა გადას. ლენა დიდხანს დგას გადაბრუნებული ფანჯარასთან და ისმენს სიმღერას, მერე მობრუნდება, მწუხარედ მიმავლებს თვალებს ირგვლივ).
- ლენა** რა მშვენიერებაა, რა სიხარულია იქ... აქ კი გულის მომკვლელი სიცალიერება (შემოდის მსახური).
- მსახური** (შემოაქვს წერილი) ქ-ნო ეს წერილი თქვენი გახლავთ.
- ლენა** ვისგან არის?
- მსახური** აქ რომ ექიმი დადის, მან გადმომცა.
- ლენა** კარგი (გამოათმუქვს წერილს). ვლადიმერს რომ წერილი გადაეცი, ვისგან იყო?
- მსახური** ექიმის დამ გამოუგზავნა.
- ლენა** (ეჭვიანი სახით) ექიმის დამ?!
- მსახური** დიახ, ქ-ნო.
- ლენა** კარგი წადი. (მსახური გადას) საინტერესო არის, რას მწერს. (კონვერტს გახსნის და კითხულობს). „მშვენიერო ლენა! ოთხი თვე იქნება რაც თქვენ ვაგიცანით, მაგრამ წუხელ საზოგადო საკრებულოში სულ ახალი სახით მეჩვენეთ, მე მუდამ მწამდა, რომ თქვენ მთლიანი პიროვნება იყავით და მუდამ სწორად აზროვნებდით. ყოველ შემთხვევას, რაც გინდა იგი მძიმე ყოფილიყო, ამაყათ შეხედებოდით; მე თქვენი შეურაცყოფილ სულის მოძრაობას მუდამ თვალ-ყურს ვადევნებდი, მინდო-

და უგრძობ ვლადიმერისთვის შესაფერი პასუხი მიმეცა; ერთხელ და უკანასკნელად დამერწმუნებინა, რომ ის შენში მშვენიერ გარეგნობას სცემს თაყვანს და თქვენის სულის სისათუთეს ფეხქვეშ თელავს. წუხანდელმა მისმა გამოსვლამ თქვენ წინააღმდეგ, მე მგონია დაგარწმუნნათ იმაში, რომ ის თქვენი მშვენიერ განცდების ჯალათია. მხოლოდ მე ერთი ვგრძობდი თქვენი სულის ქვითინს და ეს ჩემი გრძობა თქვენდამი ისე მძლავრია, რომ გადაჭრით გადავწყვიტე ვეზიარო თქვენი სევდით და გიხსნა იმ ტყვეობიდან, რომელშიაც ეხლა იმყოფები. დღეს მამა-თქვენის სანახავად მოვალ, წინასწარათ წერილი იმისთვის გამოგიგზავნეთ, რომ მოემზადოთ, თანამგრძობელ ადამიანს შესაფერად შეხვდეთ. სხვას პირადათ გეტყვით. **ექიმი ილია.** (სკუდახათ გაუდამება). საზიზღრები... უკვე დაიწყეს... სურთ სულიც გამირყვნან და ქალურ ამბარტავნობაზე ხელი ამაღებინონ (წერაღს დახეკს) ლენას სული ჯერ კიდევ არ დაცემულა და უკიდურეს მდგომარეობაშიაც არ დაკარგავს სიმტკიცეს. (გადის. ცოტა ხნის შემდეგ შემოდის ვლადიმერი და ილია).

ილია გეუბნები, ყურს ნუ ათხოვებ მეთქი. ვინც შენზე რამეს დასწერს თუ ყველას პასუხი გაეცი, ვინ იცის სანამდის მიხვალ. არ ვიცი, თუ ასეთი მიმდინარეობა მიიღო საზოგადოებრივმა აღმაშენებლობამ, ყველაფერი დაიღუპება.

ვლად. გასაკვირველიც არ იქნება, თუ დაიღუპება, ჩემი ცოლის ძმა სანდრო ქვეყნის მართველია.

ილია ხა, ხა, ხა. ბედნიერი ხარ, ვლადიმერ, ასეთი ცოლის ძმა გყავს, მაგრამ შენი სიძულვილით ლამის სანდრომ მამაც და დაც დაივიწყოს.

ვლად. ძალიან მეპიტნავება. თუ არ შემაწუხებენ უფრო კმაყოფილი ვიქნები.

ილია (გაიფლას) თუ ამჩნევ, ლენა უკანასკნელად საგრძობათ გამოიცვალა.

ვლად. ვამჩნევ.

ილია შენი მოპყრობა მისდამი მაინც შეუფერებელია.

ვლად. მაგალითად?

ილია ლენა ისედაც ვერ ეთვისება აქაურ ოჯახის წესებს და ამასთან შენც ძალიან ცივად ებყრობი.

ვლად. რამდენიმედ მართალია.

ილია ყველაფერს გულში იხშობს, თითქოს არავინ არ უავდეს სევდა გაუზიაროს. თუ ასეთი სულიერი მდგომარეობა მასში დიდხანს გაგრძელდა, ცუდათ იმოქმედებს.

- ვლად.** უკანასკნელად მეც ვამჩნევ. ვერ ამიხსნია რაშია საქმე, ათას გვარი მიზეზები მიტრიალებენ გონებაში და საბოლოოდ რომელიმეს ვერ დავყრდნობივარ.
- ილია** ცუდია, როცა ქმარი ცოლის სულიერ მდგომარეობას ვერ გაიგებს.
- ვლად.** ხშირად მიღის მამასთან ოთახში, კოცნის მას და ტირის
- ილია** კარგია მამას თუ უზიარებს თავის სევდას.
- ვლად.** წარმოიდგინეთ, მამასაც არ ელაპარაკება რა აწუხებს.
- ილია** ერთი გარამოგება კიდევ მიემატება სევდათ.
- ვლად.** რომელი?
- ილია** ეხლა მამამისზე საბოლოოდ დასკვნა გამოვიტანე, ის უნდა იქნას გადაყვანილი საავადმყოფოში, ან მოხუცთა თავშესაფარში.
- ვლად.** ამას მეც ვფიქრობდი. ატმოსფერა იწამლება. საშიში ავადმყოფია.
- ილია** ლენაზე ცუდათ იმოქმედებს.
- ვლად.** ჩემის დაკვირვებით, ლენაც არ უნდა იყვეს კარგათ?
- ილია** (იღიმება) ბუნებრივია, მემკვიდრეობითი სენი ადრე თუ გვიან ადამიანის ორგანიზმში თავს იჩენს. ზოგჯერ ლენა არა ჩვეულებრივი ხმით ახველებს. ხომ გახსოვს ჩემი რჩევა.
- ვლად.** მიშლიდი შერთვას... მაგრამ...
- ილია** მაგრამ შენ, როგორც სილამაზის თაყვანისმცემელი, ლენამ მოგხიბლა. საკვირველი ის იყო, რომ მასში რაღაც პოტენციურ ძალას ხედავდი და მისგან არა ჩვეულებრივი ფორმის გამოკვეთას ფიქრობდი (იწინაით) მაგრამ არ ვიცი, მოდელი გამოდგა ცუდი თუ მოქანდაკე.
- ვლად.** შენ, როგორ ფიქრობ?
- ილია** მახსოვს, სადღაც წამიკითხავს: მხატვარმა დაინახა მშვენიერი ქალი, მისმა გარეგნობამ ისე გაიტაცა ის, რომ ეგონა მისი სულიც ისე მშვენიერი იყო და აღფრთოვანებით დაიწყო ტილოზე ქალის სახის გადატანა. როცა სურათი ჩამოყალიბდა, ქალმა გაკვირვებით დაუწყო გამოკითხვა მხატვარს, თუ ვინ დახატა მან. სურათი ისეთი სათნო და წარმტაცი იყო, რომ თვით საგანმა ვერ გამოიცნო თავის თავი. მხატვარი უპასუხებს: მე მინდოდა შენი სხეულის და სულის სიმშვენიერე შემეზავებინა ერთ მთლიან სახეთ და ტილოზე თვალსაჩინოდ აღმებეჭდაო. ქალმა გადიკისკისა, რადგანაც მისი ხორციელი სიმშვენიერე სრულიად წინააღმდეგი იყო მისი სულისა.
- ვლად.** ამით რა გინდა მითხრა?
- ილია** ის, რომ ლენა შენ ვერ შეიგენ, როგორც იმ მხატვარმა ვერ შეიგნო

ის ქალი. ლენას გარეგნობა შენი მიზანი იყო. მას მიაღწიე. თუ შენ გჯერა მის შემომქმედ სულზე ლაპარაკობდი ეს ტრაფარეტი იყო, თუ ლენას გარეგნობა ავითაცია იყო კაცის ვნების გაღიზიანებისა, ამის გვერდით მისი შინაგანი ფსიხიური განწყობილება წინააღმდეგი იყო ამის. ლენა გონებრივი ნებისყოფა და შედეგრი ქალის სპეტაკი პიროვნებისა.

ვლად. და შერე მის სისპეტაკეს არ ვცემდი პატივს?

ილია სულიერ მთლიანობას მარტო პატივისცემის გრძნობა არ განსაზღვრავს. აღზნის სხვა და სხვაობა ფსიხოლოგიაში დიდი ადგილი აქვს. ყველა არსის ურთიერთ შორის გარმონიული სიმთლიანე შეგუების კანონს ექვემდებარება, შენს პიროვნების ლაბირინტში ლენა არ შემოქრილა. ის მარტო დგას.

ვლად. და ეს რომ ასე მოხდებოდა, ლენამ იცოდა?

ილია ადამიანი ვერას დროს წინასწართ ვერ წარმოიდგენს მის მომავალ ცხოვრებას. ერთს მარტივს და ბრმა შემთხვევას შეუძლია ყველაფერი დალუპოს. მოვლენის გარდამავლობა ადამიანს არწმუნებს, რომ ცხოვრებას სწორეთ ალღო ვერ აუღო. ლენამ ეხლა სინამდვილის გავლენით შეიგნო თავის თავი. და ეს არის სწორეთ მიზეზი თქვენი წინააღმდეგობისა. (კარკაძის შიშის ღენას სეველიანი, ნელი სიმღერა, რამელიც ცოტა ხნის შემდეგ შეწყდება. ვლადიმირი და ალბა სიხუმიო ისმენენ) აბა განიცადე ლენას სიმღერის საიდუმლოება.

ვლად. ლენას სიმღერით გატაცება ხშირად უყვარს ხოლმე.

ილია ცვალებადობას უნდა ამჩნევდე. ლენა ისე არ მღერის, როგორც იმღერებენ სიამით სავსენი, არამედ იგი თავისი ობოლი სულის კვნესას გვამცნობს. იყო დრო, ის ვით არწივი უძახდა თავის მომავალს, ეხლა...

ვლად. ეხლა რა?..

ილია ეხლა კი თავის მომავლის სასაფლაოზე ცრემლებს აფრქვევს.

ვლად. შენმა სიტყვებმა მე ღრმად დამაფიქრეს. შენი აზრით მე ლენას სულის ჯალათად გადავქცეულვარ.

ილია შენ როგორ ფიქრობ?

ვლად. მეტის მეტად აზვიადებ.

ილია მე არაფერსაც არ ვაზვიადებ, ეს თავისთავად ასე არის.

ვლად. მე არ ვარ დამნაშავე, ეს მწამს.

ილია სუსტი მოსამართლე ვიქნები (შემოდის მსახური).

მსახური ქალ-ნს სურს გალიიდან ფრინველი გაანთავისუფლოს, მითხრათქვენ
 გან ნებართვა ამელო.

ვლად. რა ახირებული საქციელია!

ილია თუმცა ახირებულია, მაგრამ საინტერესოც არის, როგორც ერთი დე-
 ტალი სულის ცვალებადობისა.

ვლად. მე ნებას არ ვაძლევ.

ილია ეცადე ლმობიერათ მოეპყრა.

ვლად. წავიდეთ (გადას. ცოტა ხნის შემდეგ შემადის სანდრო, უკან მოყვება მსა-
 ხურა).

მსახური თქვენ ვინ ბრძანდებით? ყველა ბაღში არიან.

სანდრო ხომ იცი, აქ რომ მოხუცი არის?

მსახური ლუკა, ლენას მამა, არა?

სანდრო სად არის ეხლა?

მსახური აივანზე იყო.

სანდრო გადაეცი, სანდრო მოვიდათქო!

მსახური თქვენ ქა-ნის ძმა ბრძანდებით?

სანდრო ქალ-ნს მე ვერ ვიცნობ, დამიძახე მამა-ჩემს.

მსახური თვითონაც აქეთ მოდის. (გადას. შემადის ლუკა, კაცნის სანდროს).

ლუკა ჩემო ძვირფასო შვილო, დაგინახე აქეთ მოდიოდი, რისთვის მოგვიძუ-
 ლე, შვილო, ნუ თუ მოხუც მამას ასე უნდა მოექცე?

სანდრო შენს წინაშე დამნაშავე ვარ, მამა, მე მეგონა აქ კარგათ იყავი. ლეოს
 შეხვედრიხარ და კიდევ გიტირნია, გავიგე, ცეცხლი მომეღო, ვერ მო-
 ვითმინე, კრება მივატოვე და წამოველი. შემოველი ისე დაუკითხავათ
 უკან კარებიდან.

ლუკა რა გაუხარდება ლენას! შვილო, უნდა შეურიგდე სიძეს, ასე ხომ არ
 დარჩებით სულ, ლენა მუდამ ტირის.

სანდრო ლენა სტირის?! საკვირველია...

ლუკა ძნელია, შვილო, როცა ძმა დას გაუჯავრდება... შერიგდით.

სანდრო ეს კითხვა ეხლა არ მაინტერესებს. მას როგორც სურდა ისე მოიქცა.
 შენ, მამა, უფრო გამხდარხარ. რას ნიშნავს ეს?

ლუკა არ ვიცი, შვილო, თანდათან ცუდათ ეხდები... ვგრძნობ, დიდხანს ვერ
 ვიცოცხლებ.

სანდრო მერე იქ მარტო, ცალკე ოთახში უნდა შეხვედე სიკვდილს?

ლუკა მე, შვილო, გადაწყვეტილი მაქვს ისევ ჩემს ღარიბ ცხოვრებას დაეუბ-
 რუნდე. აქ სული რაღაც ვერ ისვენებს, მარტობას ვგრძნობ.

- სანდრო** ალბათ ლენას დრო არ აქვს, რომ მოგიალერსოს?
- ლუკა** ხომ იცი ქმრის განკარგულებაში არის, თავის ნებაზედ ხომ ვერ იმოქმედებს?
- სანდრო** მაშ ასე, მამა-ჩემო, წამოხვალ არა?
- ლუკა** თუმცა გაწყენინე, შვილო, მაგრამ...
- სანდრო** აბა რას ლაპარაკობ, შენ ისევ ჩემი ძვირფასი მამა ხარ, როცა მარტო ვრჩებოდი, ცრემლები მომადგებოდა თვალებზე, მტანჯავდა ის გრძნობა, რომ ამ გამარჯვების დროს ჩვენთან არ იყავი.
- ლუკა** ჩემო შვილო. ეხლა სიკვდილს არ ვდარდობ.
- სანდრო** წაიღეთ, მამა, ეხლა თავისუფლები ვართ, ვერავინ დაგვიქერს, დღეს მე და ლეომ მოვსლაპარაკეთ სააგარაკოთ გაგიშვათ, ლეოს ოჯახი ხომ იცი, სააგარაკო მხარეა.
- ლუკა** მგონი, ლენაც მიდის სააგარაკოთ. მე, შვილო, თუ კარგად ვიქნები კიდევ ვიმუშავებ. ვერ გავძელი. მინდა რაღაცას ვაკეთებდე.
- სანდრო** ჩვენ, მამა, თავისუფლები ვართ, მაგრამ ისევ ღარიბები. ჩვენი სიმდიდრე ჩვენი სიყვარული და ერთობაა, წინანდელთან შედარებით უფრო კარგათ ვიცხოვრებთ.
- ლუკა** ლენა... რაღაც მეცოდება.
- სანდრო** რისთვის?
- ლუკა** მარტო რჩება, ჩემი წასვლით დასევდიანდება.
- სანდრო** წაიღეთ, მამა-ჩემო, მე აქ ვერ ვძლებ.
- ლუკა** ჩემ ოთახში ავიღეთ ჯერ.
- სანდრო** ეცადე, მამა-ჩემო, ყველაფერი საკუთარი წამოიღო.
- ლუკა** ამ ტანისამოს დაეტოვებ, ჩემი ძველი პიჯაკი ისევ შენახული მაქვს.
- სანდრო** ის ჩაიცვი, წავალთ სახლში, იქ შენთვის ყველაფერი მაქვს (გადას. შემოდიან ილია და ვლადიმერი)
- ილია** კარგი, ვლადიმერ, ხომ დანახე ისედაც ცუდ ხასიათზე არის, ან რა უნდა იყვეს უბრალო ფრინველის გაშვება, ასე რომ აღელდი.
- ვლად.** მის ჟინიანობას საზღვარი არ აქვს, საქიროა აილაგმოს.
- ილია** გაზვიადება მეტად გაამწვავებს მდგომარეობას (ინჟდება ფანჯარაში) აქეთ მოდის, ეტყობა ნერვიულ მდგომარეობაშია, ნურაფერს ეტყვი.
- ვლად.** ლამის...
- ილია** კარგი (შემოდის ლენა).
- ლენა** ბ-ნო ექიმო, მამა-ჩემს თქვენ განუცხადეთ, რომ საავადმყოფოში უნდა წავიდეს?

- ილია** მერე ვინ გითხრათ?
- ლენა** შეეზოვე ეტლისთვის მიდიოდა.
- ილია** ეს იმიტომ, რომ თქვენი ოჯახის ჯანმრთელობა მოითხოვს.
- ლენა** შეუძლებელია. მე უმისოდ არ ძალმიძს აქ ცხოვრება, ის ხომ ცალკე ოთახშია?
- ვლად.** სულ ერთია... ამ ქერქვეშ არის (შემოდის მსახური).
- მსახური** ქალ-ნო, თქვენი ძმა გიახლათ.
- ლენა** ჩემი ძმა?!
- მსახური** ლუკას ოთახშია.
- ლენა** (მიდის ოთახისკენ, ამ დროს შემოდის სანდრო და ლუკა. ლუკას სხვა ზეჯაკი აცვია. მსახური გადის) სანდრო!, (კოცნის სანდროს ყველას საღამოს მისცემს).
- ილია** ძალიან. ცუდათ იქცევით, სანდრო, ასე უბრალოდ რომ გაგებუტეთ სიძეს და თქვენს დას.
- ლენა** ნუ თუ არ გაგახსენდით, სანდრო, მე თუ გინდ მომიძულე, მაგრამ მოხუცი მამა ხომ გიყვარდა?
- სანდრო** მეგონა თავის ქალიშვილის ხელში არა გაუქირდებოდა, მაგრამ...
- ლენა** მამა-ჩემს მოვლა არ დაკლებია!
- ვლად.** მადლობის მაგიერია.
- ილია** პირიქით ყოველ დღე საექიმო დახმარებას ვაწვდიდით.
- სანდრო** ბოდიშს ვიხდი, ბ-ნო სიძე, რომ მადლობის მაგიერ გისაყვედურებთ, ვეცდები დანაკლისი აგინაზღაუროთ, თქვენიც მადლობელი ვარ, ბ-ნო ექიმო, რომ მამა-ჩემზე ზრუნავდით და სულით რომ დაგემშვიდობებინათ, თავშესაფარში აგზავნიდით.
- ლენა** მე ამის ნებას არავის მივცემდი.
- სანდრო** ვინც თავისთავს ყიდის, მას ნების-ყოფა არა აქვს.
- ილია** მეტის მეტია.
- ვლად.** აუტანელია.
- ლუკა** რა არის, შვილებო, ნუ თუ კიდევ დაშორებულნი უნდა იყვეთ, შერიგდით. მე ისევ ჩემთვის ვიშრომებ, არვის შეგაწუხებთ. შვილო, სანდრო, შერიგდით.
- სანდრო** ტყვილი ცდაა, მამა-ჩემო, ჩვენი შერიგება შეუძლებელია.
- ლუკა** ვლადიმერი ჩვენი სიძეა, შვილო, ლენა ხომ შენი და არის?
- სანდრო** ეს უმნიშვნელოა.
- ილია** მართალია. (მიდის სააკუქთან. შემოდის მსახური).
- მსახური** მოხუცის წასაყვანად ეტლი გიახლათ.

- ლენა** რა ეტლი?
- მსახური** თავ-შესათარიდან.
- ლენა** თავ-შესათარი...
- ილია** არ არის საჭირო.
- სანდრო** არა საჭიროა. იმ ეტლით ჩვენ წავალთ, მამა-ჩემო.
- ლუკა** (ემშვიდობება ეკელას) ნუ დაგვიფიწყებ, ლენა.
- ლენა** ნუ თუ მიდიხარ, მამა-ჩემო?!
- ლუკა** მივდივარ, შვილო, ნუ გეწყინება (ღენს აცრემლდება).
- ილია** კარგი, ლენა, მოხუცს იქ უჯობს. (გადან ლუკა და სანდრო).
- ლენა** (ქვითინებს) მამა-ჩემი მიდის, ყველა წავიდა. მამა, სანდრო... (აქვითინდება და ფანჯარას მიეყრდნობა).

ფ ა რ დ ა

მოქმედება მეოთხე

(სასტუმრო აკარაკზე, სუფთად მართული. სკენაზე მსახურია. ალაგებს).

- ილია** (შემოდის) ვისია ეს ბინა?
- მსახური** ჩვენი გახლავთ.
- ილია** ვის აქვს დაჭერილი?
- მსახური** ვილაც მდიდარი კაცია.
- ილია** სახელი და გვარი არა აქვს იმ კაცს?
- მსახური** გვარი არ ვიცი, ბატონო.
- ილია** სახელი მითხარი.
- მსახური** ვლადიმერს უწოდებენ.
- ილია** კარგია. ჩვენი ყოფილა (გარეთ კაქსის ღენს) ვადმოდი, ლენა, ეტლიდან. აქ არის ჩვენი ბინა. (მსახურს) შენ, წადი და ეტლიდან ავეჯი ვადმოიტანე, აქ დაალაგე. (მსახური გადის, შემოაქვს სხვა და სხვა ნივთები და ვლადიმერის ზაღტყვ. შემოდის ღენს) როგორ მოგწონს, ლენა, ეს ბინა? კარგი ალავია არა?!
- ლენა** არა უშავს.
- ილია** მთებიდან ჰაერი პირდაპირ აქეთ მოდის, ეს თქვენი ჯანმრთელობისთვის სასარგებლო არის.
- ლენა** კარგი მდებარეობაა.

- ილია** გამჩნევთ მგზავრობამ დაგლალათ?
- ლენა** არა უშავს. ვლადიმერი რისთვის ჩამოგვშორდა?
- ილია** ხომ იცი, მას აქ ბევრი ძველი ნაცნობ-მეგობრები ყავს, შეხვდენ, მიიპატიჟეს, იქნებ შეხარხოშებულნი მოვიდეს.
- ლენა** (შუბლსე ხეფს მიაღებს) თავი ამტკივდა.
- ილია** პარაშოკს მოგცემთ, დალიეთ და გაგივლის.
- ლენა** არა უშავს, ისედაც გამივლის.
- ილია** ალბათ, ვლადიმერის შეუფერებელმა სიტყვებმა მოახდინეს ცუდი გავლენა?
- ლენა** არ ვიცი.
- ილია** ახირებული კაცია, ვერ შერიგებია ფრინველის გაშვებას. გაუშვი და მორჩა, გათავდა, ამით მსოფლიო კატასტროფა ხომ არ მომხდარა.
- ლენა** ერთი მიზეზთაგანია.
- ილია** საკვირველია. თითქოს ვლადიმერს ვერ ვცნობ. სულ ბრაზიანობს, ჩემს დარიგებას არაფრად აგდებს. თქვენც, ლენა, არ ხართ ჩვეულებრივ მხიარული.
- ლენა** მართალია.
- ილია** (გაიფლ-გამოაფლდის. ეტყობა რაღაც უნდა უთხრას ლენას, ვერ გაუბეჯნა) ერთი შეკითხვა მინდა, ლენა.
- ლენა** ბრძანეთ, ვისმენ.
- ილია** თქვენმა მსახურმა მითხრა, როცა ფრინველისთვის გალიის კარი გაგიღიათ, მაშინ გითქვამთ: „მე ჩემი ტყვეობა შეყოფა, შენ მაინც განთავისუფლდიო“, ამ სიტყვებში მე დავინახე თქვენი სულის განწყობილების არა ჩვეულებრივობა. ასე მგონია თქვენ ეხლაც ტყვეობას განიცდით და ის ფრინველი სიმბოლო უნდა იყოს თქვენი სულის სწრაფვისა.
- ლენა** (გაიტაცებს მოგონებას) მართალია, სევდიანი სულის კარნახი იყო, მახსოვს... ვლადიმერმა იმ ფრინველის დაჭერის და აღზღის ამბავი ზღაპრული სახით მიაშბო; მაშინაც ვიგრძენ ფრინველის ტყვეობა, მისი ობლობა, მოველი თუ არა ვლადიმერის ოჯახში, პირველად ის ფრინველი ვინახულე. ის გალობდა... თითქოს ტირიდა... მე მივხვდი, გავიგე მისი წუხილი, ცრემლები გადმომცვინდა.. და ის ცრემლები კიდევ არ შეწყვეტილა. მეც მას მერე ტყვეთ ვგრძნობ თავს. იმ დღეს ვერ მოვითმინე, გავადე გალიის კარები და ფრინველი განვათავისუფლე... დაიჭიკჭიკა, თითქოს მადლობა მიძღვნაო. მივჩერებოდი... მის

თავისუფალ ფრთებზე მეც ვიყავი... სადღაც მივქროდი... მაგრამ ის... გაფრინდა... მე... მე კი... ისევ...

ილია

მშვენიერი ფანტაზია! როცა გაიფანტა წარმოდგენის ბურუსი, ფრინველის მაგიერ გალიაში, თქვენ იგრძენით თავი არა?

ლენა

ასე იყო.

ილია

არა, ლენა, ნუ თუ გგონია, რომ შენს დატყვევებულ სულს არ გაუღებენ კარებს თავისუფლებისას.

ლენა

ჩემი სულის თავისუფლების კარები მე თვითონ დავკეტე და ისე, რომ ვერვინ მიწვდება მას.

ილია

ლენა, რომ იცოდეთ როგორ მინდა, თქვენს სევდიან სულს მეგობრის სახით დავუახლოვდე. ჩემს წერილს ყურადღება არ მიაქციე. იქ რამოდენიმეთ ჩემი გულის აღსარება გითხარით.

ლენა

(შეაჩერდება ალბათ აღელვებული, მაგრამ მშვიდი და სთნთანი სახით) ბ-ნო ილია, თქვენ ხომ ვლადიმერის მეგობარი ბრძანდებით?

ილია

რათ მაძლევთ ასეთ შეკითხვას?..

ლენა

მე მინდა ამის შესახებ თქვენგან გარკვეული პასუხი მივიღო.

ილია

შეიძლება მე ვლადიმერის მეგობარი ვიყო, მაგრამ ეს რა მოსატანია, როდესაც...

ლენა

როდესაც?..

ილია

სიყვარული იტერს ადგილს.

ლენა

(შეაჩერდება ანთხული და მისისხნე სახით) სიყვარული?!.

ილია

(შემკრთავი კილოთი) თქვენი კილო და სახის გამომეტყველება მე იძულებულს მყოფს წმინდა გრძობა არ გაგიმელავნოთ.

ლენა

სიყვარული... წმინდა გრძობა... რა მშვენიერი, წარმტაცი ნიღაბია გაქნილ ხელოვანის გასამშვენიერებლად.

ილია

თქვენ ვერ აფასებთ მოვლენას.

ლენა

(მტკიცედ) კმარა! გრცხვენოდეს და ოდესმე მაინც იგრძენით სიწითლე, რომ ჩემს დევნილ ცხოვრებას გახრწნილ მიზნებით უპასუხებთ.

ილია

ლენა, თქვენ ცდებით...

ლენა

ალბათ ძლიერ დარწმუნდი იმაში, რომ თქვენი არა ჩვეულებრივი სიღარბაისლე თვალებს ამიხვევდა.

ილია

ამ შემთხვევაში...

ლენა

თქვენმა მეგობარმა ხომ ჩამიკლა სიცოცხლის აზრი, თქვენც უთანაგრძობთ, გინდათ ჩემი სიამპარტავნეც მჩვარათ გაიხადოთ... შესდექით... აქამდინ მაინც ვერ მიაღწევთ.

- ილია** (უხერხულ მდგომარეობაში) ლენა, მე თქვენ მეტის-მეტად მამოცილებთ, შეიძლება ამის მიზეზი აღელვება იყოს?
- ლენა** დამშვიდებული ბრძანდებოდეთ, მე აღელვება გონების არ მიბნევს.
- ილია** მაშ, რა საბუთით მაყენებთ ასეთს შეურაცხყოფას?
- ლენა** საბუთი?! გეშინიათ, რომ ოფიციალურ პასუხისგებაში არ მიგცეთ?
- ილია** პასუხის გება სხვა გვარიც შეიძლება.
- ლენა** რასაკვირველია, ესეც იცით, თუმც სავალდებულო არ არის. მე მინდა გავიგო: რამ გაიძულათ სააგარაკოთ წამოსულიყავით?
- ილია** თქვენი აზრით, თქვენმა გრძნობამ არა?
- ლენა** ახსენით.
- ილია** გმადლობთ, მე კი არ მეგონა, თუ ასეთი შეხედულება ქონდათ გჩემზე.
- ლენა** მართალია... ძალიან ძნელია გამოვიცნოს ადამიანი, სად იწყებით და სად თავდებით, მაგრამ ჩემთან ალბათ სწორი მიზან-სცენები არ დაგირჩათ.
- ილია** მე თქვენთვის ძალა არ დამიტანებია.
- ლენა** აჰა მართლა შეგიძლიათ დაამშვიდოთ სინიღისი, ვითომც ზნეობრივი დასაყრდნობი დაგრჩენიათ. მაგრამ თუ მოუხეშავი ადამიანი ასეთს შემთხვევაში ფიზიკურ ძალას მიმართავს და გამხეცდება, ამას თქვენ ვითომ უფრო „პატიოსნურ“ ფორმებით აკეთებთ, მიზანი კი ორივე შემთხვევაში ერთი და იგივეა.
- ილია** ბოდიშს ვიხდი, მე ვგრძნობ, რომ დამნაშავე ვარ თქვენს წინაშე. ეხლა გთხოვთ ჩემი წერილები დამიბრუნოთ. ვლადიმერმა რომ ნახოს, არ არის კარგი.
- ლენა** დამშვიდებული ბრძანდებოდეთ. მე დრამების თამაშს არ ვარ ჩვეული. თქვენს წერილებს მიღების თანვე ვხევი. შეგიძლიათ ვლადიმერს პირნათლად შეხვდეთ (ჯენა ზანს რეკავს. შემოდის მსახურა).
- მსახური** რას მიბრძანებთ?
- ლენა** წყალი მომიტანე.
- მსახური** ამ წუთს (გადას).
- ილია** წავალ, ვლადიმერს მოვინახავ. ლენა, გთხოვთ ყველაფერი დაივიწყოთ.
- ლენა** არ მოგაგონებთ, დამშვიდებული ბრძანდებოდეთ.
- ილია** გარწმუნებთ, ასეთი შემთხვევა არ განმეორდება ჩემ მხრივ. საკმარისი სიწითლე ვიგრძენი.
- ლენა** მე შენდობას არ გთხოვთ.
- ილია** ვეცდები შეცდომა მომავალში გულწრფელ მეგობრობაზე გადავიტანო.

- ლენა** (დომილით) კარგ საფუძველზე წარმოიშვა (ილას გადის. შემადის მსახური).
- მსახური** (შემაქვს წყალი) ინებეთ.
- ლენა** (წყალს დააქვს) შენ დიდი ხანია აქ მსახურობ?
- მსახური** ხუთი თვე იქნება.
- ლენა** (ფანჯარას გააღებს) აი იქ, მთის ფერდობზე რომ ხალხი სჩანს, რა შემთხვევაა იქ.
- მსახური** აი იქ, პირდაპირ, არა?
- ლენა** მარჯვნივ.
- მსახური** როგორც მოგახსენებენ, ვილაც მუშა მომკვდარა. ამხანაგებში ცნობილი ყოფილა, პატივის ცემით ასვენებენ.
- ლენა** სახელი და გვარი არ იცი?
- მსახური** თუ გნებავთ, გავიგებთ.
- ლენა** კარგი, არ არის საჭირო.
- მსახური** სხვას ხომ არაფერს მიბრძანებთ?
- ლენა** არაფერს, წადი. (მსახური გადის. ჟენა თათხს ალაგებს, აიღებს ვლადიმერის ჰალტს, ჯიბიდან კანფერტი გადმოფარდება, ჟენა კანფერტს აიღებს, კითხულობს) № 14, ოლიას. მარტო სახელი, ეს ხომ ოლიას და არის... დაბეჭდილია. გახსნა ხომ უზნეობა იქნება? (დაფიქრდება), არა, ზოგჯერ ეჭვი გზის მანათობელია, გასაკვირვი არ იქნება. (კანფერტს სსნას, სხე უფითრდება, კითხულობს ლექვით). ჩემო ძვირფასო ოლია! ჩვენი თავისუფალი ტრფიალის დრო დადგა. თქვენი ძმის რჩევით ლენა სააგარაკოთ მიმყავს. ილიაც, როგორც თვითონ მითხრა, ამ სეზონზე აგარაკზე დაჩება, ლენამ რომ ეჭვი არ აიღოს, დრო გამოშვებით ვინახულვებ. მეტი დრო შენთან ვიქნები, თუ ლენას ავადმყოფობამ უმატა, მაშინ ჩვენი შეერთების კითხვა გადაწყვეტილი იქნება. აზრად მაქვს, ლენას ავადმყოფობა მოვიმიზეზო და კიდევ გავეყარო მას; შემდეგ უშიშრად ჩავეკვრებით ერთი მეორეს. შენი სულის ნახევარი ვლადიმერი. (ჟენა დიდხანს კანინდება სდგას) შენი სულის მეორე ნახევარი... ბედის საშინელი დაცინვა... საწყალი ლენა... როგორ მოსტყვილდი... სადა ხარ... (ორგულდო მიმავალებს თვალებს სეკლით მაცუფი) სადა ვარ... ღმერთო, როგორ დაცალიერდა ყველაფერი, ნუ თუ ეს არის აღტაცებული ოცნების ნაყოფი. (შორიდან ისმის ორკესტრის სამგლოფიარო მარში) რა ბედნიერია ის მუშა, პატივს სცემენ. როგორ გაქრა სიყრმის აღმადრენა (სეკლით კავდიება. ზაუსა. მუსიკა სწყდება, ისმის ვლადიმერის ხმა კულისებიდან).

- ვლად. აბა, ილია, ჩემს მოსვლამდინ არ მომიწყინო სტუმრები. მაქ სჯობს ხის ძირში (შემოდის სტენასე) აბა, ლენა, წამოდი ძველი მეგობრები შესტუმრენ (აქნა ჩუმად დგას) რაშია, ლენა, საქმე? ნუ თუ კიდევ გაბუტული ხარ? აუტანელია!..
- ლენა მართალია, ვლადიმერ, აუტანელია, რადგანაც შენი სულის მეორე ნახევარი აქ არ არის.
- ვლად. რა არის, რას ლაპარაკობ?
- ლენა ასე სჯობს, ვლადიმერ, მე ნებას გაძლევ... ისარგებლე უშიშრად, „უშიშრად“... „ჩემი ავადმყოფობით“... წადი... ოლია გიცდის.
- ვლად. ვინ ოლია?!
- ლენა მე აღარ ვარსებობ შენთვის, ალბათ ასე უნდა მომხდარიყო.
- ვლად. შენ, ლენა, ეკვით ხარ ავად... სტუმრები გვიცდიან.
- ლენა (წერადს მისცემს) ეკვი... კარგი იყო გაფრთხილებულიყავი, შეგეძლო ორკოფობა ზოლომდინ შეგენარჩუნებინა.
- ვლად. (წერადს დასჯეს და ხელში დაშუქნას) ლენა... ეს...
- ლენა სიტყვები ამის შემდეგ აღარ არსებობს (შემოდის ილია).
- ილია ვლადიმერ, ჩვენ მოვეწყვეთ, გიცდით, ლენა, თქვენ?
- ვლად. ამ წუთს... ლენა, წამოდი ყველაფერი სისულელეა (გადის)
- ილია ლენა, ისევ გაჯავრებული, ნუ თუ... ასე გაწყენიეთ?
- ლენა დვთის გულისათვის... მომასვენეთ!..
- ილია ბოდიშს ვიხდი (გადის).
- ლენა (ზაუს) რა მალე შემოკლდა ცხროვრების გზა (ხამჯდება, თავს ხელებზე დაიყრდნობს. კულისებიდან ისმის სიმჟვრე).
- „ტურთავ, ტურთ რას უყურებრებ,
შოაცურე ჩვენსკენ ნავი.
ერთად დავსხდეთ და უყუროთ!..“
- ჩემი ყოფნის ნავი უკვე ჩაიძირა...
ისმის მუსიკის სამეგლოფიას (ნა) რა კარგია სიკვდილი... მიასვენებენ...
აქნა ისმენს მუსიკის ხმას და იცნებდება, რაც მუსიკა შეწყდება, აუარდება ქვითანი, ამ დროს შემოდის ლეო. აქნას რამ დაინახავს ამ მდგომარეობაში, გაჩერდება) „რა კარგი იყო, როცა ძონძებ ქვეშ ყვაოდა გული,“ მხოლოდ ეს სიტყვები დამარჩენ... „და ბრძოლისა ქარიშხალში სიყვარული დამარხული...“ მე დამნაშავე ვარ, ლეო, დავიბენ...
(შეკრთება, შივა აქნასთან ახლო) ლენა!
(რაც ლეოს დაინახავს, თავს ახლო უჯვრის) ლეო... აქ... მოჩვენება ხარ თუ...
გამარჯვება, ლენა, ჩემს სახელს ახსენებდი... იქნებ მომესმა...
შენს სახელს... არ ვიცი...
არ შეგეძლო არ მოვსულიყავი, თუმცა არ მინდოდა... აუტანელია, როცა აქ მხიარულება და სიმღერა...
- ლემ
- ლენა
- ლემ
- ლენა
- ლემ

- ლენა** მომიტოვე... ლენა აღარ არსებობს, ის ყველამ უარყო, მე მარტო ვედი, განწირული დავრჩი... მამა ჩემიც მომაშორეთ... არავის ვახსოვარ!
- ლეო** მე არ გასამართლებ, ლენა. მხოლოდ გვინდოდა გაგვეგონა შენი ხმა პირველად და უკანასკნელად და ყველაფერი გათავდებოდა.
- ლენა** უკანასკნელად... ყველა...
- ლეო** მითხარი, ლენა, რამე დაგიხშო ერთ ღროს მოსიყვარულე გული, რომ მამის სახე ამოირეცხე იქედან.
- ლენა** არა, ლეო, მამა-ჩემი როცა ჩემთან იყო ბევრჯერ მის გულზე ცრემლები მიდვრია... უარყოფილი მასში ვპოვებდი სულის დასაყრდნობს, მაგრამ სანდრომ არ შემიბრალა... წამართვა უკანასკნელი ნუგეში...
- ლეო** საკვირველია, ლენა, მამა ასე გიყვარდა და მის გაცივებულ სახეს უკანასკნელად...
- ლენა** რა სტჰეი, ლეო?!
- ლეო** მამა-შენი გარდაიცვალა, ხომ გაიგონე სამგლოვიარო მუსიკა?
- ლენა** როგორ! მამა გარდაიცვალა, მოკვდა?! მას ასაფლავებენ! (ტარის. გულისხმობს ისმის სიმღერა).
- ლეო** ნუ თუ არ გაგიგია, ლენა?
- ლენა** ღმერთო... არ გამაგებინეს...
- ლეო** როგორ! ჩვენ გაცნობეთ.
- ლენა** (მიუბრუნდება სანდროს) ახ... დაჩუმდით, დაჩუმდით!! (შემოდის ფლადიპერი).
- ვლად.** რა არის, ლენა? (შესვდა ფლადიპერი) შენ აქ?..
- ლეო** ლენას რისთვის არ გააგებინეთ მამის გარდაცვალება?
- ვლად.** ახ, დამავიწყდა!.. ილია, გაჩუმდით! (გადას).
- (ფლადიპერი ჩვეთინებს, ისმის ზარის ხმა და ნეჯი გადამბა, ეს ფარდის ჩამოშვებაშია გრძელდება)
- ლეო** (გაიხედავს) ლენა, მამა მიასვენეს ეკლესიის გალავანში.
- ლენა** ასაფლავებენ...
- ლეო** (სევდიანათ გადას)
- ლენა** მამას ვეღარ ვნახავ... ყველა წავიდნენ... (მიუბრუნდება კარებს) მამა, მიუტევე განწირულ ლენას; შენთან იმარხება ჩემი სიცოცხლის გაუშლელი ყვავილი... ჩემი მომავალი... შენ იყავ, მამა, მწარე მარტოობის ღროს თავშესაფარი ჩემი დევნილი სულის... მე მრცხვენია... ვერ ვბედავ უარის მყოფელმა ახლოს მოგეკარო... მომიტევეთ... სანდრო... ლეო... დასაფლავეთ ლენაც, ... ისიც მოკვდა... აღარ არსებობს თქვეთვის... (ნელა და სუსტი ხმით ჩვეთინებს. ეკლესიის ზარი ნიშნად დასაფლავებისა ჩამოდენჯერმე მძიპედ დაიწყება. მას უერთდება მუსიკის და გადამბის ხმა).

(ფარდა ნელა ეშვება)

კ რ ი ტ ი კ ე ბ

პარ. ხუროძე

ემილ ვერჰარნი

5

ემილ ვერჰარნს თითქმის არც კი იცნობს ქართველი მკითხველი. მართალია ჩვენს ენაზე მოიპოვება ორიოდე მისი ნათარგმნი ლექსი, მაგრამ ისეთი დიდი მგოსნის გაცნობა, როგორც იყო ამ საშინელი ომის დროს ტრადიკულად დაღუპული ვერჰარნი, ყოველად შეუძლებელია.

ვერჰარნი საქვეყნოდ ცნობილი პოეტია; ის ისე დიდი და მიუწოდმელია, როგორც გიოტე, შექსპირი, დანტე, ტოლსტოი, ბაირონი, რუსთაველი. ვერჰარნის სახელი ისე ათრთოლებს ვეროპიელის გულს, როგორც დასახელებული საქვეყნო პოეტები. როგორც გიოტეს, შილლერის, ბაირონის და სხვათა სახელებთან შეკავშირებულია მთელი ლიტერატურული ეპოქა, ისე ვერჰარნის შემოქმედება ფარგლავს მსოფლიო პოეზიის ერთ-ერთ უშესანიშნავეს საფეხურს.

ვერჰარნის შემოქმედება ერთის მხრივ საზღვარს უდებს ძველი ქვეყნის ნაგრძობსა და ნაფიქრს და მეორეს მხრივ იწყებს ახალი ხანის, ახალი ცხოვრების ახალ შემოქმედებას. ემილ ვერჰარნი ერთის ხელით რომ ძველი, სხვების მიერ დაწყებული სურათი დაასრულა, მეორეთი ახლის ხატვას შეუდგა. და ეს ახლის ხატვა არ ყოფილა მდარე ნიჭის მდარე მუშაობა, ბოროტით ახალი გზის ძებნა. არა, ეს იყო დიდი ხელოვანის მიერ გენიალურად კალმის მოსმა და გენიოსის ინტუიციით ბრწყინვალე მომავლის განჭვრეტა. ერთის ფეხით ძველ ნიადაგზე მდგომი და მეორეთი მთელის არსებით ახლისკენ მიმართული მგოსანი, მთელის თავის მომჯადოვებელის შემოქმედებით ჯერ უცნობ და უნახავ მერმისისკენ მისწრაფის... აი ამიტომ ეძახიან ემილ ვერჰარნს „ხვალინდელი დღის“ მგოსანს, რომელმაც დღევანდელ ბურჟუაზიულ ქვეყანას „სულთათანა“ უმღერა და თან მთელ კაცობრიობას დაანახა მომავლის განთიადი.

ემილ ვერჰარნი იყო შვილი პატარა ნეიტრალური სახელმწიფოსი, რომლის სახელი მრავალ-ტანჯული ბელგიაა.

წარმოიდგინეთ პატარა, საქართველოს ოდენა ქვეყანა ნემეცთა ზღვის ნაპირას, განათლებულ ევროპის საუკეთესო ადგილს მოთავსებული. მისი მკვიდრნი თუ მეტი არა ორჯელ მაინც აღემატება ჩვენი სამშობლოს მცხოვრებთ. მთელი მხარე ფაბრიკა-ქარხნებითაა მოფენილი, ციური ღრუბლის ნაცვლად გამჟღავნებული

ტრუბების კვამლი ბურავს ცის კაბადონს. მზის სხივები კვამლის ხვეულში გაწონილი ეფინება მიდამოს. ფაბრიკების გვერდით ამართულია მონასტრები, ეკლესიები. ქარხანათა ზუზუნნი და ზარების რეკვა ხშირად მიაქვს-მოაქვს ზღვის ნიავს ნახევრად პროლეტარულ და ნახევრად კლერიკალურ ბელგიის კარ-მიდამოში. ქარხანა და მონასტერი, სახარება და ჩაქუჩი, პროლეტარი და ჩასუქებულ-გაპარსული ბერი—აი რა ახასიათებს ამ თავისებურ ქვეყანას, სადაც წარმტაცად არის ერთი მეორესთან გადახლართული ძველი და ახალი, დრო მოქმედი წარსული და მისს წიაღში აღმოცენებული ახალი.

აი ამ ბურუსიან და თითქოს მომაწყენელ ქვეყანაში გადადო თავი თავზე ძველმა და ახალმა; აი ამ ქვეყანაში, სადაც „ქვა-ნახშირია ყველაფრის ბატონი,“ დაეჯახა ერთი ეპოქა მეორეს. ცნობილ ისტორიკოსის სენიებოსის ცნობით 1831 წელს ბელგიის საგარეო ვაჭრობა უდრიდა 400 მილიონს, ხოლო 1890 წელს კი 6 მილიარდს. ვაჭრობა მრეწველობის ასეთი სწრაფი ზრდა ისტორიაში საკვირველებას შეადგენს. სწორეთ ამიტომ არის, რომ მონასტრის გვერდით ბელგიაში ქარხანა აზუზუნდა: ძველი ჯერ კიდევ არ დამარხულიყო და ახალი წამოიქიმა მის წინაშე. ამ პირობებში, რასაკვირველია, წამავალსა და მომავალს შორის სამკედრო სასიცოცხლო ბრძოლა უნდა გამართულიყო და ეს ასეც მოხდა. ახალი გრძნობისა და ფიქრის აკვნად შეიქნა არა პარიზი და არც ლონდონი, არც ნიუიორკი და არც ბერლინი, არამედ გატყვისფერებულ ცის გუმბათის ქვეშ ნესტიან ზღვის პირად მოთავსებული ანტვერპენი, რომლის ნავთ-საყუდარში პროლეტართა მოქანდაკემ, კონსტანტინე მენიემ აღმართა მოწიწების აღმძვრელი დიდებული ქანდაკება ნავთ-სადგურის მუშისა.

ბევრი შესანიშნავი ხელოვანი მისცა კაცობრიობას ამ პატარა ქვეყანამ, ბევრი საქვეყნოდ ცნობილი მწერლები დაბადა მან. სახელ განთქმული მორის მეტერლინკი ბელგიის შვილია, აქ გაიფურჩქნა მისი სევდიანი, მეოცნებე იისთვალა მუზა, მუზა დამფრთხალი, ნარნარი, გულის ამჩუყი და თან ღრმა, უსაზღვროთ ღრმა, თავჩაქნდრული. აქვე აწკრიალდა ვერჰარნის მეგრძოლი ქნარი, ქნარი იმედიანი, გამბედავი, მომქმედი და მომავლის მომღერალი; საკაცობრიო ოცნებით აღტაცებული, მსოფლიო განთიადზე მლაღადებელი. აქვე აამეტყველა პროლეტარულის ენით მარმარილო და ბრინჯაო კონსტანტინე მენიემ, რომელსაც ახლო მომავალში გავაცნობთ ჩვენს მკითხველებს.

ბ

ვერჰარნი დაიბადა დაბა სენ-ამანში, ანტვერპენის ახლო, 1855 წ. 21 მაისს. მამა-მისი იყო გვარიან შეძლებული მესაკუთრე, რომელიც საკუთარის ქონების შემოსავლით ირჩენდა თავს. ბიძია მისს ერბოს ქარხანა ჰქონდა. 14 წლის ემილი

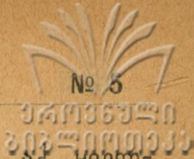
იეზუიტების კოლეჯში მიაბარეს სასწავლებლად. აქვე მის დროს სწავლობდა ბელგიის საქვეყნოდ ცნობილი ხელოვანი: როდენბახი, მორის მეტერლინი და შარლ ლერბერგი. ვერპარნი გაჯაცებული იყო შატო ბრიანის, ჰიუგოს და ლამარტინის რომანტიზმით. ეს რასაკვირველია, არ მოსწონდათ კოლეჯის სულიერი მამებს და რომანტიზმის კორიფებს გააფთრებით სდევნიდნენ. სულიერი მამების ცენზურამ, მისტიურმა კარ-მიდამომ, ჩაფიქრებულმა კედლებმა და მიბნელებულმა ყურეებმა შესაფერი შთაბეჭდილება დატოვეს ახალგაზრდა მეგონის სულსა და გულზე.

სასწავლებლის დასრულების შემდეგ მომავალმა პოეტმა განაცხადა, რომ მას სრულებითაც არ ებიტნავება ერბოს ქარხნის მემკვიდრე გახდეს, მან იურისტობა მოინდომა და ამ შიხნით შევიდა ლუვენის უნივერსიტეტში—კათოლიციზმის ბუდეში. აქ ის მონაწილეობას ღებულობს ატეისტების საწინააღმდეგოთ დაარსებულ ჟურნალში, რომლის სახელია „ქრისტეს გულისთვის.“ 1881 წ. ვერპარნი ცდილობს ვექილობას შეუდგეს, მაგრამ მალე ამ განზრახვას თავს ანებებს და შეუდგება ლიტერატურის სამსახურს.

იმ ხანებში ბელგიაში იყო მწერალთა წრე „ახალგაზრდა ბელგიის“ სახელით, რომელსაც თავის დროშაზე ნატურალიზმის პრინციპები ეწერა; აი ამ წრეს მიეკედლა ვერპარნი და მალე შესაფერი ადგილიც მოიპოვა იქ.

1883 წელს ვერპარნმა ცალკე წიგნათ გამოცა თავისი ნაწერები „ფლამანდიელების“ სათაურით. (ფლანდრია ბელგიის ერთ ნაწილს ეწოდება) მთელი წიგნი ნატურალისტურად იყო დაწერილი. „გლეხები“, „მეძროხე ქალები“ „რძით სავსე ძუძუებით მოღრუტუნე ლორები,“ „მსუქანი გავები,“ „ძროხის წველა,“ „გამობერილი ფაშვი“, — აი რა სიტყვები გხვდებათ ყოველ გვერდზე. ასეთ პროზაულ საგნებზე წერამ, რასაკვირველია, შეაშფოთა ძველი აკადემიური უკოლის წარმომადგენელთა დამჩავებული გემოვნება და ვერპარნიც უარყოფილ იქმნა, ზიზლით იხსენიებდა მას ძველი პარნასი. ყურებს თითებით იცავდნენ, რომ არაკეთილხმოვანი სიტყვები არ გაეგონათ, ცხვირზე ხელს იკიდებდნენ, რომ ცუდი სუნი არ სცემოდათ ვერპარნის ნაწერების კითხვის დროს. „ეგ ნეხვის რაფაელი მოგვევლინა,“ გაჰკიოდნენ ერთნი; „ისე გასქდა, როგორც ჩირქიანი მუწუკიო“ უმატებდნენ მეორენი.

ქეშმარიტად შეურაცხყოფილნი იყვნენ პარნასელები იქ, სადაც მათი მუზები ფერიებს აცხოვრებდნენ, ნატურალისტმა ვერპარნმა ძროხები და ხარები გამოარეკა, ტალახიანი და დამკლავებული მეძროხე ქალი წამოაპრძანა. ისინი, ძველები მზრუნველობით ვარცხნიდნენ და აღამაზებდნენ ცვილის აღამიანებს—ზრდილობიანათ, სათნოთ, კეთილგონებით, ვერპარნმა—ლოყებიანი, სახე გაუწყლილებულნი, თმა აბურძგნილნი, ჩვეულებრივი სიტყვებით მოლაპარაკენი. აქ სი-სკოცხლოე დულს და გადადულს, შეუჩერებლივ სცემს ცხოვრების მაჯა, ერთადაა

ათქვეფილი ლამაზი და ულამაზო, გულის ამრევი და დამატკობელი. აქ ყველგან ძალაა, ენერგია სჩქეფს, სიცოცხლე ფეთქს.

ვერჰარნი გამოდის ჯანსალი სხეულის მალმერთებლად, ხელუხლებელი ძალის გუნდრუკის მკმეველად, ბუნების სინამდვილის პოეტად, ცხოვრების სუნთქვის მგონსად. „ფლამანდიელები“ — ეს ახლად გაშლილი კოკობი ვარდია, რომელიც ერთიანად გიზიდავს და გაფრთოვანებს, გიღვიძებს სიცოცხლის ინსტიქტს და ერთიანად განახლებს. მომქმედნი პირნი აქ ნამდვილი ადამიანები არიან მთელის თავის ავ-კარგით, ქალი ქალს გავს, კაცი კაცს. არსად უიმედობა და მოღლილობა, დაღვრემილი სახე, უსასოო გამომეტყველება. პირიქით, ყველა მათ ძარღვში თავხედი სისხლი სჩქეფს, თავაშვებული ვნება ლელავს, მოზღვავებული ენერგია ვერ ეტევა კანში.

რასაკვირველია, რომ ყოველივე ეს ეჩოთირებოდა სისხლ გათეთრებულ პარნასს, გონიერებისა და ზომიერების ფარგლებში ჩაქედნილ აკადემიზმს, ადამიანების უსულ-გულო ჩონჩხად მხატვ მწერლებს. მათი ქალები ფერ მკრთალი იყვნენ, ლაჟვარდოვანის თვალებით, დალილინი, გამოფიტულნი, ჩამომქკნარნი... ვერჰარნის კი წითლად ლუოდენ, ვნებით ფეთქდენ, დამკლავებულნი იყვნენ, ოფლის სუნი ასლიოდათ, შაშხებს კრიდენ დაკოჭრებულის ხელებით...

8

მაგრამ დიდხანს არ შერჩა ვერჰარნი ნატურალიზმს, 1886 წლიდან მის შემოქმედებაში იწყება მეორე ხანა, რომელსაც აზის მისტიციზმისა და რელიგიურ ასკეტიზმის ბეჭედი. გასული საუკუნის ოთხმოცდაათიან წლებამდის მეორე ხანის ვერჰარნი მისტიციზმს შერჩა. ამ ხანებში იგი ავადმყოფობდა და საზოგადოდ ფიზიკურად შერყეული იყო. გრძნობდა, რომ სიკვდილი უახლოვდებოდა და მისი შინაგანი არსებაც შესაფერად შვირყა: „შიშმა და გაურკვეველობამ დაიუფლა იგი. აი ამ კრიზისის ხანაში გამოჩნდა ის გავლენა, რომელიც აღზრდის დროს მასზე მოახდინა კლერიკალურმა ბელგიამ თავის მონასტირებით, ბერებით და ზეცას აწვდილ ისრისებურ გუმბათიან ეკლესიებით. სთქვა თავისი სიტყვა იეზუიტმა აღმზრდელმა, წმ. ბარბარეს სახელობის კოლეჯმა, სადაც ვერჰარნი სწავლობდა. ამ დროს ის ხატავს მონასტრების ცხოვრებას, გამოყავს ტიპებად ბერები, რომლებსაც ამკობს ასეთის ეპიტეტებით: „გულუბრყვილო“ „მორწმუნე“, „თავმდაბალი“, „ეპიური“, და სხვა.

ვერჰარნის დიდი ნიქის დამახასიათებელ თვისებებს ჩვენ ამ კრიზისის ხანაშიც ვხედავთ. მის მიერ დახატული ბერების ტიპები უბრალო პორტრეტები კი არ არის, არამედ ერთგვარი განსაზოგადოებრივებული, სიმბოლოებათ ქცეული სახეებია. კათოლიკურ ბელგიას, რასაკვირველია, სიამოვნებდა, რომ მისი ყოფაცხოვრება ასე მიმზიდველად და ერთგვარის შარავანდელით შემოსილი გამოაქანდაკა დიდმა ხელოვანმა, ამიტომ იყო, რომ ვილაცამ ვერჰარნს „ბერების მგოსა-

ნი“ უწოდა, მაგრამ მართალი უნდა ითქვას, რომ ამაზე შეუფერებელი ვერჰარნისთვის ჯერ არავის უწოდებია, ვინაიდან ეს დიდი ნიჭის პატრონი კაცი, რომელშიაც ძალუმად სცემდა სიცოცხლის ინსტიქტი, მხოლოდ ცოტა ხნით დაიმორჩილა მისტიურმა სულიერმა განწყობილებამ, მონასტრების ყოფა-ცხოვრების მოჩვენებითმა იდეალიზაციამ. სულ ცოტა ხნის გატაცების შემდეგ ვერჰარნმა მონასტრის ყოფა-ცხოვრების სურათები ამავე მონასტრების ასაფეთქებლად იხმარა. მან შეუდარებლად გამოსახა მონასტრის მიბნელებულ ზღუდეებში ჩანშობილ სულის შეუდრეკელი ბრძოლა, შეუკავებელი ქართველი, „წითელი“ შენანიება. პოეტს აქვს პიესა „მონასტერი“, რომელშიც ჩვენ ვხედავთ არა მშვიდ, წყნარ, ღვთის მოსავ და მორწმუნე ბერებს, არამედ ნამდვილ რევოლიუციონერებს და მონასტრული ცხოვრების ძირიანათ შემრყევთ.

ამავე ბელგიის სასიქადულო შვილი მორის მეტერლინგი თავის „და ბეტრისეში“ გადახატავს ისეთ არსებას, რომელიც გაექცა მონასტერს, მაგრამ გადის დრო და მოთვინიერებული ისევ ბრუნდება მონასტერში. ვერაფერს ამის მაგარს ჩვენ ვერ ვხედავთ ვერჰარნის შემოქმედებაში. სიმბოლოდ ქცეული მისი ტიპები იბრძვიან არა იმისთვის, რომ დროებითი აჯანყების შემდეგ უკან დაბრუნდნ... არა, ვერჰარნი თავის მისტიკით უფრო მოჩვენებითი მეგობარი იყო კათოლიკე ბერების, სინამდვილეში კი მისებური ლახვარი მგონი არავის ჩაუკრავს კრელიკალიზმისთვის.

1887—88 და 90 წ. წ. ვერჰარნის სულიერი კრიზისი უადრესად ვითარდება. ამ დროს ის მთელის თავის არსებით დასტრიალებს საკუთარ პიროვნებას და პირად ტანჯვაში ეძიებს განსვენებას. „საკუთარი თავის ჯალათი შენვე იყავ, ნურავის ასიამოვნებ შენის წამებით“, — სწერს ის ამ დროს. თითქმის სულით ავადმყოფი მგოსანი სწერს ამ ხანებში: „მეც მოვითხოვ ჩემთვის ჩემს ეკლის გვირგვინს“-ო. ვერჰარნი ვერსად სანუგეშოს ვერა პოვებს, მისი გული გაყინულ სამარედ ქცეულა. ამ დროს გამოდის მისი კრებულები: „სალამოები“, „განადგურება“ და „შავი ჟინჯილები“, სადაც იგი პირადი ტანჯვის პოეტად მოგვევლინება. რამდენიმე ხნის შემდეგ ვერჰარნის ამ დროინდელი სულიერი განწყობილება ინგლისის დიდ მწერალს ოსკარ უაილდსაც ეწვია, ის სწერდა: „სიხარული მშვენიერ სულისთვის ტანჯვა არისო.“

თითქმის სასოწარკვეთილებამდე მისული ვერჰარნი გულ ამოსკვნილი სტირის „გაქრა, დაიღუპა წარმტაც იმედიანობის დრო.“ მას ეჩვენება „ტრაურის გოლგოთა, ჯვარს გაკრულ სალამოებით, ჰაეროვან ტანთსაცმელიდან სისხლათ მწრეტავი.“

მაგრამ გადის რამდენიმე წელი და ვერჰარნიც კვლავ გასწორდება წელში, ის მამაცურად შეაქცევს ზურგს განმანადგურებელ მისტიკას და მთელის თავის გატაცებით გადასცურავს სიხალისითა და ბრძოლის ტალღებით მფეთქავ ცხოვრე-

ბაში. ის მსწრაფლ „შთაინთქება ხალხში და იწყებს მისის სიკოცხლით“
 ბას.“ 1893 წ. გამოდის მისი „გაგიყვებული მინდვრები,“ 1895 წ.— „ბრქალე-
 ბიანი ქალაქი,“ 1896 წ.— „გამქრალი სოფლები“ და 1898 წ.— „განთიადზე.“

აი ამ უკანასკნელმა წიგნებმა გახადეს ვერჰარნი მსოფლიო მგოსნად, ამ
 წიგნებით შეიქნა მთელი ახალი ეპოქა მსოფლიო ლიტერატურაში.

დ

ვერჰარნის ნიქის ხელახალი აღორძინება და ფრთების გაშლა მკიდროთ
 არის შეკავშირებული მაშინდელი ბელგიის საზოგადოებრივ ცხოვრებასთან. ოთ-
 ხმოცდა-ათიან წლებში აქ იწყება მუშათა ფართო მოძრაობა, რომელიც ეკონო-
 მიურ მოთხოვნილებებთან ერთად აყენებს პოლიტიკურ საკითხებსაც—სახელ-
 ღობრ კონსტიტუციის გადასინჯვას. იმართება ჯერ უნახავი გრანდიოზული მა-
 ნიფესტაციები, მრავალ-რიცხოვანი მიტინგები, ლექციები. კლერიკალური ბელ-
 გია თრთის და ცახცახებს, დამფრთხალი ბურჟუაზია ყოფნა არ ყოფნის კითხვის
 წინაშე დგას.

ამ დროის ერთ-ერთ მოწოდებაში ეწერა: დადგა დრო, როდესაც უნდა ვა-
 ჩვენოთ მმართველებს, რომ ჩვენ არ გვინდა ჩვენს სამშობლოში ვიყოთ მარტო
 სახელდარ პირუტყვით და ზარბაზნის ხორცად. 1893 წ. მუშებმა მართლაც დიდი
 გამარჯვება მოიპოვეს. გუშინდელი მონა წელში გასწორდა და იმედიანად გაუ-
 სწორა თვალი მომავალს; ერთ დროს დაქსაქსული და დანცალკევებული, საკუ-
 თარი „მე-ს“ ნაჭუქში ჩამარხული და ყოველგვარ სოლიდარულ გრძობას მოკლე-
 ბული მუშა, დღეს ქვეყნის მომავალი ბატონ-პატრონის სახით გამოჩნდა; ის
 უკვე არ არის გუშინდელი კაცი, ის მთელის თავის არსებით „ხვალეს“ შესცქე-
 რის სახეში.

და ვერჰარნიც გაიტაცა ამ ძლიერმა სახალხო მოძრაობამ, ისიც მშრომე-
 ლებთან ერთად გახდა „ხვალის“ მგოსნად. გრანდიოზულმა დემოკრატიულმა მო-
 ძრაობამ თავისი სიტყვა სთქვა არა მარტო ეკონომიკაში და პოლიტიკაში, არა-
 მედ ხელოვნებაშიც. მოძრაობის ტალღა ძალუმად მიეჭრა ამპარტავან პარნასს და
 მძლავრად ააჟღერა მთელი ქვეყნის გულის ამთრთოლი ქნარი. 1892 წელს ბრიუ-
 სელის სახალხო სახლთან არსდება სოციალისტური სექცია, რომელშიც ვერჰარნი
 მუშაობს ვანდერველდესთან, დესტრესთან, ეკუდთან და სხვებთან. ესენი იქ მარ-
 თავენ ლექციებს, კონცერტებს, წარმოდგენებს. პირველად აქ ითამაშეს ვერჰარ-
 ნის „განთიადი“, რომლის პირველი მაყურებელნი იყვნენ მუშები.

ამ ხანებში ვერჰარნი ერთიანად ესისხლხორცება მუშათა მოძრაობას, უა-
 ხლოვდება მას და სავსებით იჟღინთება ქალაქური პოეზიით, ახალი, დღემდის
 უნახავის კულტურის ზეგავლენით. ის ხდება არა მარტო პრაქტიკულ მუშაკად,
 არამედ ახალი მოძრაობის ტალღები შეაქვს ხელოვნებაშიც. აი ამ დღიდან ხდება
 ვერჰარნი საქვეყნო პოეტად და მსოფლიო მოქალაქეთ ბრწყინვალე და გულის

წარმტაცი მომავალი,—აი მისი ქნარის მთავარი საგანი. ერთ დროს თითქოს შავი ვერპარნი, დღეს წითელი რევოლუციონერია. ამ დროს ის ქმნის „ამაფთქებელ ძალებს“, „ქალაქის სულსა და გულს“ და სხვა.

ამოძრავებულმა საზოგადოებრივმა ცხოვრებამ ვერპარნის არსებაში ნახა უღარესად მგრძნობიარე, ნიჭიერი და დიდი პირად გამოცდილება—განცდის მქონე მხატვარი. ბრიუსელი, პარიზი, ლონდონი, ბერლინი, მადრიდი, ჰენტი, მიუნქენი... ყველა ეს ქალაქები თავისი თვალით ენახა პოეტს, ეცხოვრა იქ და შევისხლხობორცებია მათი ავი და კარგი, შემოქმედება და პოეზია. ქალაქიდან ქალაქად ხეტიალმა ღრმად მგრძნობიარე მგოსანი ერთიანად გარდაქმნა და დააშორა სოფელურ, მონასტრებიან ბელგიას. ახალმა ტალღამ, რომელიც გამაცოცხლებლად მოველინა ამ ბერებით განაწამებ ქვეყანას, ერთიანად აიტაცა ხალხის საუკეთესო შვილი—ვერპარნი.

ამავე ხანაში ფრთა გაშალა დიდი მოქანდაკის კონსტანტინე მენიეს მძლავრმა ნიჭმა, რომელმაც ბრინჯაოს ენით ოსანა უგალობა ქვეყნის ქვაკუთხედს—შრომას: შექნა მჭედლის, მალაროს მუშის და სხვათა უკვდავი ქანდაკებანი. მუშათა მოქანდაკეს დიდებულ მენიეს ვერპარნმა უძღვნა აღტაცებული წერილი. აი რასა სწერს იგი აქ სხვათა შორის: „ეს სწორეთ იმ დროს იყო, როცა მუშათა საკითხებმა ბერძნულის ცეცხლივით იფეთქეს და როცა დემოკრატიულმა პარტიამ ბრიუსელში დიდი აქტიობა გამოიჩინა. მაგრამო,—დასძენს ვერპარნი,—მენიე არ იყო პროგრამული ნიჭი. ის არც არას მოითხოვს და თუ გნებავთ არც არაფერს ამტკიცებს. ის მხოლოდ მიმდინარე ჟამის გამომსახველია, ის გვიჩვენებს თუ რა აზრები და იდეები დაფარფატებს ამ წუთს ჰაერში“. ეგ სიტყვები სავსებით შეეფერება თითონ ვერპარნსაც, რომელიც, მართალია განსაზღვრული კლასის, სახელდობ, პროლეტარიატის სულის კვეთების მგოსანია, მაგრამ ამავე დროს მის შემოქმედებას სრულებით არ აზის სივიწროვისა და შემოფარგლულობის ბეჭედი. რუს პოეტის ვალერი ბრიუსოვის სიტყვით „ვერპარნმა ისე გააფართოვა პოეზიის სამფლობელო, რომ მთელი ქვეყანა ჩატია მასში. მისთვის არ არსებობს „პოეტური“ და „არა პოეტური“ სიუჟეტი. ყველაფერ იმას, რაც აღელვებს და აინტერესებს ადამიანს, ვერპარნი გაბედულად ხდის თავისი ქნარის საგნად და სქედს საკუთარ გრდემლზე მუსიკალურ ლექსად. მისი შემოქმედება უაღრესად სრულია. ის ამაყად უახლოვდება კაცობრიობისთვის ურთულეს საკითხებს და ცდილობს ეს სამარადისო და თან ყოველ დღიური კითხვები გადასქრას არა მეცნიერულის მეთოდით, არამედ ხელოვნურად.“ ამავე ბრიუსოვის აზრით ვერპარნამდის „არავის არ მოსვლია ფიქრად დიდი რომანი ლირიკულ ლექსამდე შეეკუმშა, ან და თუ შესაძლებელი იყო სოციალური კითხვების გიჟურ პოემებში გაუშუქება“.

9

ვერპარნის ქნარი ერთის მხრივ რომ აწმყოს დავალობს, მეორეს მხრივ მოვაჯალს უმღერის, დღევანდელი დღე და „ხვალე“—აი ის წრე, რომელშიც ტრია-

ლობს ამ დიდი შემოქმედის აზრი და გრძნობა. სინამდვილე და ოცნება, რომელიც ლიზმი და რომანტიზმი გულის და გონების წარმტაცად არის შეზავებული ვერპარნის შემოქმედებაში. დღევანდელი დღის სურათებთან ასახვის დროს ის არ არის მარტო უბრალო ფოტოგრაფი, ცხოვრების მემოტიანე, არა, ყოფა-ცხოვრების აღმწერთან ერთად ჩვენს წინ დგას ცხოვრების ფილოსოფოსი, რომელსაც ღრმად შეუვინა ყოველ დღიური ცხოვრების მიმდინარეობის დედა ძარღვი და ოსტატურადაც გვიშლის ამ დედა ბოძის სახეს. ვერპარნი არ არის ზეზეური მწერალი, კინემატოგრაფის ლენტისთვის მასალის დამგროვებელი; მარტო ამ გვარი მუშაობა არ აკმაყოფილებს მას, ის ყოველთვის იმას ცდილობს, რომ ყოველ დღიურ ფაქტებში დაგვანახოს დაფარული, მარადიული აზრი და მისწრაფება. უბრალო ცხოვრების უბრალო ფაქტები მას აყავს ერთგვარ პრინციპიალურ სიმალღემდე და მხატვრულ გასაზოგადოების მეთოდით შეიარაღებული, გვიხატავს სხვა და სხვა სიმბოლოებს, ყოველ დღიურ ცხოვრების უცვლელ და შემკვრებლობით სახეებს.

ვერპარნის რეალისტური ნიჭი იმავე დროს სიმბოლისტურიც არის, მაგრამ, როგორც ვხედავთ, ვერპარნის სიმბოლიზმი სრულებით არა გავს მეორე გვარ სიმბოლიზმს, რომლის წარმომადგენლებია ევროპაში ბოდლერი, ვერლენი, მეტერლინიკი და სხვა. რუსეთში ივანოვი, სოლგუბი და სხვა, ხოლო ჩვენში ყანწელები.

სად ტრიალებს დიდი პოეტის შემოქმედება, ვის და რას დაჰფარფატებს მისი მუხა? სოფელი და ქალაქი, — აი სად არის ვერპარნის სამოქმედო ასპარეზი.

ახალი ცხოვრებამ, ბურჟუაზიულმა ურთიერთობამ, ახალი ადგილები ამოიჩინა სამოქმედოთ, სოფელში ყოფნა მას არ შეუძლია. ამწვანელებული მიწდრების მაგიერ მისს სულსა და გულს ქვებით მოკირწლული ქუჩები იტაცებს, გადამაშულ მიდამოების სანაცვლოდ, დამტვერული ტროტუარები იზიდავს მას; სოფლის მიწყნარებულ შუკების მაგიერ მისი სული და გული აბობოქრებულ პროსპექტებისკენ არის მიქცეული. ქრება და იღუპება სოფლის იდილია, სოფლური პოეზია, მის ნაცვლოდ ქალაქის შემოქმედება გვევლინება, ახალი გრძნობა, ახალი აზრი.

ეს პროცესი საშინელის სისწრაფით დატრიალდა მთელს ბელგიაში, რომლის მრეწველობა, როგორც ზევით დავინახეთ, საოცარის სისწრაფით განვითარდა სულ მოკლე ხანში. დაცალიერდა სოფლები, გაპარტახდა და გაჩანაგდა მწვანით შემოსილი ველ-მინდორი, ახალი ცხოვრების მძლავრი ტალღები შეუბრალებლად მიერეკება საწყალ სუფთა ჰაერზე გაზრდილ სოფლელს ქალაქების მოწამლულ ჰაერისკენ, დახშულ სარდაფებისკენ. მწვავეა და ტრალიკული ეს პროცესი, რომელიც ბოლოს და ბოლოს, მართალია ახალ და პროგრესიულ ცხოვრებას ქმნის, მაგრამ იმავე დროს თანამედროვეთათვის, ამ მოძრაობაში მონაწილეთათვის, მწვავეა და ტკივილებით აღსავსე.

ყოველივე ეს შესანიშნავად დახატა ვერპარნმა. დაცალიერდა სოფლები, მოკვდა ოდესღაც ლამაზი და მიმზიდველი ცხოვრება. „სოფლები, ფერმები, ქოხები... ყველაფერი იღუპება, ყოველივე კვდება“, — აი როგორ კენესის პოეტი. ყველაფერი გავერანდა, მოისპო, შთაინთქა. „განადგურდა ამწვანებული ეზო-გარემო“, — აი რა ითქმის მოკლეთ.

სოფლური წისქვილები დაინგრა, მინდვრები დათალხულია, სამრეკველოები სდუმან, ირგვლივ სიღარიბე მეფობს, აუწერელი სიღატაკე. ერთ დროს სახელგანთქმული ფერმერ-მემამულის სახლკარი უპატრონობის გამო ღვება და ინგრევა, ნელ-ნელა ეთხოვება წუთი სოფელს. არც ბაღია, არც ეზო-გარემო, ყველაფერი მოსპობილი და გაპარტახებულია. სასახლის სახურავი ჩამონგრეულა, ჩამოშალა... და ყოველივე ამის სიმბოლოთ, გულის მომკვლელ გამოხატულებად დროთა ვითარებაში გაზრწნილ და დამპალ საძირკვლის წინ ჩონჩხივით ამართულა ზეცისკენ გატიტვლებული ხე, ფოთლებ გაძრცვნილი, მებისგან ტოტებ ჩამომტვრეული, დამღამობით ბუს გადმოსაძახებელი ბინა... ქეშმარიტად გულის გამგირავი სიმბოლოა!

სოფელი საშინელი სიღარიბისა და სიბნელის ბუდეა. სოფლებზე გაუნათლებელი, დამონებული და გონება დაჩლუნგებული არსებანი არსად ცხოვრობენ. აქ ყველა ძველი ჩვეულებისა და ტრადიციის მონაა. სოფლად ადამიანები ვერპარნის სიტყვით „შიშითა და ძრწოლით სცხოვრობენ“, „გამოყვეყნებულნი დაძრწიან“, იქ კეთილი და პატიოსანი აზრი თუ გრძნობა ვერ ხეირობს, „მინდვრები თითქოს გაგიჟებულნი არიან“, „კარ-მიდამო ვალიუტინაციებს შეუპყრია“ და ყოველივე ეს ღუპავს და სპობს ადამიანის პიროვნებას, აზრსა და ნების-ყოფას. „სასაფლაო ძვლებით არის მოფენილი“, შეუბრალებლად იღუპებიან ამ ბრძოლაში ადამიანები.

ეს საწყალი არსებანი, რომელთათვისაც მათ-და სატანჯველად განგებას მიუსჯია მათთვის ადამიანის სახის ტარება, ყველაფრის წინაშე თრთიან და ცახცახებენ, მათ ყველაფრის ეშინიათ — თავისიანისაც და გარეშისიც, სოფლისა და ქალაქისაც, იმ ქალაქის, რომელიც ყველაფრის მამსობ და განმანადგურებელ ვეშაპად მოველინა იდილიურ სოფელს. მოვიდა და კიდევ მოსპოიგი, შეუბრალებლად განადგურა და მკაცრის ხელით შეიერთა კიდევ.

გლახებს ეშინიათ ქალაქის, თავზარს სცემს მათ ეს ყვითელი ეშმაკი, მაგრამ რაღაც ფატლური ძალა მაინც არ ასვენებს მათ და ამ საშინელებისკენ მიერეკება. ვით თვალზე აბნეული ჩიტი მის და უნებურად ვარდება გველის დაღებულ ხახაში, ისე საბრალო გლახები შიშითა და თრთოლვით თავის ბედის მკრულავნი ბარბაცით მიეჭანებიან მათ დამღუპველ ქალაქისკენ. მიეჭანებიან მოუსვენებლივ, დიდი და პატარა, დღით და ღამით; გარბიან, მიჭრიან ეტლებით! თან მიაქვთ საოჯახო ნივთები: ტასტი და სკამი, ლოგინი და აკვანი; მიყავთ კატა, ღორი, გალიით ქათმები, მიჭრიკინობს ურემი, მიჩახახახებს დროგი.

ეგ მისწრაფება რაღაც შავ-ბედიით და აუცილებელია, ვერავინ აღუდგება ამ ტალღას წინ. „ქალაქისკენ, ქალაქისკენ“, გაჰკვივის სიმბოლიური სურათი ვერპარნის მიერ დახატული.

ბევრ მწერალს აუწერია სოფლის დაცალიერება და ახალი, ქალაქური ცხოვრების გაფუჩქვანა; ასეთ მწერლებათ ითვლებიან ავსტრიაში რო ზეგერი და ფრანკი, საფრანგეთში რენებაზენი, გერმანიაში—პალენცი, დიახ, ბევრი მწერლის ნიქს აღუნიშნავს ეს დიადი მოვლენა, მაგრამ არავის ისე არ გადმოუცია, როგორც ეს ვერპარნის ნიქმა მოიმოქმედა. ასე მოკლეთ, სიმბოლოებით და გასაზოგადოებით ჯერ არავის დაუხატავს სოფლური ცხოვრების დანგრევა და ამ ნგრევაზე აღმოცენებული საშინელი ტანჯვა და ტრაგედია. ის სურათი—სიმბოლოები, რომელიც ამ სფეროში ვერპარნმა შექმნა, ის განსაზოგადოებრივებული ხატებანი, რომელიც ბელგიელმა პოეტმა ასახა,—ყველა ქვეყნისთვის, სადაც კი კაპიტალიზმი შესულა, გასაგები და საკუთარია. შეიძლება სხვა და სხვა ერში ეს პროცესი სხვა და სხვანაირად ჩატარდეს გარეგნულის შეხედულობით, შეიძლება ფაქტები სხვა და სხვანაირად დალაგდეს, მაგრამ თვით ამ მოვლენებში და ყოველ დღიურ ფაქტებში ჩამარხული აზრი, უხილავთ მამოძრავებელი ძარღვი ყველგან და ყოველთვის ერთი და იგივეა, მუდამ ერთნაირი იქნება.

აი, ამიტომ ვამბობთ, რომ ვერპარნი მსოფლიო პოეტია, ინტერნაციონალური შემოქმედი. მართალია ის ბელგიელია და ამ ქვეყანამ მისს აღმაფრენას შესაფერი ბეჭედი დასვა, მაგრამ ამავე დროს ის მსოფლიო მოქალაქეც არის, ვინაიდან თავის სამშობლოში ნანახ მოვლენებში მან თავის მძლავრის ნიქის მეოხებით ისეთი კითხვები ამოიწრო, რომელიც ერთიანად აღელვებს ყველა ერს. აზრი ინტერნაციონალურია, ფორმა და მისი გამოსახვა კი წმინდა ნაციონალური. ბელგიურად ჩაცმულ-დახურული ვერპარნის მუზა, იმავე დროს მთელი ქვეყნის გრძნობისა და ფიქრის მატარებელიც არის.

ჯერ-ჯერობით რაცა ვსთქვით ამის მიხედვით ვერპარნი აწმყოს პოეტია, არსებული ცხოვრების მხატვარი და მისი შინაგანი აზრის გადმომცემია, გადმომცემი ღრმა და ორიგინალური, საქვეყნო ყურადღების დამამსახურებელი.

ახლა გავიცნოთ ვერპარნი, როგორც „ხვალინდელი დღის“ მგოსანი.

3

გაპროლეტარებული და ახლის ცხოვრების ეტლის მიერ გაჩანაგებული სოფლის გვერდით ვერპარნი ხატავს ახალი ცხოვრების ცენტრს—ქალაქს. სოფელი სასაფლაოებით არის მოჟენილი, მან უკვე ითამაშა თავისი როლი, სთქვა რაც უნდოდა ეთქვა, დღეს კი მის ადგილს ქალაქია გაბატონებული, აქ სცემს დღევანდელი ცხოვრების მაჯა, აქ ფეთქს სასიცოცხლო ენერგია. ამან, ამ „ყვითელმა ეშმაკმა“ შთანთქა სოფლები, მის გახურებულ მკლავებზე იხრაკება მრავალ ადამიანთა მსხვერპლი. დღევანდელი ქალაქი ძველი დროის კერპად მოგვევლინა, იმ კერპად, რომლის გავარდნებულ მკლავებზე მრავალ ადამიანთა გვაში დახრუკულა.

ვერჰარნის ლექსთა ერთ ციკლს „ცხოვრების სახეები“ ეწოდება, ეს წიგნი უმეტესად ქალაქის ცხოვრებას ხატავს. აქ მგოსანმა დავიხატა სხვათა შორის „მქედელი,“ ¹⁾ „ტრიბუნი,“ „ბანკირი“ ¹⁾, „აჯანყება,“ „ქალი გზა ჯვარედინზე“ და სხვა. ყველა ამ ტიპების შექმნის დროს ვერჰარნს უპირველეს ყოვლისა აინტერესებს არა მათი ყოველ დღიური პროზაული ცხოვრება, არა ის, რაც ყოველ წუთს შეგვიძლია თვალით დაინახოთ და სინემატოგრაფის ლენტზე გადავიტანოთ, არამედ სულ სხვა რაიმე, ამ ფაქტთა არსებაში ჩაფლული მარადიული აზრი ცხოვრების ცვალებადობისა. მისი მქედელი ერთის მხრივ რომ დღევანდელი დღის კაცია—მშრომელი, ხელებ დაკოჭრებული, გამურული—მეორეს მხრივ, რაც თავი და თავია, მომავლის ადამიანია, აწმყოზე ფეხებ მომაგრებული, ის მთელის თვის არსებით მომავლის ბურუსს მისჩგრებია, კითხვითი ნიშნი დგას მომავალ საუკუნეთა წინაშე და არწივისებურის გამომეტყველების პატრონი თავისი ბედის ამოკითხვას ცდილობს. მას შავი აწმყო აქვს, მისი ჩაქუჩი მძიმეზე მძიმეა, ხელები და წვერ-ულვაში ნაპერწკლებმა შეუტრუსა, მაგრამ ბედს მაინც არ ემონება, ქედს არ იხრის ცხოვრების სისაძაგლის წინაშე და შეუდრკელად უპირებს ბედს შებმას. მქედელს სწამს, რომ მარტო იგი არ არის ასეთ მდგომარეობაში. ის მარტო არ დგას ბრძოლის ველზე, მას გვერდს უმშვენებს მასავით მშრომელთა უთვალავი არმია, რომელიც პირველ შეძახებისთანვე „ამოიციანებს ყველა ამოციანებს.“ ვერჰარნის მქედელი კოლექტიურად მგრძნობი არსებაა, მისი სული და გული შეუჩერებლივ სცემს სხვებთან ერთად. ის ჟამს ელის, ჟამს საერთო ყიჟინისას, კოლექტიურ ამოძრავებისას. მანამდე კი „დღიდან დღე, წლიდან წლამდე, შეუსვენებლივ სქედს რკინას საღდაც ქალაქის განაპირას მოთავსებულ მიბნელებულ ნესტიან სამქედლოში, საიდანაც რწმენითა და იმედით აღსავსე ჩაპყურებს თვალბში მომავალ საუკუნეთა გრეხილს.“

მქედელი სიმბოლიური ფიგურაა, იქ გაზოგადოებული ტიპია. მწერლის სილიადე, სხვათა შორის იმითაც გაიზომება, თუ რა გვარ მოვლენებს ხატავს იგი. დიდი მწერალი, გენიოსი შემოქმედი ყოველთვის განსაზოგადოებრივებისკენ მიილტვის. მსგავსად მეცნიერებისა, რომელიც რამდენიმე ფაქტის მიხედვით გამოიტანს ამა თუ დასკვნას, კანონს, დიდი მგოსანიც ცხოვრების სურათების აღნუსხვით აკეთებს ერთგვარ მხატვრულ დასკვნებს, ქმნის ტიპს, სიმბოლოს.

როგორც უკვე დავინახეთ, ვერჰარნი ყოველთვის ასეთ სიმბოლისტად გვევლინება. ასეთის მეთოდით დავვისურათა მან სოფელი და ასეთნაირათვე გვიხატავს ქალაქსაც. მქედლივით სიმბოლიურია მისი „ბანკირიც,“ რომლის კაპიტალი მთელ ქვეყანაზედ დაბანდებულა და მთელ მსოფლიოს სისხლსა სწოვს. თვითონ ბანკირი რაღაც საშინელ, უძლველ და ყველაფრის დამმორჩალებელ არსებად გვიდგება თვალწინ. „სახე მოღუშული, მკაცრი, გამომეტყველება გაქვავებული, ცოტათი მოხრილი ზის იგი გახუნებულ სვარძელში და სწერს, აჩქარებით სწერს ქალაღდებით დატვირთულ მაგიდაზე. „ის თავის მაგიდას უზის, მაგრამ აზრით მთელი ქვეყნის გარშემო ტრიალებს: ინდოეთის ოკეანე, ჩინეთის

1) ეს ორი ლექსი ქართულადაც არის ნათარგმნი.

ნავთსადგურები, ბატავია, კოლომბო და კააშტოტი; თვალწინ ეხატება უღანბო-
ბში მის მიერ გაყვანილი რკინის გზები, სადგურები, მთელი ევროპა მისი კანტო-
რებით არის მოფენილი, ნავთის შადრევნები მის გასამდიდრებლად გადმოსჩქეფენ
მისი ძლიერების წინაშე თრთიან ძლიერნი ამა ქვეყნისანი, მას თაყვანსა სცემენ
სამეფო ტახტები, მდიდარი და ღარიბი. ზღაპრული არსება, ჩვენი დევ-გმირი
იბრძვის განუწყვეტლივ, შეუჩერებლივ, იბრძვის უთოფოდ, უკვალოდ, მკვდარი
ციფრების კბილები შეუჩერებლივ ღრღნის მარადიულ ამოცანებს. "ბანკი-
რის ძალა დღე და დღე იზრდება, ჰქუხს, ვით ნიაგარის წყალვარდნილი, იქლინ-
თება მთელ ქვეყნის სიმდიდრით, მსოფლიოს ოქრო შეუჩერებლივ მიცოცავს მი-
სი გაუმძღარი ჯიბისკენ. ხალხი კიდევ სწყევლის და კიდევ შენატრის მას, ყო-
ველივე მის წინაშე ცახცახებს. ბანკირი არავის არ ინდობს, ის უკანასკნელ გროშ-
საც კი ამოაცლის ღარიბ-ღატაკს, ბედნიერებს აუბედურებს, აშენებულს ანგრევს
და თავის ნებაზე აშენებს. თითონ ის უსულგულო მანქანას გაგს, უგრძნობს, უფ-
ნებოს, მან არ იცის რა არის სიხარული, მოწყენა, ის მუდამ ჟამს ერთია, ერთის
გრძნობით, ერთის გამომეტყველებით. ბანკირი ჩუმად ზის თავის კაბინეტში, მაგ-
რამ ამავე დროს მთელ ქვეყანას ატრიალებს თავის ნებაზე: მისი სურვილის თა-
ნახმად იმართება ომები, ემზობა მეფეთა ტახტები, იღვრება ცრემლთა ნაკადუ-
ლები. ის ნელა, გაქვავებულის სახით შეჰყურებს მთელ ქვეყანას და თავის ნე-
ბის მიხედვით უნდა გადასჭრას ყველა თავსამტვრევი, საუკუნეთა განმავლობაში
გადაუჭრელი კითხვები.

ასეთია ის შემკრებლობითი ტიპი, რომელიც ერთგვარ სიმბოლოდ დაგვიხა-
ტა ჰენიოსის ნიჭმა.

სოფლის მაგიერ გაბატონებული ქალაქი საშინელი რამ არის, ერთის მხრივ
ის „ყვითელი ეშმაკის“ სახეს ატარებს, სპობს ყველაფერს, არავის უბრუნებს,
„იღუპება და სხვასაც ღუპავს,“ „იხრწება და სხვასაც ხრწის.“ ქალაქის ამ დამ-
ღუპველ და გამხრწნელ მხარის განსაზოგადოება ვერჰარნმა სხვათა შორის გვა-
ჩვენა ლექსში: „ქალი გზა ჯვარედინზე“. ეს ქალი კაპიტალიზმის ცოცხალი
მსხვერპლია, მან შეიწირა მისი უმანკოება, სინიდისი და პატოხნება; წაართვა
ყოველივე ადამიანური და თანაც მისი შეუბრალებლობა იქამდის მიდის, რომ
უბედურ არსებას სიკვდილიც არ აღირსა; არა, ის აცოცხლებს მას და თანაც მუ-
დამ ჟამს კლავს, სპობს. უბედური არსება თითონ გაუხდა თავისივე თავს ჯალა-
თად, მისი სული და გული მისივე არსების საწამებელი ეშაფოტია, მისივე გი-
ლიოტინა, გილიოტინა მუდმივი, გაუთავებელი. და ქალიც გამწარებულია, ის
თითქოს ვნება გაგიჟებული ელის „იმას, ვისაც მისი მოხვევა და ალერსი უნდა,“
მოუთმენლად ელის, რათა გიჟურად ჩაიკრას გულში, „დაიღუპოს და ისიც და-
ღუპოს.“ აი ამიტომ დგას იგი გზა-ჯვარედინზე და გამწარებულის გამომეტყვე-
ლებით ელის თავის მსხვერპლს.

♀

ქალაქი არ არის მარტო საშინელებათა ბუდე, ყოველგვარ სიკეთისა და წინ-
სვლის სამარე. მართალია ბევრ რამეში საშინელია იგი, მომსპობი და განმანად-

გურბელი ძალის მატარებელია, მაგრამ იმავე დროს მის წიაღში ინახუდება „მოღრესიული ძალაც“. უბედურებისა და ტანჯვა-წამების გვერდით ბედნიერების ძარღვიც ფეთქს. დამანგრეველ ძალის გვერდით ამაღორძინებელი ენერგია გროვდება. ქალაქი არ ცხოვრობს მარტო დღევანდელის დღით, დღევანდელის საშინელებით. არა, ის ამავე დროს ბრწყინვალე მომავლის თავდებსაც თან ატარებს, თან ზრდის და ფუჩქნის განახლების ძალას, მთელი ქვეყნის გამამბენძიერებელ ნაკადულს. უსულგულო ბანკირის გვერდით იზრდება მეორე ძალა, რომელიც, მართალია, თრთის და კანკალებს ბანკირის ძლევა-მოსილობის წინაშე, თითქოს სამუდამოდ დამონებია მას, მაგრამ ეს მხოლოდ მოჩვენებითია, გარედან სჩანს. ბანკირი არც ისე უზრუნველყოფილია, როგორც მას გონია, მისი მომავალი არც ისე ბრწყინვალე და უძლეველი იქნება, როგორც ეს დღეს არის და როგორც ეს მას ესახება. ბანკირის „ნიაგარისებურ წინსვლას“ წინ უდგება არა ნაკლებ ძლიერი ძალა, რომელიც დამხობას უქადის მას. გახუნებულ სავარძელში მოკალათებულ და ჩოთქების მორახუნე ბანკირს ტყვილა გონია, რომ მთელი მსოფლიო სამუდამოდ დაემონა მას და უხმოდ გაინართხა მის წინაშე. არა, ეს ასე არ არის. აი რას ამბობს ვერჰარნი „აჯანყებაში“.

აღსდგა ქუჩა, ერთ წამს დადგა ბექების ზღვები, ხელების ოკეანეები, თავების თვალ უწვდენელი მგორავი ტალღები. მოდის, მობობოქრებს ბრბო უძლეველი, შურისძიებით აღვისილი. ანგრევს ყოველივეს, არ ინდობს არაფერს: სახლებს, კოშკებს. ზანზარებს ძველი ქვეყანა, ემხოზა ბანკირის სამფლობელო, ცეცხლის ალი ნთქავს საანგარიშო წიგნებს, ილეწება კარები, ფრიალებს წითელი დროშები. დაქრის ცელ მოღერებული სიკვდილი, არ ინდობს გუშინდელ მეფეებს, აღსდგა დამონებული და მტვერ წაყრილი ხალხი, ის ხალხი, რომელსაც აგრე შეუბრალებლად გამოსწოვა ქალაქმა სასიცოცხლო წვენი, დაატოვებინა მშობლიურ საფლების კარ-მიდამო და აქ ჩამორეკა შიმშილით დასახოცად, უსუფთაო ჰაერში ჩასაღრჩობად. კლავენ, მაგრამ ამავე დროს ქმნიან და აშენებენ, ანგრევენ, მაგრამ ამავე დროს ახალს აგებენ. ბანკირი კიდევ ცდილობს გადარჩენას და მისი მთავრობაც ბრბოს ტყვიებს უშენს. ეცემიან ტყვიებით დაცხრილულნი, ქუჩა სისხლით იღებება, მაგრამ აჯანყება მაინც არ ცხრება, წმიდა შურის ძიება შეუჩერებლივ ბობოქრობს.

ამავე ბრბოში ქექს და ჰქუხს მგონის მიერ შექმნილი ტრიბუნი, რომელიც თავისი აღმაფრენა და აღფრთოვანება, გიჟური ლტოლვა და რკინისებური ენერგია მთელ ხალხს შეუერთა, მის არსებაში გაითქვიფა, აერია, ჩაესხა. ის ამავე ხალხის შვილია, სისხლი სისხლთაგანი და ხორცი ხორცთაგანი. ბავშობა მტერიან ტროტუარებზე გაატარა, აღიზარდა ქალაქის განაპირას, სადაც ყველა მონები იყვნენ, „თავ დახრილნი, მტვერ წაყრილნი“. პატარაობიდანვე შრომობდა, მუდამ დაღვრემილ და წელში მოხრილ სახეებს ნახულობდა, ყოველ დღე მასთან ერთად სუფრას უჯდებოდა გაკვირება და სიღარბე. ასე აღიზარდნ მისი წინაპრები, ასე იზრდებიან მისი ტოლნიც. შავ მდინარესავით მოღვივლივებს მისი წარსული, შავად მიტბორავს მისი აწმყო. სანამდის, სანამდის?! მაგრამ ის უცებ

გასწორდა წელში, თვალი გაუსწორა მძლევა-მძლე ბატონს და მისს ყიჟინს ხმა გასცა მთელმა მიდამომ, მისებრ ტანჯულთა და წამებულთა გროვამ. „და მუშტებ მომართული შავი ზედის წინაშე ოქროს ფასადს ფასადზე ამოხოს“... მიდის, მიდის შეუდრკელი, ყველაფერს ანგრევს და იმორჩილებს. მისი სიტყვა შეკრულ ისართა კონაა, ბასრია, დაუნდობელი, დამშხამავი. გულის წყრომა და რისხვა, სიყვარული და სათნოება,—აი რა არის არეული ერთი მეორეში მის სიტყვებში. ტრიბუნნი არ არის მარტო დამანგრეველი ძალა, ის ამავე დროს ახალსაც ქმნის ძველის ადგილს, სიძულვილის გვერდით სიყვარულს ამიფებს, კბილთა ღრქენის მეზობლად ბედნიერების წყაროს აჩქეფებს. ტრიბუნის ხმა მთელ ქვეყანას ათრთოლებს, თითქოს ყველა მოელოდა მისი სულის აღტყინებას და ენის ამეტყველებას, მას შეჰხარინ, გუნდრუკს უკმევინ. „ის საშინელება, ბოროტება, სიკვდილი და სისხლია! ის მშვიდობიანობაა, წეს-რიგი, ძალა და სიყვარულია“. სიკვდილია ძველისთვის, სიცოცხლე ახლისთვის, დამრღვეველი და ამრევია ბანკირთა სამეფოს, მომწესრიგებელი და დამამშვიდობებელია მშრომელთა კერის. ის, მსგავსათ გულ-გაყინულ ბანკირისა, სიმბოლიურ სახეთ დგას ქვეყნიერების გზა-ჯვარედინზე და ძველი ქვეყნის სვეტებზე ხელ მოხვეული ბიბლიურ სამსონივით, ძალუჟად არყევს მთელ ქვეყანას. „ყვითელი ეშმაკის“ განსახიერება ბანკირი და „წითელი შრომის“ ხატება ტრიბუნნი—აი ორი ქანდაკება, რომელიც დაჰყურებს თანამედროვე კაცობრიობას. პირველი დღევანდელი ძალაა, ძალა კონსერვატიული, ტრადიციული, მეორე ხვალისდელი დღის მგოსანია, ენერგიით მფეთქავი, უტრადიციო, რევოლუციონერი. პირველი ცდილობს ერთ ადგილზე აბრუნოს ისტორიის ბორბალი, მართალია ერთ დროს ამ ბორბალს ისიც წინ მიაგორებდა, მაგრამ ახლა კი, როცა გაბატონდა, წინ სვლის უნარი წაერთვა და დამბლა დაცემული დგას. სამაგიეროდ ამ ბორბალს პროლეტარი მისწვდა და საშინელის გრუხუნით ატრიალებს წინ წასასვლელად.

ასეთია ვერჰარნის მიერ გაშუქებული თანამედროვე ცხოვრება, აი ასე ჩიხედა მან მომავლის თვალში. ის სწერს ერთ ადგილას: „ამ ქალაქებში, სადაც წამდა-უწყუმ ინთება ხოლმე თვალის წარმტაცი ცეცხლები, ატირებული და აკრემლებული ბრბო ერთი ქუჩიდან მეორეს ასკდება; აი ამ ქალაქებში, რომელთაც ასე არყევს მოულოდნელი სისხლიანი აჯანყებები და ღამის საშინელებანი, აი აქ არის, რომ ჩემი სული და გული ცეცხლად ინთება, თრთის და დელავს, ფართოვდება და იზრდება“.

მგოსანი რომ აქ სრულ ქეშმარიტებას ღაღადებს, რომ მართლა იგი ცხოვრობს ქალაქის სურათებით, იტაცებს მისი კარგი, ზიზღს გვრის მისი საშინელება, ეს მან მშვენიერად გამოხაზა თავის ნაწერებში. არავის ისე არ უგრძნია ქალაქის პოეზია, როგორც ვერჰარნს, არც ერთ მგოსანს ისე არ განუჭვრეტია ქალაქური ურთიერთობის მომავალი სახე, როგორც ვერჰარნის გენიას.

ვერჰარნის გენიალური განჭვრეტის გვირგვინი მისი ღრამა „განთიადია“, რომელსაც ქვევით შევხებით, ახლა კი ორიოდ წამით შევჩერდებით მისს მეორე ღრამაზე „ელენე სპარტანელზე“.

თ

„ელენე სპარტანელი“ ვერპარნმა შექმნა 1908 წ.; ამ ნაწარმოებით ერთგვარად სრულდება და გვირგვინდება მისი შემოქმედება. მაგრამ ჩვენ მაინც ვფიქრობთ, რომ ბელგიელ მგოსნის შემოქმედებას მისი „განთიადი“ ადგამს გვირგვინს, ამიტომ გვინდა ჯერ „ელენე სპარტანელის“ მოკლედ განხილვა.

ელენე სპარტანელი ელინთა მშვენიერი ელენეა, რომლის ძიება, როგორც ვიცით, რაღაც კლასიურ მსვლელობად შექმნილა. ვერპარნამდის არსებული მშვენიერი ელენე ვნებათა ღელვის აღმძვრელი ქალია, ქალი პატრონი მშვენიერის სხეულისა, სისხლის ამღვრევი, გრძნობათა მოლიტინე. აი ამიტომ არის რომ მის გარშემო საშინელებანი დატრიალდება. მშვენიერი ელენე ბევრის თვალში ღღესაც ავხორცობის ემბლემაა, მისი მშვენიერების მოგონებისას ბევრს აუთამაშდება ხოლმე ქვენა, ცხოველური გრძნობები. ღღესაც ბევრი მგოსანი უვალობს მის მშვენიერ სხეულს. დიახ ასე უყურებდნენ ვერპარნის შემოქმედებითი ნიჭის დაკვესამდე, მაგრამ დიდებულმა პოეტმა, ვიტყვი ერთიანად იდეურმა შემოქმედმა—ამ ანტიურ ფორმულში სულ სხვა შინაარსი ჩადო, მისი სიმშვენიერე სულ სხვა გრძნობათა ასათამაშებლად გამოიყენა. სწორედ ამიტომ გამოუცვალა მან „მშვენიერ ელენეს“ ეს სახელი და „ელენე სპარტანელი“ უწოდა.

ამ დრამაში ერთის მხრივ ჩვენ ვხედავთ ელენე სპარტანელს და მეორეს მხრივ ხალხს; მთელი პიესის აზრი იმაში მდგომარეობს, რომ მშვენიერი ქალის სილამაზე მდაბალ ქვენა გრძნობებს კი არ იწვევს, არამედ ზეცისკენ მიაქანებს მაყურებელ მშრომელს და ფრთას ასხამს მის არსებაში ყოველგვარ კეთილშობილ გრძნობას და მისწრაფებას. ღღემდის მშვენიერი ელენეს სხეული ცხოველურ გრძნობებს უკიდებდა ცეცხლს და აღტაცების მიზანი მისი სხეულის დაპატრონება ყოფილა, ხოლო სულ სხვაა ვერპარნის ხელში, სულ სხვაფორმად გააშუქა დიდმა მგოსანმა უკვდავი სილამაზე, მისი ერთი ხილვა გმირულ გრძნობებს უღვიძებს ხალხს, ერთიანად გარდაქმნის და აღამაღლებს მას. დედებს ბავშვები აუყვანიათ და ელენეს სილამაზეს აჩვენებენ,—„ახსოვდეთ, რომ ოდესმე დაუნახავთო;“ ხალხში გაისმის: „ერთის შეხედვით ის გმირებს ქმნისო.“

ელენე სპარტანელის სილამაზე ბედნიერების ხილვაა ტვირთ მძიმეთა და მასწავლათათვის, წელში სწორდებიან დამონებული შრომის შვილები, სიხარული და აღტაცება ეუფლება მათ სულსა და გულს.

ელენეს ხორციელი სილამაზე რომელიმე ბურჟუას ქვენა გრძნობებს გაულიტინებს, ცხოველურის მიზნებით ააჩქეფებს მისს სისხლს, ხოლო უბრალო მუშა, მევენახე, სალოცავ ხატად იხდის მის წმინდა სახეს და შავი ცხოვრების უღლის წვევის დროს იმედის ვარსკვლავად ხატავს მას, იგონებს ქირსა და უბედურებაში, მისის მშვენიების მოგონებით იმსუბუქებს ცხოვრების ტვირთს.

ასე უყურებს საზოგადოდ სილამაზეს მშრომელი მასა, რომელიც მთელის თავის არსებით ჩაფლულია ცხოვრების ტალღებში, მას არ სცალია სქესობრივ გრძნობათა ხელოვნურად გასაღვივებლად, ყოველი მისი ნაბიჯი და მოქმედება ბუ-

ნებასთან არის შეთანხმებული, მისი კანონების მიხედვით მიმდინარეობს. გაბატონებულთ კი სულ სხვა ელფერი მისცეს ამ ბუნებრივ და შეუბღალავ გრძნობას; ქალისადმი ლტოლვილებას მათ თვალში პირადი გრძნობიერების ბეჭედი აზის. სულ სხვა ნაირის შეხედულობის არის, ვერჰარნის განქვრეტივით, მშრომელი ხალხი, რომელსაც სილამაზე საგმირო, რევოლუციონურ საქმეებისკენ იწვევს.

0

„განთიადი“ ვერჰარნის გენიალური შორს განქვრეტაა, მომავალ ბედის ტრიალის წიგნის გადაფურცვლაა. მას, ვინც მიუწვდომელის სინამდვილით და განსაზოგადოებრივების ნიჭით ასახა დანგრეულ სოფელთა ყოფა-ცხოვრება; ვინც იგრძნო მთელი დღევანდელი ცხოვრების მომავალი, მთელის არსებით შეედულა თანამედროვე ცხოვრების ფეთქას, მას ვიმეორებ, უსათუოდ უნდა გადაედგა ნაბიჯი ბნელით მოცულ მომავლისკენ, უნდა გაეშუქებია იგი თავისებურად. ეს ნაბიჯი მართლაც გადადგა ვერჰარნმა, მან გენიალურად განქვრიტა დღევანდელი ქალაქური ცხოვრების მომავალი და უდიდესი სიმბოლოებიც შექმნა დრამა „განთიადში.“

ამ დრამაში პირველ მომქმედ პირად დასახელებულია „ხალხი,“ შემდეგ კი მუშები, მათხოვრები, ფერმერები, ჯარის კაცები, ქალები და სხვა., ტრიბუნნი იაკობ ერენიანი, ქალაქთა ბედის წინასწარ მთქმელი, სოფელთა ბედის წინასწარ მთქმელი და სხვა და სხვა. მომქმედ პირთა აღნუსხვის შემდეგ ვკითხულობთ: „ჯგუფები მოქმედებენ ვით ერთნი, მრავალ სახოვანი პიროვნებანი.“ ერთის სიტყვით ჩვენ საქმე გვაქვს გაზოგადოებულ ტიპებთან და არა ცალკე ინდივიდებთან.

დიდი ქალაქი ოპიდომანი ალყა შემორტყმულია მტრის მიერ, ოპიდომანი თავისი მილიტარიზმით სხვას უპირებდა გადაყლაპვას, მაგრამ... დღეს თითონ მის გადასაყლაპად მოსულა მტერი, ქალაქის მეფე თავს იცავს, ჯარები პოზიციებზე დგანან. მაგრამ ქალაქის დაცვაში ყველა როდია დაინტერესებული, ეს გაბატონებული კლასის საქმეა, ხოლო გაღატაკებული და გაძვალტყავებული ხალხი გვერდზეა გადგარი, გაფიცულა და მსგავსად რომაელ პლებეების „სამღვთო მთაზე“ გახიზნვისა, ისინიც ავენტინს შეკედლებიან. მთავრობა იწვევს მათ შესარიგებლად, მოუწოდებს თავდაცვისკენ, აწვდის ჩვენი დროის „სამოქალაქო შერიგებას“, საერთო მტრის მოახლოვების გამო კლასთა ბრძოლაზე ხელის აღებას, მაგრამ არაფერი გამოდის, „პარაჟენციები“ მედგრად დგანან ავენტინში, დაღუპვის კარზე მიმდგარი ძველი მთავრობა მოლაპარაკებას მართავს მშრომელთა ტრიბუნთან—ერენიანთან, რომელსაც შესთავაზებს მინისტრის პორტფელს, ოღონდ მან მუშები გადმოიყვანოს მთავრობის მხარეზე. ერენიანი ხედავს, რომ ძველი მთავრობა დაემხო, მისი არსებობის წუთები დათვლილია, ძველ მთავრობასთან ერთად მისი მომავლინებელი კლასიც ჩაბარდება ისტორიას და მის მაგიერ მშრომელთა კლასი გაბატონდება ოპიდომანში. ერენიანი ხედავს, რომ მომავალი ხალ-

ხისაა და კიდევ ღებულობს მთავრობის წინადადებას, მიდის აჯანყებულებთან და ქალაქში დაბრუნებას ურჩევს.

აჯანყებულთა შორის არის აგიტატორი ენო, რომლის რწმენით ხალხის გასამარჯვებლად „საჭიროა აჯანყების ვაგრძელება, სამოქალაქო ომის დაწყება, სილარიბის გაღვივება, ბანკებისა და სახელმწიფო დაწესებულებათა ხელში ძალით ჩაგდება“ და სხვა ასეთები. ენო მოუწოდებს აჯანყებულთ მიმართონ ტერორს, ვინაიდან აქ არის ხსნა, დახოცონ მთავრობის წარმომადგენელი და ამნაირად ჩაიგდონ ხელში ძალა უფლება.

აჯანყებულებთან მოდის ერენიანი და უცხადებს მათ თავისს აზრს. ამ დროს გამოდის ენო და უკმეხად იძახის „ჩვენ არასოდეს არ შეუთანხმდებით მთავრობას“.

ერენიანი. თუ ჩვენ უარს ვიტყვით შეთანხმებაზე, უსათუოდ მთავრობა შეგვეგებრძოლება. ჩვენ იღვით გატაცებულნი აქ ცოტანი ვართ და ჩვენის მოქმედებით მთელი ხალხის ბედსა ვჭრით. დღეს თუ არა ხვალ ჩვენ მოწამენი ვიქნებით პლებეების გამარჯვების და განა დღეს ჩვენის მოუფიქრებლობის წყალობით მახეში უნდა გავებათ?

ენო. ყოველივე ის, რასაც მთავრობა გვაწოდებს, განურჩევლად უნდა უკუვაგდოთ.

ერენიანი. არა, ჯერ კბილი უნდა გავუსინჯოთ ყოველივე იმას, რასაც იგი გვაწვდის და იქედან სარგებლობა უნდა გამოვიტანოთ...

ენო. თქვენ გინდათ მთავრობა ჩამოაგდოთ და მერე თითონ თქვენ დაგვადგათ კისერზე უღელი... თქვენ სასირცხოთ ვაჭრობთ, თქვენ საეკვო რამეებზე გინდათ დაეთანხმოდ მთავრობას...

ბუნტარი ენო, რომელსაც გონია, რომ თუ კარგი გეგმა ექნება გამომუშავებული, გამარჯვება უსათუოდ მისი იქნება, მარცხდება; ხალხი უჯერის საყვარელ ტრიბუნს ერენიანს, რომელიც მისი სისხლი სისხლთაგანი და ხორცი ხორცთაგანია, მათში აღზრდილა და მათი ძუძუ უწოვია. აჯანყებულნი ბრუნდებიან ქალაქში, ერენიანი უსაჭიროესი კაცია დაღუპის კარზე მისულ მთავრობისთვის, რომელსაც მიზნად აქვს დასახული სახალხო ტრიბუნი ყავარჯნად გაიხადოს. მაგრამ ერენიანსაც თავისი გეგმები აქვს, მისი მიზანია ძველი მთავრობის დამხობა და მშრომელთა გაბატონება. ეს კიდევ ცოტაა: ერენიანი ინტერნაციონალისტია და ერთ წუთსაც კი არ იფიწყებს ამას; ის ჩუმად მოლაპარაკებას აწარმოებს მტრის ჯართან, ამობილებს თავისიანებთან და ერთ მშვენიერ დღეს მართლაც დაამობილებს ორ მოწინააღმდეგე ჯარს: გაიღება ქალაქის კარები—ერთს ეწოდება ბაბილონის კარები, მეორეს რომის (ესეც სიმბოლიურია) და ახლობამდის ერთმანეთის სისხლის მღვრელი ერები „ხალხთა მოედანზე“ სამუდამო ძმობას ეფიცებიან ერთმანეთს. თითონ ერენიანი პრავაკატორის ტყვიამ მოკლა და მისს ნეშტზე აათამაშებენ ერენიანის პატარა შვილს, მომავლის იმედს.

ასეთია მოკლეთ ამ შესანიშნავი დრამის შინაარსი; ჩვენ აქ არ შეგვეძლო გადმოგვეცა ყოველივე წვრილმანი, რომელიც აგრე ახასიათებს ამ გენიალურ ნაწარმოებს. მიუხედავად იმისა, რომ ეს დრამა დიდის ხნის უკან არის დაწერი-

ლი, ასე გვეგონებათ, რომ დღეს ჩვენი რევოლუციის დროს დაუწერია იგი პოეტს. ბევრი მომქმედი პირი ჩვენი ახლო ნაცნობი და ნანახიც კი გვეგონია. ასეთის ინტუიციით არის დაჯილდოვებული დიდი პოეტის დიდი არსება, რომელიც არა მარტო აწმყოს ამოცანას კითხულობს, არამედ მომავალსაც სისწორით განკვერტს.

დ

ჩვენ ვსთქვით, რომ ვერჰარნი სიმბოლოების შემქნელი მგოსანია, ისიც ვსთქვით, რომ იგი არ არის ისეთი სიმბოლისტი, როგორც არის მეტერლინიკი, ბოდლერი და სხვა. საჭიროდ მიგვაჩნია ამაზე უფრო დაწვრილებით შევაჩეროთ მკითხველის ყურადღება.

სოფლის დაკრუნჩხული ხელები, ბანკირი, ტრიბუნი, მკვდელი, ქალი გზავარედინზე, ერენიანი, ენო, სოფლისა და ქალაქის ბედის წინასწარ მთქმელი, ელენე სპარტანელი და მრავალი სხვა—აი ვერჰარნის მიერ შექმნილი სიმბოლოები, ასახული ტიპები, წარსულის, აწმყოს და მომავლის დამახასიათებელი.

საიდან შექნა მგოსანმა ეს ტიპები, თითონ შეთხზა და გამოიგონა, თუ ცხოვრების სინამდვილეში ასახა ისინი?

წარმოიდგინეთ ხე, რომელიც თანდათან, წლიდან-წლამდე იზრდება და ბოლოს, მრავალი ხნის შემდეგ უკვე ზრდა დათავებული ამაყად გადმოყურებს მიდამოს, შეუპოვრად ხედება ბუნების მოვლენებს, მედგრად უხვდება ქექა-ქუხილს. ამავე დროს ის ერთგვარად დამამშვენებელი სიამაყეა მიდამოსთვის, მისი მემატანეა, მისი მებაირახტრეა, მტრისა და მოყვრის დამხვედრი.

აი ასეთია ვერჰარნის მიერ შექმნილი სიმბოლოები: ყველა მათგანი დედამიწის პირიდან ნელ-ნელა აღმართული სახეები, თან-და-თანობით გაზრდილი და დაფაქცავებული ნატვრანია. ეს სიმბოლოები ნახევრად რეალური ცხოვრების შვილებია, აქ უდგიათ ფეხი, ამ ცოდვილ დედამიწას უწოვებია მათთვის ძუძუ, ერთის სიტყვით ისინი ამ ქვეყნიური არსებანი არიან, ხოლო იმავე დროს იმ ქვეყანაშიაც სცხოვრობენ. ერთსა და იმავე დროს რეალურნიც არიან და არა რეალურნიც, გვიჩვენებენ ცხოვრების იდეალსაც და ყოველ დღიურ წუმპესაც.

ვერჰარნი არ არის მარტო ფაქტების აღმწესხავი, მშრალი პროტოკოლისტი, უპერსპექტიო და უიმედო ნატურალისტი, ეს საფეხური მან უკვე გაიარა, დიახ, გაიარა, მაგრამ სავსებით არ უარ უყვია, არ დაუგდია. მან მხოლოდ შეასწორა იგი, არ იკმარა ის, რასაც ნატურალიზმი აძლევდა და ცხოვრების სინამდვილეში უფრო ღრმად ჩახედვით, მან გვითხრა, რომ თვით ყოველ დღიური სინამდვილეც, მომწამვლელი პროზაც, ერთგვარ იდეალიზმს ატარებს, წინ მსვლელობის ნიშნებს ქმნის. ნატურალიზმის შავი და უიმედო კედელი, გაუვალი ზღუდე, ვერჰარნმა გენიალურად განკვერტა და მის გადაღმა დაინახა მსხნელი ვარსკვლავი.

აი ამიტომ არის, რომ მისი სიმბოლოები ერთის მხრივ რომ სინამდვილეს გვიშლიან თვალწინ და გვასწავლიან, მეორეს მხრივ ამ სინამდვილეშივე გვიჩვენ-

ნებენ პროგრესის ნაბერწკლებს. ვერჰარნის სიმბოლოები ყოველ დღიურ მოვლედ ნითა განსაზოგადოებრივება და ერთ სახედ შეეკუმშვა.

ამავე დროს ვერჰარნი არ არის მშრალი, უსულგულო. პირიქით მისი სიმბოლოები ნამდვილი, ცოცხალი არსებანი არიან, გულის წარმტაცნი, უსაზღვრო აღმაფრენის მომგვრელნი. და ეს იმიტომ, რომ ჩვენი მგოსანი უპირველეს ყოვლისა ცოცხალი სინამდვილის მგოსანია, ყოველ წუთს მფეთქავ ცხოვრების მომღერალია. ვერჰარნი არ თხზავს თავის ტიპებს, არ იგონებს მათ სახეებს, არამედ თითონ ცხოვრების სინამდვილიდან იღებს მათ და თავისი შემოქმედებითი ნიქის წყალობით მომხიბლავ მშვენიერების ჩაღრში ხვევს. ვერჰარნი თავის იდეებს თვით ცხოვრების მრავალ ფეროვნებაში ეძიებს, ის არ ზის ზოგიერთებივით და საკუთარ თითებიდან არა სწოვს იდეებს და ტიპებს.

ასეთია შინაარსის მხრივ ემილ ვერჰარნი, მაგრამ მკითხველი ვერ იქონიებს მასზე შესაფერ წარმოდგენას, თუ არ შევვებით მის პოეტურ ტემპერამენტს და საზოგადოთ აზრთა გამოთქმის საშვალეებს, ნაწარმოებთა ფორმას.

ბოდლერმა სთქვა: ის სიტყვები, რომელსაც პოეტი ხშირად ხმარობს, მისი ნიქის სულსა და გულს შეადგენს, ლვოვ-როგაჩევსკის სიტყვით ასეთი სიტყვებია მეტერლინკის შემოქმედებაში: „დაკეტლი კარები,“ „შეუცნობელი,“ „სიკვდილი,“ „შიში,“ ხოლო ვერჰარნის კი—„აჯანყება,“ „აფეთქება,“ „გააფთრებული,“ „წითლად მოკიაფე“ და სხვა.

ვერჰარნის მთელი პოეზია ცხოვრების მოძრაობის გადმოშლათა, ამაფეთქებელ ძალთა ხოტბა-ქებაა და რასაკვირველია, რომ ასეთ მგოსანს სიტყვებიც შესაფერი უნდა გამოენახა, მისი ლექსიკონი ერთიანად უნდა შეესაბამებოდეს იმ ცნებებს, რომელზედაც პოეტი გვიმღერს. შინაარსი ყოველთვის თავის შესაფერ ფორმას მოითხოვს.

თრთის და ცახცახებს ცხოვრება, წესი ეგება ძველს, გზას იკვლევს ახალი; ირყევა ძველი კოშკები, მოქანაობს ელექტრონის ტრამვაი, გაჰკივის ქარხანა, თვალ უწვდნელ სივრცეს სერავს რადიოს ტალღა. ამ პროცესის მგოსანიც სწორეთ ასე სწრაფი, მკვეთრი და მკვირცხლი უნდა იყოს. ის ისე უნდა კვესდეს, როგორც ელექტრონის ცეცხლი, ის ისეთივე დაუდგრომელი უნდა იყოს, როგორც მის გარშემო მფეთქავი ცხოვრება.

ასეთია ვერჰარნიც. ის მუდამ თავდავიწყებული მღერის, გიჟურად მიიღტვის შორს, არაფერს ებუება, გაცეცხლებული გაჰკივის, გააფთრებული სცემს ბუქსა და ნალარას. მან არ იცის, რა არის ყოყმანი, ერთ ადგილზე დგომა, არსებულობით დაკმაყოფილება, ის მუდამ კედლის იქეთ იხედება, ზღუდეებს უპირებს გადალახვას, მოუსვენარია.

ბუნტარი ენო ამბობს ტრიბუნ ერენიანის შესახებ: „ის ყოველთვის არსებულს იქეთ იხედება, მე მისი ვერა გამიგია რაო“. ეგ სიტყვები სავესებით ითქმის ვერჰარნის შესახებაც. ის არ არის მონა დღევანდელი დღის, ის არ ემორჩილება ყოველ დღიური ცხოვრების ფაქტებს.

მარქსიზმის ერთი დიდი თეორეტიკოსი კარლ კაუცკი ამბობს: „ხელოვნების

ქართული
ლიტერატურის
ინსტიტუტი

მიზანი იმაში მდგომარეობს, რომ ხალხის ყურადღება მოაშოროს ყოველი დღიური მოვლენებს და მისცეს საშეაღება ამ მოვლენათა მძლავრ დადგეს. ეს გამომდინარეობს თითონ ხელოვნების არსებითი თვისებიდან, რომელიც მდგომარეობს იმაში, რომ თავის ობიექტს იგი ქმნის ხელოვნურად (არა ბუნებრივად) და თავის სურვილის მიხედვით. ყოველ დღიურ ცხოვრებას არ სჭირდება მხატვრული შემოქმედებით გაშუქება. მე იმიტომ მივმართავ ხელოვნებას, რათა დავიფიქსო ეს ყოველ დღიური მოვლენანი“.

ამ სიტყვებით კალუკი ერთიანად უარყოფს ნატურალიზმისა და გულუბრყვილო რეალიზმის (აღრინდელი შემეცნება რეალიზმისა) თეორიას და მეორე მხრივ სავსებით ამართლებს ვერჰარნის შემოქმედებას, რომელიც ერთის თვლით რომ წარსულსა და აწმყოს მიჩერებია, მეორეთი ბრწყინვალე მომავალს გაპყურებს.

და ის, ვისაც არსებული ურთიერთობა უნდა გადალახოს და რაიმე ახალი შექმნას, არ შეიძლება იყოს უფნებო, უგრძნობი; ტემპერამენტი ამ დროს მათათა შემოწყვეია. „Безумству храбрыхъ поемъ мы славу“. ამბობს ვერჰარნის გვერდის დამამშვენებელი მაქსიმ გორკი. სწორეთ ეგ გიჟური ტემპერამენტი რომ მომხიბლავად ქმნის ბელგიელ პოეტს, რომელიც მსოფლიო პროლეტარიატის გულის მესაიდუმლოეთ ითვლება.

ვერჰარნი ახალ შინაარსთან ერთად ქმნის ნაწარმოების ახალ ფორმასაც; მან ვებერთელა პოემები ლირიკულ ლექსებად შეკუმშა. ობიექტიური ამბის, პოემის ლირიკულ ნაწარმოებად გადაქცევა—ეს ვერჰარნის ნიჭის საქმეა. მისთვის თავი და თავი ლექსის შინაგანი მხარეა, ხოლო რითმები და სხვა ასეთები მეორე ადგილს დვას. ვერჰარნის მთელი არსება იდევბით არის დატვირთული. ყოველთვის კალმის ხელში ადებისას მას რამდენიმე სიმბოლო—იდეა აწუხებს და გამოხატვას მოსთხოვს. ამ დროს, რასაკვირველია, ლამაზ-ლამაზი სიტყვები და წაშაქრული რითმები პოეტს არ აინტერესებს. ამიტომ არის, რომ ვერჰარნის ლექსი ერთის შეხედვით მძიმეა და ულამაზო. მაგრამ თუ ჩაუკვირდებით, მაშინვე თქვენ გადაგეშლებათ ქმნილების შინაგანი მუსიკა, იდეასთან შედუღებული ფორმა და თქვენც ერთიანად იხიბლებით.

ვერჰარნი ამობოქრებული ცხოვრების, ათას თავიანი მდევის მგოსანია; მის ნაწერებში თქვენ საშინელი ხმაურობა და გრიალი გესმით, აქ პირველ მომქმედ პირად ხალხია გამოყვანილი, მრავალ სახოვანი კოლექტივი, გამოწვდილი მილიონი ხელები. ქაოსის ამწერს მუსიკაც ქოტიური უნდა ექნეს, თავისუფალი და მრავალფეროვანი. ასეთია ვერჰარნის ლექსიც.

სარედაქციო კოლეგია:

- ივ. ვაშაბაძე
- ს. აბაშელი
- პ. ირეთელი
- არ. რუხაძე
- ოზოლი მუშა

1919 წ. დეკემბრიდან გამოდის ყოველ-თვიური სამხატვრო-სალიტერატურო ჟურნალი

„ცისარტყელა“

გამოცემა რეინის გზის მუშა-მოსამსახურეთა პროფესიონალურ კავშირის ცენტრალურ გამგეობასთან არსებულ კულტურა-განათლების კომისიისა.

ყოველგვარ პირობების გასაგებად მსურველებმა უნდა მიმართონ ამავე კომისიას, — თბილისი, ელისაბედის ქუჩა, № 200.

